

necessariam, sed in eo errant, quod putent esse necessariam ad flectendam & mutandam prouidentiam diuinam, id est, vt Deus non faciat id quod ab æterno decreuit facere.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Oratio est adultis necessaria ad salutem (nisi fortè viæ breuitas obstet) nec tamen sufficit. Hæc secunda pars patet, quia requiritur etiam baptismus & mādatorum obseruatio. Prima pars probatur ex Scripturis Luc. 18. v. *Oportet semper orare, & non deficere.* 1. Thess. 5. 17. *sine intermissione orate.* Coloss. 4. 2. *orationi instate.* Ratio est, quia necessarium est ad salutem, vt vitemus omnia peccata mortalia, & seruemus præcepta Dei. Hoc autem non potest fieri sine quotidiano auxilio gratiæ actualis. Atqui Oratio est medium quoddam, sine quo non statuit Deus nobis conferre huiusmodi auxilium. Vnde est illud Matth. 7. v. 7. *Petite & dabitur vobis, q. d. si non petitur, non dabitur.*

3. **DICES primo.** Homo iustus potest de condigno mereri auxilia gratiæ actualis quæ ipsi necessaria sunt, vt suppono ex materia de merito: ergo non opus est per orationem impetrare. Respond. Homo iustus meretur illa auxilia per opera bona & obseruationem mandatorum Dei: inter cætera autem opera est etiam oratio, quæ sub præceptum cadit, & ideo omitti non potest. Nota tamen hoc interesse inter orationem, & alia bona opera, quod per hæc possimus aliquid mereri à Deo, per illam vero, & mereri, & impetrare.

4. **DICES secundo.** Deus est immutabilis: ergo nostris orationibus flecti & permoueri non potest: ergo frustra oramus. Confirmatur, quia ab æterno omnia sunt decreta & immutabiliter constituta, quæcunque euentura sunt: ergo oratio quæ fit in tempore, nihil potest eorum mutare: ergo siue oremus, siue non, æquè omnia euentura sunt. Resp. Deus non potest ita per-

moueri nostris orationibus, vt tunc incipiat aliquid velle, quod ante non volebat, quia hoc repugnat eius immutabilitati, sed dicitur permoueri, quia præuisis ab æterno nostris orationibus, multa statuit & voluit facere, quæ alioqui non voluisset, aded vt oratio præuisa sit suo modo causa, cur Deus ab æterno sic voluerit, non secus, ac si nunc velle inciperet. Ad confirmationem. Omnia sunt decreta ab æterno; siue vt fiant: siue vt permittantur fieri, non tamen omnia ante præuisionem nostrarum orationum. Vide plura in 1. p. q. 14. 19. 23.

5. **SECUNDA CONCLUSIO.** Præceptum orationis iure naturæ ad diuina solum obligat tempore necessitatis, vt omnia alia præcepta affirmatiua. *Primo*, quando quis sentit grauem & periculosam tentationem, cui alia ratione non putat se posse resistere. *Secundo*, quando est in euidenti periculo mortis; præsertim si sit in statu peccati: tunc enim maximè, si vnquam aliàs, petenda est remissio peccatorum. *Tertio*, quando peccator se ad gratiam disponere tenetur; vt quando debet suscipere vel administrare sacramentum. Vide *Medin. & Sylu. apud Valent. p. 3. de orat.* Hinc sequitur *primo*, non diu omitti posse orationem sine peccato mortali. Ratio est, quia non possumus diu viuere sine tentationibus, ad quas repellendas opus est oratione. *Secundo*, eum qui tempore tentationis cogitat de oratione & inuincibiliter obliuiscitur, licet peccet succumbendo tentationi, non tamen peccare omittendo orationem, quia omissio tunc non est voluntaria.

Quest. 3. An oratio sit utilis & efficax.

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Oratio præter consolationem spiritualem, quam menti affert, habet vim merendi, satisfaciendi, & impetrandi, vt passim alij docent. Ratio est, quia tria spectari possunt in oratione. *Primum*, quod procedat ab homine existente in statu gratiæ & sic est meritoria, sicut omnia alia bona opera.

Secundum,

Secundum, quod sit pœnalis & molesta, & sic est satisfactoria, sicut alia opera pœnalia. *Tertium*, quod essentialiter sit quædam petitio, & sic est impetratoria.

2. SECUNDA CONCLUSIO Hæc duplex vis non semper est in oratione: potest enim vna separari ab alia. Nam *primo* fieri potest, vt sit meritoria, & non impetratoria, vt si vir iustus petat aliquid à Deo, quod tamen ipsi non expediat ad salutem, quo pacto Apostolus 2. Cor. 13. v. 8. *petiuit sibi auferri stimulum carnis, & non impetrauit.* *Secundo*, fieri potest vt sit impetratoria, non tamen meritoria, vt si homo peccator petat remissionem peccatorum, aut si beatus in cœlo petat aliquid pro nobis viatoribus. Fieri tamen non potest, vt sit meritoria, & non satisfactoria. Nam si meritoria est, procedit ex gratia habituali: ergo cum simul sit pœnalis, nihil deest illi, quo minus sit satisfactoria. An autem contra possit esse satisfactoria, & non meritoria, disputari solet, in 3. p. de pœnitentia. Scotus affirmat, D. Thom. negat.

3. TERTIA CONCLUSIO. Vis impetrandi soli orationi conuenit: non autem aliis operibus. Vt autem oratio certò & infallibiliter impetret, requiruntur 4. conditiones, vt docet D. Thom. art. 15. ad 2. *Prima*, vt petas aliquid pro te ipso. *Secunda*, vt petas necessaria ad salutem. *Tertia*, vt petas pia, id est, ex fide, spe, & affectu charitatis. *Quarta*, vt petas perseueranter. Vide Valent. p. 4.

Quæst. 4. Quenam in oratione sint petenda?

1. PRIMA CONCLUSIO. Summa petendorum breuiter comprehensa est oratione dominica. Nam vt recte D. August. epist. 121. ad Probam ait: *si per omnia cunctarum orationum verba discurras quantum existimo nihil inuenies, quod non ista contineat & concludat oratio.* Vide Valent. p. 5. vbi prolixè explicat hanc orationem.

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Est aliquod discrimen inter ea, quæ à Deo peti possunt, vt docet *D. Tho. art. 5. & 6.* Nam quædam absolutè petenda sunt, vt vita æterna, & omnia media ad illam necessaria: quædam solùm sub conditione tacita vel expressa, vt diuitiæ, honores, longa vita, opulenta matrimonia: hæc enim, quia sæpissimè nobis obsunt, non debent peti absolutè, sed cum hac conditione, si nobis sint futura salutaria, quod soli Deo perspectum est: Vnde in istis optima orandi forma est, rogare Deum, vt nobiscum agat, sicut nouit expedire ad suam gloriam & salutem nostram.

3. **QVÆRES.** An sit peccatum ea secundum se desiderare, & petere à Deo. Respondeo, peccatum est si quis ita desideret vt non curet, an sint ipsi futura salutaria, necne. Tuac enim illa plus amat, quam salutem. Si tamen speret non obfutura saluti, non peccare videtur desiderando illa secundum se, modo ea mensura desideret, quæ sit secundum rectam rationem: sunt enim bona indifferentia.

Quæst. 5. Quisnam possit aut debeat orare?

1. **D**icam primo de personis diuinis. Secundo de Christo homine. Tertio de sanctis in cælo. Quarto de damnatis in inferno. Quinto de existentibus in purgatorio. Sexto de nobis in hac vita existentibus.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Oratio non conuenit diuinis personis. Probat, quia oratio est petitio quædam ad superiorem directa ad aliquid impetrandum. At diuinæ personæ non habent superiorem à quo aliquid impetrent, & singulæ sua authoritate & potestate omnia possunt.

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Christus homo in hac vita sæpè orauit. An autè nunc in cælo id faciat, dubium est. Aliqui negant. Primo, quia totum negotium nostræ salutis (pro quo solo potest orare) exactissimè composuit cum patre in hac vita. Secundo, quia alias li-

èeret illum rogare, vt pro nobis oret. Alij affirmant *primo* quia non dedecet Christum pro nobis orare, cum in via sæpissimè id fecerit & statui beatitudinis non repugnet, vt patet in aliis beatis. *Secundo* quia scriptura fauet. Rom. 8. v. 34. *Qui est ad dexteram Dei, & interpellat pro nobis.* Hebr. 7. v. 25. *semper viuens, ad interpellandum pro nobis,* 1. Ioan. 2. v. 1. *sed et si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem.* Hæc quæstio ex professo tractanda est in 3. p. qu. 21.

4. **TERTIA CONCLUSIO.** Sancti in cælo existentes possunt orare. *Primo* petendo sibi resurrectionem corporum. *secundo* petendo nobis salutem, & media ad salutem pertinentia. *Tertio* pro animabus in purgatorio existentibus: An autem liceat orare seu inuocare sanctos vt pro nobis orent, dicam in *seq. quæst.*

5. **QUARTA CONCLUSIO.** Damnati in inferno existentes propriè non orant. *Primo*, quia carent pio affectu, ex quo oratio debet procedere vt sit actus virtutis. *secundo*, quia nihil illis boni à Deo expectandum est; potest tamen interdum aliqualis petitio in illis reperiri, vt cum Sathan petiuit tentare Iob, & cum diues Epulo petiuit mitti Lazarum.

6. **QUINTA CONCLUSIO.** Animæ existentes in purgatorio propriè orant se ipsis, vt à pœna liberentur. Ratio est, quia quicumque in graui afflictione constitutus est, & scit aliqua esse remedia quibus inuari possit, procul dubio orat, vt ea adhibeantur. Defuncti autem sciunt extare huiusmodi remedia, vt sacrificia, preces, ieiunia, eleemosynas, indulgentias: ergo orant hæc sibi applicari, & vt Deus fideles ad hæc excitet. An autem orent pro viuis, non satis constat. Probabilius est id eos facere, quia charitas ad hoc impellit, nos tamen eos non inuocamus, quia ordinariè non possunt cognoscere nostras preces, & sunt in eo statu, vt magis egeant auxilio nostro, quam vt possint nobis auxilium

adferre, vt notat *D. Thom. art. 11. ad 3.*

7. **SEXTA CONCLUSIO.** Homines adulti in hac vita existentes possunt & debent orare. Nam vt supra dixi. Oratio est in præcepto, ac proinde ad salutem necessaria. Et quidem oratio iustorum habet vim merēdi, satisfaciēdi, & impetrandi. Quæstio est de oratione peccatorum. *Primo* constat non esse meritoriam saltem de condigno, quia hoc meritum supponit statū gratiæ. *Secundo* constat, aliquando esse impetratoriam; præfertim, quando seruantur quatuor illæ conditiones assignatæ. Hoc modo petiuit, & impetrauit David, Zachæus, Latro, Magdalena, Publicanus, & multi alij. Obiici potest illud Ioan. 9. v. 31. *Scimus, quia peccatores Deus non exaudit.* *D. Aug. tract. 44. in Ioan.* Resp. Hoc esse dictum cæci inuncti & nondum perfectè illuminati in fide. Respondeo, *Secundo* duplices esse peccatores. Alij bono affectu & voluntate orant, & hi exaudiuntur. Alij malè orant, de quibus est illud Prou. 28. v. 9. *Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.*

8. **QVÆRES.** An peccatores qui malè orant, nunquam exaudiantur. Respondeo. Nunquam exaudiuntur ex misericordia, sed aliquando ex ira, & in vindictā, iuxta illud *August. tract. 73. in Ioan.* *Si hoc ab illo petitur, vnde homo laedatur exauditus, magis metuēdum est, ne quod posset nō dare propitiis, dei vel iratus. An nō videmus Israëlitas malo suo impetrasse, quod culpabili ignorantia petierunt?*

Quæst. 6 Quinam sint orandi, an etiam sancti?

1. **C**ONSTAT Deum posse & debere à nobis orari. De sanctis cum Deo existentibus quæstio est. Lutherani & Calvinistæ negant. *Primo*, quia est inutile, non enim intelligunt nostras preces. *Secundo*, quia est impium. Nam obscuratur officium mediatoris. *Tertio*, quia est signum diffidentia: videmur enim diffidere de benignitate Dei, & meritis Christi, quando ad San-

et os confugimus. *Quarto*, quia is solum potest inuocari, in quem credimus. Rom. 10. v. 14. *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt*: At nos solum credimus in Deum & in Christum: non autem in Sanctos.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Solus Deus inuocandus est tanquam primarius auctor salutis, quia ipse solum sua autoritate & potestate remittit peccata, infundit virtutes, dat vitam æternam. Vnde si quis Sanctos hoc modo inuocaret, committeret idololatriam.

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Solus Christus inuocandus est tanquam immediatus intercessor noster apud Deum, & principalis mediator; quia ipse per sua merita immediatè nos Deo reconciliauit, & pro nobis satisfecit. In his duabus conclusionibus non est difficultas.

4. **TERTIA CONCLUSIO.** Possumus inuocare Deum tanquam primarium authorem nostræ salutis per merita & intercessionem Christi: neque hic dissentimus. Patet ex illo Ioan. 14. v. 13. *Quodcumque petieritis patrem in nomine meo hoc faciam, ut glorificetur pater in filio.*

5. **QUARTA CONCLUSIO.** Possumus etiam inuocare Sanctos in hac vita degentes, ut ipsi nos iuuent orare Deum per merita Christi. Hic etiam conuenimus. Patet ex illo Coloss. 4. v. 2. *Orationi instate orantes simul & pro nobis*, & 1. Thessalan. 5. v. 15. *Fratres orate pro nobis*, & 2. Thessal. 3. v. 1. *De cætero fratres orate pro nobis ut sermo Dei currat.* & Iac. 5. v. 16. *Orate pro inuicem ut saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.*

6. **QUINTA CONCLUSIO.** Eodem modo possumus inuocare sanctos cum Christo in Cælo regnantes. Hic dissentiunt à nobis hæretici, sed sine causa. Nam si licitum est inuocare Sanctos hinc viuentes ut pro nobis orent, cur non etiam Sanctos in Cælo viuentes Deo, cum sit par ratio. Immo potius hi, quam illi

inuocandi essent, quia plus possunt prodesse, & maiori charitate cupiunt prodesse.

7. *DICES primo.* Est dispar ratio, quia in Cælo non possunt audire nostras preces, sicut in hac vita. *Resp.* Melius in Cælo quam in terra audiunt. Nam hic externam tantum vocem percipiunt; illic internum etiam affectum intuentur. Hoc patet *Luc. 13. v. 7.* vbi Angeli in Cælo existentes dicuntur gaudere de interna conuersione cuiusque peccatoris. At non gauderent, si non cognoscerent.

8. *QVÆRES.* Quomodo cognoscuntur? *Resp.* Vel in Verbo, vt vult *D. Tho. art. 4. ad 2.* vel per nouas & quotidianas reuelationes, vt *Cyrillus Cateh. 16. Aug. de cura pro mortuis c. 15.* vel denique per locutionem & auditionem spiritualem quæ locorum interuallo non impeditur, quo pacto vnus Angelus potest alteri absenti loqui, de qua in re *1. p. q. 107.*

9. *DICES secundo.* Christus est vnicus mediator noster, per quem habemus accessum ad patrem: ergo non recurrendum est ad Sanctos. Immo id videtur Christo iniurium, quasi ipsius reconciliatio non sufficiat, & egeat auxilio Sanctorum. *Respondeo primo.* Hoc argumentum æquè procedit de Sanctis huius vite & alterius: vel ergo de neutris conuincit, vel de vtrisque Eligant aduersarij. *Respondeo secundo.* Christus dicitur vnicus mediator noster, quia est principalis; idque propter quatuor causas. *Primo,* quia non tantum officio, sed etiam natura est mediator, seu medius inter Deum & hominem, cum sit particeps vtriusque nature. *Secundo,* quia nos Deo reconciliauit, non deprecando, sed condignum pretium exhibendo. *Tertio,* quia hoc facit ex propriis: habebat enim vim illam ex intrinseco, id est, natura suisuppositi. *Quarto,* quia est mediator omnium quantum est ex parte ipsius; pro omnibus enim satisfacit. Sancti autem sunt tantum secundarij media-

tores, quia nec propriis conciliant nos Deo, neque per modum solutionis, sed deprecationis: neque respectu omnium, sed paucorum. Rectè tamen dicuntur mediatores, quia verè intercedunt pro nobis, deprecando, & Dei dona nobis impetrando, sicut Moyses *Deut. 5. 2. 5.* dicitur sequester & medius inter Deum & populum, quia scilicet pro populo apud Deum locutus est, & pactum Dei ad populum detulit. Neque hæc intercessio villo modo obscurat officium mediatoris Christi. *Primo*, quia viui pro viuis aliàs non possent intercedere. *Secundo*, quia sancti adhibentur vt comprecatores: nimirum vt suas orationes nostris adiungant, quod non potest cedere in iniuriam Christi. *Tertio*, quia omnem vim intercedendi, & impetrandi, quam habent, acceperunt ex meritis Christi. Vnde Christus potius honoratur, quia tota sanctorum intercessio nititur ipsius meritis, tanquam primo fundamento.

10. DICES *tertio* Qui confugit ad sanctos, videtur diffidere de Dei benignitate & meritis Christi. Resp. Non ita est. Nam quando confugimus ad sanctos hic viuentes, non diffidimus, vt fatentur aduersarij: ergo neque confugientes ad sanctos in cælo. Ratio est, quia etsi sciamus Deum per se esse propensissimum ad benefaciendum, Christi merita esse sufficientissima: tamen iudicamus nos indignos qui solum coram tanta Majestate appareamus, & non satis dispositos ad beneficia illius excipienda. Vnde confugimus ad sanctos, vt nos veluti comitentur, & nostris precibus suas adiungant, qua in re. *Primo*, honoramus Sanctos. *Secundo*, reueremur Dei Maiestatem. *Tertio*, illa submissione disponimus nos ad facilius impetrandum.

11. DICES *quarto*. Non licet inuocare nisi in quem credimus. At non credimus in Sanctos. Respondeo eo modo quo inuocamus, etiam credimus. Nam Deum inuocamus tanquam primum authorem salutis, quia

credimus illum talem esse: Christum inuocamus tanquam immediatum & principale intercessorem, quia secundum fidem talis est: Sanctos inuocamus tanquam amicos Dei ut nos iuuent, quia credimus illos posse iuuare.

Quæst. 7. Pro quibus sit orandum?

1. **C**ONSTAT orandum esse pro omnibus generatim qui adhuc viuunt, iuxta illud 1. Timoth. 2. v. 1. *Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus.* Ratio est, quia generatim tenemur omnes amare. At quæstio est. *Primo.* An sit etiam orandum pro reprobis. *Secundo.* An pro inimicis. *Tertio.* An pro defunctis.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Pro omnibus viuentibus tam prædestinatis quam reprobis generatim loquendo orandum est, ut Deus det illis sufficientia auxilia ad salutem consequendam; non tamen orandum est, ut omnes reipsa salui fiant, & nemo damneretur. Prima pars patet, quia orandum est, ut Dei voluntas fiat: sed Dei voluntas est, ut omnes habeant sufficientia media ad salutem, quantum est ex parte Dei, iuxta illud 1. Tim. 2. v. 4. *Deus vult omnes homines saluos fieri, & 2. Pet. 3. v. 9. Non vult aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuertii, & 2. Cor. 5. v. 15. Pro omnibus mortuus est Christus.* Sensus horum & similium est, Deum ex sua parte præstare omnibus sufficientia media, quibus possent saluari, si vellent: idque eo animo & affectu, ut cupiat omnes saluos fieri, si ipsi quoque velint, & non impediant. Huic diuinæ voluntati debemus nos conformare, optando, & petendo ut ita fiat. Secunda pars probatur, quia stultum esset orare, ut omnes reipsa saluentur, cum ex scripturis constet contrarium euenturum. Confirmatur, quia nemo potest orare, quod non potest sperare. At non potest sperare omnes fore saluos, quia Catholica fide credit non omnes fore saluos.

3. **QVÆRES.** An, quando generatim oramus pro

omnibus, liceat aliquando in particulari aliquem excludere, hoc modo: Dimitte nobis debita nostra, præterquam Ioanni & Petro? Ratio dubij est, quia potest aliquando ex certis coniecturis constare hunc vel illum in particulari esse reprobum: ergo tunc saltem licebit excludere. Resp. primo, si id constaret per reuelationem diuinam, non liceret orare, vt re ipsa saluaretur: orandum tamen esset, vt habeat sufficientia media, quibus saluari posset. Hoc patet ex dictis. Resp. secundo, si solum constaret per coniecturas, neutro modo esset excludendus, vt colligitur ex *D. Thom. a. 7. ad 3.* & *August. lib. de corrupt. & gratia cap. 15.* Ratio est, quia coniecturæ sæpè fallunt. Nam qui aliquando videntur perditissimi & desperatissimi, subito à Deo mutantur, & fiunt boni. Hoc tamen intellige de coniecturis in progressu vitæ. Nam in momento mortis possent aliquando esse tam firma argumenta desperationis & impenitentiae, vt moraliter iudicaretur esse impossibile, vt talis saluari posset, ac proinde si quis non oraret pro eo, non videretur ideo culpandus. Hoc sensu multi exponunt illud *1. Ioa. 5. v. 7. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.*

4. DICES. Sancti viri aliquando excluderunt quosdam ab oratione: imò aliquando orarunt, vt non saluarentur, vt *Psal. 68. v. 19. Debeantur de libro viventium, & cum iustis non scribantur.* Respondeo. Hæ & similes loquendi formulæ possunt duobus modis intelligi. Primo, prophetice, vt sint quasi prædictiones futurorum, non imprecationes, Secundo, vt in illis significetur conformatio nostræ voluntatis cum decreto iustitiæ diuinæ circa damnationem impiorum. Vide *D. Thom. a. 8. ad 1.*

5. SECUNDA CONCLUSIO. Non solum pro amicis, sed etiam pro inimicis orandum est. Ita *D. Th. a. 8. &* patet ex illo *Matt. 5. vers. 44. Orate pro persecutibus & calumniantibus vos.* Ratio est, quia tenemur diligere

inimicos vt ex Scripturis patet : ergo etiam orare pro illis. Nam diligere nihil aliud est, quam velle illis bonum: & præsertim bonum salutis. Hoc autem non possumus illis efficaciter dare: ergo ab eo petendum est, qui potest dare.

6. *QVÆRES.* Quomodo & quando teneamur orare pro inimicis? Resp. cum D. Th. tunc nos teneri, quando tenemur illos diligere: hoc autem fit dupliciter. Nam *primò* tenemur pro illis orare in communi, non reiiciendo illos ab orationibus, quæ pro omnibus in communi funduntur. *Secundo*, in particulari non tenemur pro illis orare, nisi in extrema, vel graui necessitate eorum spirituali, quando præter orationem non offert se aliud remedium.

7. *TERTIA CONCLUSIO.* Orandum etiam est pro iis defunctis, qui sunt in purgatorio; non autem pro iis qui sunt in cælo, vel in inferno. Ratio est, quia illi iuari possunt nostris orationibus: hi non possunt. *De hac re plura in 3. p. de purgat.*

Quæst. 8. Quomodo sit orandum.

1. *PRIMA CONCLUSIO.* Vt oratio sit legitima, requiruntur duæ potissimum conditiones, nempe pietas, & attentio. Pietas in eo consistit, vt petatur aliquid ad salutem pertinens bona intentione sine vlla mala circumstantia. Attentio, vt quis in principio orationis habeat propositum attendendi, vel ad Deum quem orat, vel ad rem quam petit; vel ad verba & sensum orationis, quam recitat, vel ad omnia simul; neque illud propositum mutet in progressu orationis, aut voluntariè mentem alio conuertat, quo intentio impediatur. Non obstat etiam inter orandum aliquid agere quod non impedit attentionem, vt si quis orando se vestiat, aut ambulet, aut simile quid faciat. *Vide Valent. p. 9.*

2. *SECUNDA CONCLUSIO.* Sunt aliæ circum-

stantiæ quæ indifferentè se habent ad orationem priuatam. *Primo*, vt fiat voce vel mente tantum. *Secundo*, vt fiat longo vel breui tempore. *Tertio*, vt his vel illis verbis. *Quarto*, vt hoc vel illo loco. *Quinto*, vt hoc vel illo gestu corporis. *Vide valent. supra.*

Quæst. 9. *An horæ Canonicae sint utiles & retinendae in Ecclesia?*

1. **N**Egant Hæretici, ex odio magis, quam studio veritatis. Catholici merito affirmant. *Primo*, quia ab exordio Ecclesiæ fuit aliqua publica precandi & Deum laudandi forma, quæ etsi non fuerit ita completa, & in ordinem digesta, vt nunc est, tamen seruabat eandem ferè temporum distinctionem, & constabat iisdem partibus principalibus, vt patet ex *Clemente lib. 8. constit. Apost. cap. 34. & Hieron. ep. 77. & Casiano lib. 2. & 3. de institutis cœnobiolorum.* *Secundo*, quia hæc precandi forma nihil continet, quod non sit summè pium & salutare. Nam *Primo* continet psalmos, quibus nihil potest esse diuinius. *Secundo*, selectissima quæque totius veteris & noui testamenti. *Tertio*, selecta patrum documenta. *Quarto*, præcipua quæque gesta Sanctorum. *Quinto*, breues preces quas collectas vocant. *Sexto*, hymnos aliquos à patribus compositos. Vnde meritò vocantur Breuiarium, quia est compendium omnium prædictorum admirabile. Deinde non solum singula per se pia & salutaria sunt: sed etiam tam aptè inter se connexa, suisque temporibus & festis accommodata, vt magnam sua varietate & voluptatem & consolationem spiritualè legentibus afferat.

Quæst. 10. *An omnes Clerici obligentur ad horas Canonicas?*

1. **S**Vppono ex communi sententia, tria tantum hominum genera ad eas obligari, nempe Clericos maiorum ordinum, Beneficiarios, & Religiosos ad chorum professos. De singulis seorsim agã, hic de clericis.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Clerici maiorum ordinum,

id est: Presbyteri, Diaconi, subdiaconi obligantur ad horas canonicas. Est communis apud Nauarrum *de horis canonicis c. 7. n. 1.* solet probari primo ex cap. *Presbyter de celebratione missæ*, sed non sufficienter: quia ibi solum agitur de presbytero & quidem Parochæ vel rectore Ecclesiæ: non autem de Diacono, vel Subdiacono. *Secundo* ex c. *si quis presbyter d. 92.* sed ibi agitur de clericis non præcisè qua clericis, sed de clericis alicui Ecclesiæ deputatis, id est, qui habent beneficia in aliqua Ecclesia ratione cuius ei debent seruire. Item agitur de officio publico quod fit in Ecclesia. *Tertio* ex c. *dolentes, de celebratione missæ*, ubi Innocentius III. cum Concilio Generali præcipit Prælati & minoribus clericis in virtute Sanctæ obedientiæ, vt diuinum officiũ nocturnum pariter & diurnum studiosè celebrent, & deuotè. Sed hic non exprimitur, qui sint illi minores clerici, & Concilium videtur loqui de officio publico. *Quarto*, ex antiqua & generali totius Ecclesiæ consuetudine, qua non solum Presbyteri, sed etiã Diaconi, & Subdiaconi censentur ad horas canonicas obligati. Itaque etsi nullus canon scriptus extet, quo hi obligentur: tamen hæc consuetudo sufficit, cum habeat vim legis, & merito hi obligantur: quia per ordinem sacrum accipiunt in Ecclesia statum, qui ad cultum diuinum celebrandum est institutus. Vnde ratione status obligantur præ cæteris in genere: ne autem in incertum ferrentur, determinatæ sunt horæ canonicæ, & ita accedente consuetudine inuecta est obligatio.

3. *QVÆRES.* An liberentur ab hac obligatione per excommunicationem, suspensionem, interdictum, aut etiam degradationem. Negat Nauarr. *loc. cit. nu. 17. & Sylu. v. Hora qu. 3.* quia par non est vt ex delicto commodum referant, & soluantur vincula obligationis præcedentis: præsertim cum recitatio illi pœnæ non repugnet. Idem dicunt aliqui de damnatis ad triremes. Sed

puto vltim esse in contrarium. *Primo*, quia satis afflictionis habent, dum in illo supplicio detinentur. *Secundo*, quia raro sunt comparati ad horas legendas. *Tertio*, quia id cederet in dedecus ordinis Ecclesiastici, si in illa hominum colluue ostenderent suum statum.

4. SECUNDA CONCLUSIO. Clerici minorum ordinum ratione sui gradus non obligantur ad horas canonicas, quia nondum sortiti sunt statum inter Ecclesiæ ministros: possunt enim matrimonium inire. Quidam putant eos teneri ad horas B. Virginis vel ad 7. Psal. vel ad canticum graduum. Sed certum est, neq; iure communi, neque consuetudine vniuersali eos ad aliquid horum obligari: si tamen in aliqua diœcesi esset generalis cõsuetudo, quæ per modum legis sit recepta, ibi tenerentur, vt docet *Medina C. de oratione q. 7.* An autem sit alicubi talis consuetudo, non constat. Sotus *l. 1. de iustitia q. 5. a. 3.* putat non esse: imo nec Episcopũ suo præcepto vel statuto posse introducere. *Primo*, quia quod Ecclesia vniuersalis relinquit liberum, non potest Episcopus particularis in sua Ecclesia facere præceptũ, nisi in illa Ecclesia sit peculiaris ratio, quæ in proposito non occurrit. Alioqui facilè fieret, vt nimium grauarentur subditi, si non solum Pontifex, sed etiam singuli Episcopi possent onera perpetua imponere. *Secundo*, quia omnes ordines descendunt à summo Pontifice in totam Ecclesiam: Ergo ad illum solum pertinet disporre de functionibus & obligationibus quæ ratione ordinis imponũtur. *Tertio*, quia alioqui non possent seruari vniformitas, quæ tamen multum facit ad Ecclesiæ decus & vnionem. Hinc enim fit vt Episcopus non possit statuere de ætate vel temporibus ordinandorum. Nota tamen etsi non possit perpetuum onus imponere: posse tamen præcipere ordinato, vt bis aut ter illas preces recitet, sicut ex causa potest aliquod ieiunium bis aut ter in sua diœcesi imponere. Hoc enim neque graue cen-

feri potest subdito, neque per illud receditur à consuetudine vniuersali.

5 **TERTIA CONCLUSIO.** Probabile est, Clericos primæ tonsuræ teneri ad psalmum, Miserere, saltem sub peccato veniali. *Primo*, quia videtur esse consuetudo generalis. *Secundo*, quia prælati vbique imponunt. Contraria tamen sententia videtur verior. *Primo*, quia sæpe fit, vt pueri accipiant tonsuram, quos Ecclesia non videtur velle obligare sub peccato. *Secundo*, quia plerique non agnoscunt hic vllam strictam obligationem, nec DD. aut Confessarij illam vrgere solent. *Tertio*, quia etsi consuetudo sit, vt dicatur Miserere: non tamen est per modum legis obligantis sed consilij, & ex decore.

4. **DICES.** Lege naturæ tenentur amplius orare quam laici. Tum quia cultui diuino sunt addicti: tum quia fruuntur priuilegio clericali, ergo saltem tenentur ad aliquid interminatum. Respond. multi DD. ita sentiunt, inter quos Paludanus in 4. d. 15. qu. 5. art. 1. & Nauarr. c. 7. de ora. nu. 14. quorum sententia est probabilis. Sotus tamen quem sequuntur, non vult eos teneri aliquo præcepto, sed solum ex decentia, quæ non obliget ad vllum peccatum: non enim vis naturæ dicat illos obligari, sed solum decens esse, vt id faciant.

Qu. II. *An omnes beneficiarij teneantur ad horas canonicas.*

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Obligantur communitertitulo beneficij. Est communis, & patet ex c. *Qui per ambitiosam. de rescrip. in 6.* & ex *Conc. Later. sub Leone X. sess. 9.* Ratio est, quia iure naturæ quisque tenetur ad officium propter quod beneficium datur,

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Hæc obligatio non incipit à tempore præsentationis, vel electionis, quia tum nondum habent dominium, vel ius in re. Quæstio est, an incipiat ab eo tempore, quo fit collatio & acceptatio beneficij. Affirmat Nauarr. c. 7. de ora.

ione num. 29. Ratio est, quia ex illo tempore incipiunt habere ius in re, & debentur illis fructus. Alij tamen putant non teneri ante captam possessionem vt Flaminus Parisius *l. 1. de resig. benef. quaest. 9. num. 15.* Ratio est, quia sæpè ante initam possessionem ius est incertum. Et multis modis possunt impediri, qui primum se produnt, quando capienda est possessio. Hæc tamen sententia non debet intelligi de ijs, qui per industriam differunt possessionem, vt horas non recitent, sed solum de ijs, per quos non stat, quo minus capiant: quia fraus nemini debet patrocinari.

3. TERTIA CONCLUSIO. Excusantur ab hac obligatione. *Primo*, qui habent quasdam Præposituras aut Personatus, qui non requirunt nisi horas B. Virginis, aut aliquid simile. *secundo*, qui nec per se nec per suos percipiunt vllos fructus, nec percepturi sunt, modo per eos non steterit, quo minus sint minus percepturi. Ita *Navarr. supra & aly passim.* Ratio est, quia neque ex sua parte, neque ex Ecclesiæ intentione obligant se ad officium; nisi persoluantur stipendia propter quæ suscipiunt obligationem. *Tertio*, qui valde parum recipiunt v.g. 8. vel 10. aureos. Ita *Sotus l. 10. quaest. 5. art. 3. & multi recentiores contra Nau.* Ratio est, quia non tenentur ad integrum laborem, nisi qui percipit integram mercedem: ergo beneficiarius non tenetur ad beneficiû totius anni, si nō potest se toto anno alere ex beneficio, saltem tenuiter & honestè; tenetur tamen aliquando recitare officiû, habita ratione fructuum quos percipit.

4. QVÆRES primo. An excusetur beneficiarius primo & secundo anno: præsertim in ijs Ecclesiis, vbi fructus beneficij primi & secundi anni dantur fabricæ, vel decessori mortuo? *Navar. c. 7. num. 30. negat excusari.* *Primo*, quia debetur ei dimidia pars fructuum, vt declaravit *Ioannes XXII. in extranag. suscepti, ne sede vacante. secundo*, quia potest deseruire, & sustentationem

496 *Questio LXXIII. D. Thomæ,*
vicario debitam percipere. *Tertio*, quia alterius anni fructum recipiet post mortem: alterius vero per totam vitam. Nam per totam vitam debuisset aliquid conferre in totam fabricam, à quo onere iam liberatur. Vbi nota, quod quarta pars bonorum Ecclesiasticorum fuerit olim assignata fabricæ, postea in quibusdam locis incorporata est præbendis Canonorum, cum hoc onere, vt ipsi ex earum fructibus conseruent fabricam; vt autem se ab hoc onere liberarent, statuerunt, vt quod tota vita per partes erat contribuendum, primo anno simul daretur; per hoc autem non potuerunt efficere vt primo anno non recitaretur officium. Non est tamen improbable, notos canonicos non teneri ad horas in anno fabricæ, si quid accipere non est in eorum potestate.

5. *QVÆRES secundo.* An excusentur qui habent altaria, vel capellas, & cum non sint sacerdotes, expendunt maiorem prouentuum partem in substitutum, qui sacra faciat? Respond. non videntur excusari. *Primo*, quia est magnus abusus, quia dantur talia beneficia adolescentibus, qui per se non possunt satisfacere. Vnde non potest censerì mens Ecclesiæ vt excusentur. *Secundo*, quia talia beneficia vt plurimum sufficiunt ad sustentationem; quod autem illi cogantur maiorem partem prouentuum illis dare, fit ex eo, quod ipsi sint inepti ad primariam beneficii functionem, quod non debet eos excusare.

6. *QVÆRES tertio.* An excusentur Adolescentes, qui auctoritate parentum coguntur accipere beneficiũ, cum tamen non habeant animum status Ecclesiastici, & statim dimitterent, si auderent? Resp. Excusantur, si non intendunt percipere fructus. Secus si velint censentur consentire in acceptationem & retentionem beneficii cum onere annexo. Si nolint, iam acceptatio & retentio est coacta per metum à parentibus incussum
Nam

Nam hic metus in adolescente est iustus & grauis. Vnde sicut excusat à voto: ita etiam ab obligatione precum canonicarum. Debet tamen huiusmodi adolescens, vt excusetur, habere animum resignandi quamprimum commodè potuerit, & restituendi fructus perceptos: non tamen amplius quam ad ipsum peruenerit. Imo si pater nomine filij perceperit, vt fieri solet, non videtur hic filius magis obligandus ad restitutionem, quam cæteri filij, quos pater bonis suis aluit.

7. *QVÆRES quarto.* An excusentur qui possident beneficium litigiosum, aut habent fructus sequestratos? Respond. Non excusantur, si probabile est ipsos in lite fore superiores, & fructus illis obuenturos.

8. *QVÆRES quinto.* An excusentur, qui ideo nihil recipiunt, quod non resideant, cum tamen possint? Resp. non, quia per ipsos stat, quod non percipiant.

Quæst. 12. An omnes Religiosi obligentur?

1. **P**RIMA CONCLUSIO. Certum est omnes & solos Religiosos ad chorum professos, etiam si nondum ordinati sint, obligari. quæstio est, quo iure obligentur: Non enim Canonico Iure scripto; cum nullus canon de ea re extet, vt ait Caiet. Nec iure naturæ; quia non pertinet ad essentiam Religionis. Nec ex vi voti, aut professionis: quia se ad hoc non astringunt. Nec ratione eleemosynarum quibus viuunt: quia non dantur cum hoc onere. Nec ratione foundationis: quia si sit aliqua talis fundatio, ea Conuentum obligat, non singulos. Resp. solum videntur teneri ex præscripto Regulæ, vel certè consuetudine vbique recepta, quæ vim legis habeat.

2. **S**ECUNDA CONCLUSIO. Nouitij tamen eorū nō obligantur. Ratio est, quia nondū firmiter diuino obsequio sunt mancipati. *Quæres.* An teneatur Monachus fugitiuus, vel eiectus, eū à Monasterio non alatur? Affirmat *Nau. num. 20.* quia potest redire. Resp.

498 *Quaestio LXXIII. D. Thomae,*
Fugitiuus tenetur, quia potest & debet redire: eiectus
non tenetur, quia non est in eius potestate redire.

3. *QVÆRES secundo.* An Superior possit in hac
obligatione ex causa dispensare, v.g. ratione studiorum
vel negotiorum. Resp. affirmatè, quia tota obligatio
oritur ex consuetudine, aut ex Regula.

Quaest. 13. Quanta sit obligatio legendi horas?

CONCLUSIO. Supradicti ita obligantur, vt mor-
taliter peccent, si horas vel semel absque causa
prætermittant. Est communis, vt docet *Nau. c. 7. num. 5.*
excipio Angelum v. *Horæ §. 10.* & *Richardum*, quem ille
citatur. Hi dicunt non esse peccatum mortale omittere
horas, nisi fiat ex consuetudine, vel contemptu.

2. *QVÆRES.* An quælibet omissio sit peccatum
mortale. *Nau. n. 6.* putat esse mortale, si vel vna hora
omittatur, v.g. Tertia, aut Sexta, aut Complet. Imo si
omittatur Tertia pars vnius horæ v.g. vnus Psalmus
cum Hymno, sed hoc posterius est nimis rigidum.

Quaest. 14. Quomodo hora sint recitanda?

1. **C**oncilium generale sub Innocentio III. requirit
duas condiciones. *Primo*, vt recitentur studiosè.
Secundo, vt deuotè.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Vt studiosè reciten-
tur, tria requiruntur. *Primum*, vt nulla verba aut senten-
tiæ omittantur. *Secundum*, vt vltimæ syllabæ non absor-
beantur. *Tertium*, vt in medio cursu non fiat interrup-
tio. Hac tamen interruptio in officio priuato, si fiat ex
iusta causa, nullum est peccatum: si autem fiat sine iu-
sta causa: non videtur esse nisi veniale. Vnde etiam si
duret per vnâ vel alteram horam, non necessario est
repetendum quod ante recitatum est. Confirmatur,
quia singuli Psalmi; imò singuli penè versiculi per se
habent suam significationem, qua Deus laudatur, vel
oratur, & vnus non habet necessariam connexionem
cum altero. Vide *Peltanum l. 3. de bonis operib. c. 6.*

3. **DICES** Quando est magna intermissio, tum priora & posteriora non efficiunt vnam orationem, aut vnum officium diuinum, ac proinde ex illis partibus non constituitur officium Primæ, vel Tertię. Ob hoc argumentum *Nauar. de Oration. c. 16. nu. 75.* putat esse peccatum mortale, nisi fiat cum animo repetendi priora. Resp. sicut ex omnibus horis constituitur vnum officium, & quasi vna longa oratio, non obstante interruptione, ita ex aliquibus Psalmis constituitur vna pars officij, v. g. Completorium: etiamsi interueniat aliqua intermissio: non enim de substantia totius officij, aut alicuius partis est, vt omnes Psalmi & preces continentur.

4. **SECUNDA CONCLUSIO.** Vt horæ canonicæ recitentur deuotè duo requiruntur, attentio & reuerentia: sola enim attentio non sufficit: cum enim oratio sit actus religionis, necessariò requirit reuerentiam erga Deū. Vnde aliud est orare, aliud attentè aliquid legere.

Quæst. 15. De alijs quibusdam circumstantijs?

1. **H**ic tria quæri possunt. *Primo*, quo tempore legendæ sunt horæ. *Secundo*, An liceat mutare ordinem in horis legendis. *Tertio*, An liceat mutare totum officium, v. g. legere officium de feria, quando esset legendum de festo.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Quod ad tēpus attinet, in officio publico seruanda est consuetudo recepta. In priuato, etsi laudabile sit, vt singulæ horæ suis temporibus & interuallis recitentur, tamen ad vitandum peccatū mortale, sufficit, vt recitentur eo interuallo, quod est inter medium noctis præcedentis & sequentis. Qui enim interea tēporis horas recitauerit, siue initio, siue in medio, siue in fine, satisfacit substantiæ præcepti.

3. **NOTA** *primo.* Ex consuetudine licitum esse recitare matutinum & laudes præ die ad vesperam, vt *Caiet. Nauar. & alij docent.* Imò etiam ante Solis occasum, vt

docet *Thom. quodlib. 5. art. 28.*

4. **NOTA secundo.** Paruas horas non posse dici pridie, sed solum post mediam noctem: possunt tamen omnes vsque ad vespervas exclusiue ob aliquam honestam causam recitari mane, teste *Nauarr.* Imò si causa iusta sit, etiam vespere adiungi possunt, vt si instaret profectio, vel alia longa occupatio, vel amicorum interpellatio, vt habetur *c. 1. de celebrat. miss.* Imò maior quies & deuotio potest esse legitima causa, vt ait *Caiet.*

5. **NOTA tertio.** Non esse peccatum mortale facere sacrum ante Matutinum & Laudes; multo minus ante primam, vt ait *Sotus l. 10. q. 5. a. 4.* quem sequuntur multi recentiores. Ratio est, quia nihil in iure Canonico de hoc re præceptum est: nec consuetudo contraria recepta est sub peccato mortali. Confirmatur, quia nulla est necessaria connexio, aut dependentia inter Missam & horas Canonicas. Vide *Henriquez l. 9. de missa c. 24. Fumum v. missa n. 3. Petrum Arrag. art. 12.*

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Non est peccatum mortale mutare ordinem horarum, vt si Prima dicatur ante Laudes, vel Vesperæ ante Primam: quia ordo horarum extra chorum non est sub præcepto, nisi secundario, tanquam circumstantia minoris momenti. Vnde etiam facile datur iusta causa mutandi, vt si à viro graui inuiteris ad recitandas horas posteriores, & tu priores nondum persolueris. Ita *Toletus l. 2. c. 13.*

7. **TERTIA CONCLUSIO.** Mutatio officij, etiam de dita opera, non est peccatum mortale, vt si loco officij de feria dicatur de SS. Trinitate, vel de Venerabili Sacramento, vel de B. V. aut contra si loco officij de festo, dicatur de feria. Ita *Caiet. v. hora. Sylu. ibid. num. 15. & alij passim.* Ratio est, quia id, quod Ecclesia primario præcipit, est, vt septem horæ Canonice quotidie recitentur. Vt autem dicatur de hoc, vel illo festo, soluma pertinet ad modum vel circumstantiam secundariam,

quæ non est tanti momenti. Itaque substantia præcepti seruetur, quodcumque officium Breuiarij concessi recitaueris. Vnde qui etiam prudens omisso proprio aliud recitabit, non tenebitur repetere, vt notat *Sylu. supr. 2*: melius tamen est seruare proprium officium, & accomodare se aliis in omnibus.

QVÆSTIO LXXXIV.

De Adoratione.

HA CT E N V S egit D. Thomas de internis actibus religionis, qui sunt deuotio & oratio. Nunc sequuntur externi, inter quos primum locum obtinet Adoratio.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Nomen Adorationis sumitur in Scripturis tripliciter. *Primo*, generatim pro quocumque honore seu veneratione, quæ alicui alteri exhibetur propter aliquam excellentiam, siue is sit Deus, siue Angelus, siue homo. Nam *Gen. 18. 19.* Abraham & Loth dicuntur adorasse Angelos. & *3. Reg. 1.* Bethsabee & Nathan adorauerunt Regem, & *Act. 10.* Cornelius adorauit Petrum. *Secundo*, accipitur pressius pro quocumque actu religionis, siue interno, siue externo, quo Deus colitur: vt patet in iis locis vbi iubemur solum Deum adorare, & illi soli sequere, nempe adoratione & seruitute soli Deo debita. *Tertio*, accipitur adhuc strictius pro solo actu externo, quo Deum colimus & adoramus, id est, pro genuflexione, capitis apertione, inclinatione: vt *Matth. 2. 7. 11.* *Inueniunt puerum cum Maria matre eius, & procidentem adorauerunt eum.* Hoc modo hic sumitur, & potest sic defini. Adoratio est externus actus religionis, quo per conuenientem aliquem corporis gestum protestamur nostram subiectionem erga Deum, vt erga summum omnium bonum.

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Omnis externa adoratio (si secundum se spectetur) est adiaphora: & potest

tam creaturis, quam Deo exhiberi. Nam genuflexio & totius corporis in terram prostratio (quæ summæ videntur adorationes) etiam hominibus exhiberi solêt, vt ex Scripturis patet, *Gen. 50. v. 18. & 3. Reg. 1. v. 16. & act. 10. v. 25.* Itaque à sola intentione pendet, quod per cultum illum externum ista vel illa honoris species deferatur. Si enim externâ illâ submissionis notâ intendas te alteri submittere tanquam Deo, & testari eius diuinitatem, erit cultus patriæ: si amico Dei, erit dulciæ: si vt viro sapienti aut potenti, erit obseruantia politica. Vnde idem actus externus quatenus successiuè potest procedere à diuersa intentione, potest successiuè esse actus patriæ, dulciæ & obseruantia politica.

QVÆSTIO LXXXV.

De sacrificio.

SACRIFICIUM & Adoratio in eo conueniunt, quod sint actus externi religionis, quibus Deus colitur. Differunt, quod in Adoratione deferatur Deo cultus per gestum corporis; in sacrificio, per rem externam. Porro disputatio de sacrificio potest dupliciter institui. *Primò*, generatim, quid sit sacrificium & quotuplex. *Secundo*, speciatim. An missa sit sacrificium. Priori modo hic procedimus. Nam de Missa agendum est *in 3. parte de Eucharistia.*

Quæst. 1. Quid sit sacrificium propriè dictum?

I. **H**Æretici docent, sacrificium nihil aliud esse quàm quodlibet opus bonum, quod Deo placet: vel certè opus bonum quod fit ad honorem & cultum Dei: vel quamlibet oblationem Deo factam.

2. PRIMA CONCLUSIO. Non omne opus bonum est sacrificium propriè dictum. Probatur *primò*, quia apud omnes gentes sacrificium est aliquod opus speciale, quo Deus colitur, distinctum ab aliis piis operibus. *Secundo*, quia ad sacrificium requiritur Sacerdos & altare, vt paulo post probabo. At multa opera bona fiunt ab

his qui non sunt sacerdotes. *Tertio*, quia Scriptura opponit opera bona sacrificijs, vt *Osea 6. v. 6. Misericordiam volui, & non sacrificium;* & *1. Reg. 15. v. 21. Melior est obedientia quam victima;* & *Psal. 50. v. 18. si voluisses sacrificium, dedissem utique.* *Quarto*, quia in Ecclesia Christi est tantum vnum propriè dictum sacrificium, teste *Aug. l. 1. contra aduersarios legis & proph. c. 20. & l. de spiritu & littera c. 11. cui consentiunt alij Patres.* At si omnia bona opera essent sacrificia, iam essent multa sacrificia, & non vnum tantum.

3. **DICES.** Contritio, Eleemosynæ, & quoduis opus iustitiæ vocatur in Scriptura sacrificium, vt *Psal. 50. v. 19. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus;* & *Psal. 4. v. 6. Sacrificate sacrificium iustitiæ;* & *Hebr. 13. v. 16. Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostiis promeretur Deus, id est, placatur.* Resp. Nomen sacrificij in Scripturis sumitur dupliciter. *Primo*, pro omni opere, quod instar sacrificij Deum placat & conciliat, vt in locis iam citatis. *Secundo*, pro externo cultu, qui Deo tanquam rerum omnium principio exhibetur, & sic opponitur operibus bonis, vt ante dictum est. Vide *Chryso. in psal. 95. D. Thomam art. 3. ad 3. Melch. Canum l. 12. de locis c. 13.*

4. **SECUNDA CONCLUSIO.** Non omne opus, quod fit ad honorem Dei est propriè sacrificium. Probatur *primo*, quia multa bona opera possunt imperari à virtute religionis ad colendum Deum, quæ tamen per se, non præ se ferunt cultum Dei externum. Atqui sacrificium debet præ se ferre specialem cultum externum Dei, vt ex communi omnium gentium consensu dictum est. *Secundo*, quia multi faciunt opera ad honorem Dei, qui non sunt sacerdotes. *Tertio*, quia est vnicum tantum sacrificium in Ecclesia Christi.

5. **DICES.** August. Contrarium docet *l. 10. de ciu. cap. 6. Sacrificium verum est, inquit, omne opus bonum;*

quod agitur *ut sancta societate inhaeratur Deo, velatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus.*
 Resp. Augustinus accipit nomen sacrificij, pro omni opere quo assequimur finem, seu officium sacrificij, quod est adherere & placere Deo. Vocat autem tale opus sacrificium verum, ut distinguatur ab externo sacrificio animalium, non quod perfectiorem rationem sacrificij habeat, sed quia effectum sacrificij perfectius praestat. Melius enim placat Deum, quam sacrificium externum tantum. Hanc esse mentem Augustini, patet ex c. praeced. neque novus aut inusitatus est hic modus loquendi. Nam saepe aliquid dicitur verè tale, quod tamen propriè tale non est; *ut Ioan. 15. v. 1. Ego sum vitis vera, vos palmites;* quia scilicet mysticè praestabat ea excellenter, quæ vitis sunt, sic tyrannus dicitur verus leo: & abstinere à peccatis, dicitur verum ieiunium.

6. TERTIA CONCLUSIO. Nec omnis oblatio Deo facta est propriè sacrificium. Probatur *Primo*, quia Scriptura passim distinguit oblationes à sacrificiis, *ut Psal. 50. v. 21. Tunc acceptabis sacrificium iustitia, oblationes & holocausta, & Ps. 39. v. 7. Sacrificium & oblationem noluisti. Secundo*, quia multa in scripturis dicuntur offerri, quæ tamen non possunt dici sacrificari, ut primogeniti, primitiæ variarum frugum, aurum, argentum, lapides pretiosi, byssus. Vide *Exod. 25. & 35.* Ergo sacrificia differunt ab oblationibus. *Tertio*, quia in sacrificio debet fieri aliqua mutatio rei oblatae, vel significatae, ut iam ostendam: non autem in oblatione.

7. QUARTA CONCLUSIO. Ad sacrificium perfectum & propriè dictum quinque requiruntur ex communi sententia. *Primo* ex parte ministri requiritur ut sit sacerdos, ut patet *Hebr. 7. v. 1.* Unde Ozias Rex cum non esset Sacerdos & sacrificium offerre vellet, à Deo punitus est 2. *Par. 26. v. 18.* *Secundo*, ex parte materiae requiritur ut sit aliqua res sensibilis quæ offeratur, ut pa-

tet *Hebr. 8. v. 3.* vbi Apost. probat ex communi ratione sacrificiorum Christum non potuisse dici verè Pontificem, nisi habuisset victimam quam offerret. *Tertio*, ex parte formæ requiritur, vt res illa sensibilis, quæ in sacrificio offertur, destruatur aut mutetur: vt patet ex sacrificiis legis naturæ & veteris: non enim fiebant sola oblatione, aut eleuatione ad altaria; sed rei destructione facta ad honorem Dei. Quædam enim per occisionem sacrificabantur, vt viuentia: Quædam per combustionem, vt adeps, carnes animalium occisorum, & res materiæ solidæ, vt similia, sal, thus: Quædam per effusionem, vt sanguis, vinum, aqua. Vide *c. 1. & 2. Leu. Quarto*, ex parte finis requiritur, vt explicitè vel implicitè referatur ad cultum Dei. *Quinto*, ex parte loci, vt fiat in altari, quia ex Scriptura constat, altaria non fuisse erecta nisi ad vsum vel significationem sacrificij. Vide *Belarm. l. 1. de missa c. 2.*

8. **QVINTA CONCLUSIO.** Ex dictis colligi potest hæc definitio: *Sacrificium est oblatio rei sensibilis à legitimo ministro facta Deo per realem immutationem ad testandum supremum illius dominium, & nostram subiectionem.* *Primo* dicitur *oblatio*, quia oblatio est genus sacrificij, vt docet *D. Thom. art. 3. ad 3. & alij passim*: quamuis hoc nomen aliquando strictè accipiatur pro oblatione, quæ solum est oblatio, non sacrificium. *Secundo*, dicitur *rei sensibilis*; vt excludatur interna oblatio, quâ quis seipsum Deo offert ac subijcit. *Tertio*, dicitur *à legitimo ministro*; quia sacrificium habet relationem ad sacerdotem. *Quarto*, dicitur *per realem immutationem* 3 quia per hanc distinguitur à simplici oblatione. *Quinto*, dicitur *ad testandum &c.* quia duo testamur & significamus in sacrificio, nempe diuinum principatum, & nostram subiectionem, & hæc significatio est sacrificio essentialis. Præter hanc quædam sacrificia habent significationem accessoriâ, quæ mystica vel allegorica dici potest,

vt sacrificium Eucharistiæ significat sacrificium in cruce, & sacrificium Melchisedech præfigurabat sacrificium Eucharistiæ, & omnia veteris legis sacrificia præsignabant oblationem crucis vel Eucharistiæ.

9. *Obijcies primo.* Non videtur necessarium, vt minister sacrificij sit Sacerdos. Nam in lege veteri agnus paschalis à singulis familiis immolabatur, *Exod. 12. v. 3.* & tamen in singulis familiis non erant sacerdotes, sed tantum in tribu Leui. *Resp.* Singuli patresfamilias erant sacerdotes respectu huius sacrificij, licet non respectu aliorum. Ratio est, quia sacrificium agni paschalis institutum fuit ante legem veterem, nempe in lege naturæ: ac proinde in eo offerendo seruata fuit consuetudo legis naturæ, nempe vt à singulis capitibus familiarum offerretur. Reliqua autem sacrificia quæ in ipsa veteri lege fuerunt instituta, non poterant offerri nisi à sacerdotibus in eadem lege consecratis.

10. *Obijcitur secundo.* Nec videtur requiri, vt fiat aliqua destructio, aut mutatio rei oblatæ, vt patet in sacrificio missæ, vbi Christus non destruitur aut mutatur. *Resp.* Mutatio illa, qua panis in carnem, & vinum in sanguinem mutatur, sufficiens est in hoc sacrificio. *De quo alibi plura.*

Quæst. 2. Quotuplex sit sacrificium?

1. **S**Olet diuidi tribus modis. *Primo*, ratione materiæ. *Secundo*, ratione formæ & finis simul. *Tertio*, ratione finis tantum.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Ratione materiæ diuiditur in victimam seu hostiam, immolationem, & libamen. Est enim triplex materia sacrificij: vel enim offertur aliquod animal, & tunc est victima seu hostia: vel offertur aliqua res inanimata, solida, & tunc est immolatio: vel aliqua res liquida, & tunc est libamen. Et quidem in veteri lege offerebantur hæc animalia.

Ovis, capra, Hædus, Bos, vitulus, Columba, Passer, Turtur. Res autem solidæ erant Panis, simila, sal, thus, manipulus spicarum virentium, & triticum: vt patet *Leuit. 2. & 6.* Liquidæ erant sanguis, vinum, oleum, aqua.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Ratione formæ & finis diuiditur in Holocaustum, quod totum consumebatur ad honorem Dei: ideoque erat Sacrificium perfectissimum. Sacrificium pro peccato partim cremabatur, partim cedebat in vsum sacerdotum: solebat autem offerri pro peccatis quibusdam externis, vt pro peccatis commissis per ignorantiam circa cæremonias, *Leuit. 4. & 5.* Item pro furto, periurio, & calumnia. *Leuit. 6. 7.* Hostia pacifica partim cremabatur, partim edebatur, tum à sacerdotibus, tum ab offerentibus. Solebat offerri vel in gratiarum actionem pro beneficijs acceptis: & tunc eodem die comedi debebat: vel ad noua beneficia impetranda: & tunc differri poterat eius consumptio in diem posterum, non tamen ulterius.

4 TERTIA CONCLUSIO. Ratione finis diuiditur in Latreuticum, Eucharisticum, impetratorium & propitiatorium, quæ diuisio parum differt à præcedentibus. *Latreuticum* dicitur quod solum fit ad Deum colendum, testando eius principatum, & nostram seruitutem. Hoc potissimum fit holocausto. *Eucharisticum* dicitur, quod fit in gratiarum actionem pro acceptis beneficijs. *Impetratorium* pro beneficijs accipiendis. Vtrumque in lege veteri dicebatur hostia pacifica, *Propitiatorium*, quod offertur pro peccatis & pro peccatorum pœnis ac flagellis auertendis. Idem est quod hostia pro peccato.

*Quest. 3. An hoc tempore liceat offerre agnum
vel vitulum.*

1. **R**atio dubij est, quia offerre sacrificium est legis naturalis. Ita *D. Thom. art. 1.* ergo omni tempore licitum est. Nota nos loqui posse vel de Iudæo, vel de Christiano, vel de gentili.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Si hoc tempore Iudæi offerrent huiusmodi sacrificium, esset superstitio. Ratio est, quia Iudæi offerunt sacrificia, ut in veteri lege sunt instituta à Deo; sed ibi sunt instituta tanquam signa Christi venturi: ergo hoc modo non licet amplius offerre, quia Christus iam venit.

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Esset etiam superstitio, si Christiani offerrent tale sacrificium. Ratio est, quia in Ecclesia Christi est tantum vnum sacrificiū propriè dictum, quod omnibus veteribus sacrificijs successit, & omnium virtutem eminenter in se continet, cum sit infinitæ dignitatis: ergo superstitiosum esset velle aliud addere. Hinc in quadam collecta Ecclesiæ dicitur: *Deus qui legalium differentiam hostiarum vnius sacrificij perfectione sanxisti.* Vide *August. 8. ciu. cap. ult.*

4. **TERTIA CONCLUSIO.** Probabile tamen est non fore superstitionem apud Ethnicos Christi legem ignorantes, si illorum sacerdotes vero Deo offerant huiusmodi sacrificium, ut colligitur ex *August. epist. 49. quest. 3.* Ratio est, quia offerre sacrificium est legis naturæ, ut dixi ex *D. Thom.* ergo lumen naturæ vel obligat, vel suadet Ethnicis, ut offerant Deo sacrificium. Atqui non apparet illis conuenientior ratio offerendi, quam si offerant aliquid ex animalibus: ergo.

5. **QVÆRES.** Vnde gentiles habeant suos Sacerdotes? Respondeo. Ex electione & designatione Reipublicæ. Nam sicut perfecta Respub. iure naturæ ha-

bet authoritaem constituendi principem in rebus politicis: ita etiam in rebus ad cultum diuinum pertinentibus.

QVÆSTIO LXXXVI.

De oblationibus & primitiis.

PRIMA CONCLUSIO. Nomine oblationis significantur omnia quæ Deo & Ecclesiæ offeruntur, vt sunt agri, oppida, dominia, fructus, pecuniæ, monilia, ornamenta, instrumentum sacrum. Nomine autem primitiarum intelliguntur primi fructus agrorum & arborum Deo oblatis, *Deut. 26.*

2. SECUNDA CONCLUSIO. Nemo tenetur ad illas oblationes, nisi vel necessariae sint ad sustentationem ministrorum, vel consuetudo ad eas alicubi obliget, vel legitimum superiorum præceptum accedat. Vide *Syl. v. Decima.* Porro ad primitias olim quidem iure canonico scripto tenebantur fideles, vt colligi potest ex *c. Decimam, de decimis & c. Reuertimini. 16. q. 1.* Iam tamen non tenentur, quia hoc ius consuetudine passim est abolitum.

QVÆSTIO LXXXVII.

De Decimis.

Quæst. 1. *An Christiani teneantur soluere Decimas, & quo iure.*

Vicleff. docuit *Primo*, Decimas non esse illo iure Sacerdotibus debitas, sed esse meras eleemosynas. *Secundo*, populum ad libitum posse & debere eas negare sacerdotibus propter eorum peccata. Ita refert *Thom. Wald. lib. 2. doct. fid. antiq. cap. 64. & 65.*

2. PRIMA CONCLUSIO. Fide tenendum est decimas non esse eleemosinas, sed subsidium sacerdotibus debitum propter ministerium spirituum. Vnde sententia *Vicleff.* damnata est in *Conc. Constant. sess. 8.* Ratio est, quia constat ex Scriptura, ijs, qui populo

ministrant spiritualia, iure diuino ac naturali deberi sustentationem. *Rom. 15. v. 27. & 1. Cor. 9. v. 11. & Luc. 10. v. 7.* Hæc autem sustentatio præstatur per decimas. *Vi. de decret. 19. q. 1. & in decretal. tit. de decimis, & in Conc. Trid. sess. 25. c. 12.*

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Si decimæ spectentur secundum substantiam, quatenus sunt necessaria sustentatio ministrorum, Ecclesiæ, debentur Iure diuino ac naturali, vt ex dictis patet. Si vero spectentur secundum suam quotam, quatenus sunt decima pars fructuum, debentur iure Ecclesiastico: vt patet ex *Clement. L. 2. Constit. Apost. c. 29. 38. 39. & ex can. cit.*

4. **QVÆRES.** An etiam debeantur iure diuino? Affirmant Canonistæ: Negant Theologi. Ratio est, quia in lege Euangelica nullum extat præceptum de hac re: solum enim dicitur ministris Ecclesiæ deberi congruam sustentationem: An autem danda sit illis 10. pars fructuum, An 20. nusquam habetur. Nec obstat, quod de hac re extet præceptum in veteri lege, *Exod. 22. Leuit. 27. & num. 18.* quia præcepta iudicialia & ceremonialia veteris legis sunt abrogata. Confirmatur, quia hæc quota potest tolli per consuetudinem, vt patet ex c. *in aliquibus, de decimis.* At non posset tolli, si esset iuris diuini.

3. Obijciunt Canonistæ *Primo*, quia in iure canonico dicitur, decimas constitutione diuina deberi, c. *Tua de dec. Secundo*, Deum præcepisse decimas sibi solui in signum vniuersalis dominij, ideoque non posse minui, c. *Tua nobis ibidem. Tertio*, Decimas esse iuris diuini 16. *quest. 1. c. fin. Quarto*, quia Christus *Matth. 23. cum dixisset, decimatis mentam & anetum: subiunxit: Hæc oportuit facere, & illa non omittere, vbi tò oportuit* indicat obligationem iuris diuini. *Quinto*, quia Christus *Matth. 5. ait: Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam scribarum & Phariseorum: ergo si illi soluebant decimas, multo*

magis nos soluere debemus. Ad *primum* Respondeo. Decimæ dicuntur deberi constitutione diuinâ, quia quod debeantur, hoc tantum est ex constitutione diuina. Deus enim in veteri lege præcipit solui decimas; ad cuius imitationem Ecclesia idem præcipit in noua lege. Ad *secundum*. Decimæ nõ possunt minui, quia Deus olim hanc quotam taxauit, quam postea Ecclesia confirmauit. Ad *terium* dicuntur esse iuris diuini, quia Deo consecratæ & dicatæ sunt in ministris: sicut res sacræ dicuntur iuris diuini, quia peculiari modo ad Deum pertinēt, & in eius dominio ac iure censentur: Ad *quartum*. Cum Christus ait: oportuit hæc facere, loquitur de tempore illius legis: tunc enim iure diuino decimæ erant soluendæ. Ad *quintum*. Nostra iustitia debet esse maior quam Pharisæorum, non in soluendis Decimis (alioqui deberemus plus quam 10. partem soluere) sed in reformandis actibus internis: illorum enim iustitia solum erat externa; nostra debet etiam esse interna. Illi putabant sufficere, si non occiderent aut mœcharentur exterius: nos debemus etiam internam iram & concupiscentiam refrænare.

3. TERTIA CONCLUSIO. Ex dictis intelligi potest, cuius virtutis actus sit solutio decimarum. Si enim spectetur, vt est debita sacerdotibus ob sacrum ministerium, sic immediatè est actus iustitiæ: mediatè verò religionis. Si verò spectetur, vt per eam fouetur cultus diuinus, vel vt per eam protestamur, Deum esse auctorem frugum terræ, & omnium rerum, quibus humana vita sustentatur, sic est solum actus religionis.

Quæst. 2. An Ecclesia conuenienter constituerit hanc quotam?

1. **R**atio dubij est, quia in veteri testamento constituta fuit 10. pars propter has causas. *Primo*, quia filij Leui erant ferè 10. pars populi. *Secundo*, quia in distributione terræ non acceperant suam partem.

Tertio, quia habebant vxores & liberos alendos. Hæ causæ iam non habent locum. *Primo*, quia Sacerdotes vix sunt 60. pars populi Christiani. *Secundo*, quia seruant suas possessiones hæreditarias, vt cæteri. *Tertio*, quia non habent vxores & liberos alendos: videtur ergo Ecclesia excessisse iustum modum in assignâda hac quota.

2. **CONCLUSIO.** Ecclesia iustissimis rationibus ad hanc partem indicendam mota fuit. *Primo*, quia Deus illam indixerat in veteri testamento. *Secundo*, quia synagoga mutata fuit in Ecclesiam. *Tertio*, quia non soli sacerdotes, sed omnes alij ministri Ecclesiæ debent aliâ populo. *Quarto*, quia hi omnes non solum seipfos, sed etiam pauperes & orphanos, & viduas debent alere. *Quinto*, sunt digniores quam ministri veteris legis, & ideo pluribusegent ad dignitatem sui status in populo tuendam. *Sexto*, quia plus laborant, & habent grauiores functiones. *Septimo*, opus est illis magna eruditione, ad quam comparandam requiruntur magni sumptus. *Octauo*, in veteri lege tantum erat vnum templum & bene instructum: in noua sunt innumerabilia, quæ singula debent instrui & conseruari. *Nono*, in veteri lege erant plurima sacrificia, quibus sacerdotes poterant aliâ, in noua non sunt. *Decimo*, Deus hanc quotam videtur approbare fertilitatem concedens soluentibus; sterilitatem non soluentibus, vt notauit *August. l. 50. hom. 48.* & *Serm. 219. de tempore.*

Quæst. 3. Ex quibus rebus soluendæ sint decimæ?

1. **PRIMA CONCLUSIO.** In veteri lege soluebantur decimæ non ex omnibus rebus, sed tantum ex frugibus, & pomis arborum, & animalibus, quæ transeunt sub virga pastoris, vt habetur *Leuit. vlt.*

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** In noua lege, si ius scriptum spectemus, soluendæ sunt decimæ ex omnibus rebus, seu ex frugibus omnium rerum, quæ quodammodo

dammodo nobis frugiferæ sunt : vt agrorum, arborum, animalium, domorum elocatarum, molendinorum, piscinarum, aucupiorum, omniumque negotiorum lucrosorum. Patet ex c. *Non est*, & c. *ex transmissa*, & c. *pastoralis de decim.* & ex *Aug. serm.* 219. Hinc solent distingui triplices decimæ : nempe prædiales ex agris, piscinis, molendinis : personales ex negotiatione, artificio, militia, famulatu : & mixtæ ex animalibus, quorum fructus partim ex hominum industria, partim ex prædiis proueniunt.

3. TERTIA CONCLUSIO. Si autem spectemus consuetudinem, multis in locis non sunt in vsu nisi prædiales ex prædiis rusticis, & quædam mixtæ. Nam reliquæ per consuetudinem, & tacitam condonationem Ecclesiæ abrogatæ sunt. Vnde semper spectari debet quæ sit cuiusque loci consuetudo.

4. QUÆRES primo. Cur Ecclesia voluerit dari decimas ex omnibus rebus, cū in veteri lege solū datæ fuerint ex fructibus, & quibusdā animalibus. Resp. Quia in veteri lege singulæ familiæ habebant suos agros, ex quibus poterāt soluere decimas, & ideo nō erat necesse exigere personales. At in noua lege multæ sunt familiæ, imo multæ vrbes & Respub. quæ agris carent, & ideo necesse fuit iis imponere decimas personales, alioqui nihil contribuissent : neque potuissent alere cletum.

5. QUÆRES secundo. An Ecclesia habeat dominium decimarum ante separationem ? Negat Glossa in c. *Tua nobis de decim.* & c. *moderamine* 16. *quæst.* 1. asserens decimas peti per Ecclesiam conditione ex canone vel officio Iudicis: non autem rei vindicatione. Condictio autem ex canone est actio personalis, vt patet *instit. de actib.* §. *si itaque.* Contrarium docet Panormitanus c. *Tua nobis, de decim.* & c. *Commissum, ibidem* : nempe Ecclesiam habere dominium decimarum etiam antequam sint collectæ, idque probat tribus argumentis. *Primo,*

14 *Questio LXXXVII. D. Thomæ,*
quia Deus dicit decimas & primitias esse suas *c. Tua nobis*. Atqui suum, indicat dominum. *Secundo*, quia Ecclesia dicitur posse decimas vindicare, *c. moderamine 16. quest. 1.* Sed vindicatio datur domino in rem suam *L. in rem §. de rei vindicat.* *Tertio*, quia venditio fructuum non decimatorum non est valida. Nam Ecclesia semper potest ex ijs suam portionem extrahere, *c. Pastoralis de decim.* Atqui huius non potest esse alia ratio, quam quia Ecclesia habet dominium decimæ partis in confuso. Hinc infert Panorm. Ecclesiam duplici actione posse decimas petere. *primo*, conditione ex canone, id est, quia per canones impositum est laicis onus & debitum illas soluendi. *Secundo*, rei vindicatione, quæ est actio in rem, & conceditur domino, *L. In rem. §. de rei vindicatione.*

Quest. 4. Quomodo soluendæ sint Decimæ?

1. **P** R I M A C O N C L U S I O. Debent solui integrè, & sine diminutione, *c. commissum*, & *c. Tua nobis, de decim.* Unde qui fraudat Ecclesiam in parte notabili, peccat mortaliter contra iustitiam; & simul committit sacrilegium, vt patet *ex canon. citatis.*

2. **S** E C V N D A C O N C L U S I O. Decimæ debent deduci ex fructibus integris, priusquam ex illis deducantur expensæ, vel tributa, vel census, vel vlla alia debita, *c. cum non sit*, & *c. Tua nobis de decimis.* Ratio est, quia decimæ debentur in recognitionem & professionem dominij generalis, vt habetur *loc. cit.* sed hoc dominium antecedit reliqua omnia dominia & iura, & extendit se ad omnes fructus enatos; ergo huic domino debet satisfieri ante reliqua quæque dominia & iura, & ex omnibus fructibus enatis. Hinc sequitur, si tributa, vel census, vel alia debita ante deducta & soluta sint, Ecclesiam posse agere vel in dominum fructuum, qui ea deduxit, vel in eum, qui illa indecimata accepit, compellendo illum per censuras, vt decimam ex acceptis

detrahât, *c. cum non sit, de decimis*. Simili modo non possunt detrahi sumptus in colendo agro facti, nec seminis æstimatio. Et quando decimæ soluuntur ex elocatione ædium, ex molendinis, piscinis, alijsve rebus, non possunt deduci expensæ factæ in reparationem, aut meliorationem. Hæc omnia habentur in *c. Non est, &c. Tua nobis, &c. Pastoralis, de decimis*. Quando tamen soluuntur decimæ de negotiatione, tunc sunt deducendæ expensæ, vt habetur *c. Pastoralis*. Ratio est, quia tunc solum soluuntur decimæ de lucro. Atqui id solum in lucro censetur quod remanet deductis expensis, quæ factæ sunt.

Quæst. 5. *Quibus soluendæ sint decimæ?*

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Ex prima Ecclesiæ ordinatione decimæ debebantur cæteri clericorum in genere: sicut tamen vt distributio pertineret ad prælatum, cuius autoritate dabatur singulis quantum opus erat pro cuiusque statu & necessitate, vt patet ex antiquo Ecclesiæ more & consuetudine.

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Postquam autem Ecclesia diuisionem fecit, erectis beneficiorum titulis, dabatur singulis ea portio, quæ cuiusque titulo attributa & annexa est. Hic disputari solet, an omnibus clericis debeantur decimæ, an solum ijs qui habent curam animarum, vt videtur sentire *D. Thom. art. 3.* Ratio est, quia ius accipiendi decimas fundatur in illo debito, quo seminantibus spiritualia debentur temporalia. Resp. ijs solis qui habent curam animarum debentur decimæ ex iustitia quoad sustentationem, seposito omni Ecclesiæ præcepto & taxatione: non enim tenetur populus ex iustitia sustentare nisi habentes curam animarum, & necessarios eorum adiutores: posito autem Ecclesiæ præcepto & taxatione, tenentur alere totum clerum.

Quæst. 6. Qui teneantur soluere decimas?

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Decimæ prædiales soluendæ sunt ab ijs omnibus qui titulo non spirituali habent prædia alicui Ecclesiæ subiecta, & soluendæ sunt illi Ecclesiæ, cui prædia subiacent, nisi consuetudo sit vt alienæ Ecclesiæ soluantur. In hac enim re maximè consuetudo seruanda est, vt habetur c. *ab apostolica, de decim.* Hinc sequitur ad has decimas teneri. *Primo*, omnes laicos qui habent prædia, his enim hoc onus annexum est. *Secundo*, Clericos, qui titulo patrimonij, vel alio non spirituali possident prædia, vt docet *D. Tho. art. 4. ad 1.* quia illa prædia per se illi oneri subiecta sunt, & per accidens est quod nunc à clerico possideantur. *Tertio*, monasteria & pia loca, nisi aliquo privilegio, vel præscriptione, vel compositione, vel transactione sint exempta, vt patet ex c. *Nuper de decim.*

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Personales decimæ soluendæ sunt ab ijs solis qui sacramenta percipiunt, & illi Ecclesiæ à qua recipiunt, idque iuxta consuetudinem receptam, vt colligitur ex cap. *ab apostolica de decim.* Nota multis locis personales decimas esse sublatas, quibusdam eas solui tantum in fine vitæ, vt Venetijs: alibi in fine anni.

3. **TERTIA CONCLUSIO.** Omnes clerici, etiam Episcopi, tenentur ex omnibus bonis Ecclesiasticis decimas dare summo pontifici, si eas exigat. Ita *D. Thom. art. 4.* & probatur exemplo veteris Test. Nam *Num. 18.* Leuitis præcipitur vt summo sacerdoti decimam decimæ pendant. Non tamen solet hanc decimam ab Ecclesiasticis exigere, nisi necessitas Ecclesiæ id postulet. Vide *Panorm. in c. Inter cætera. de officio Iudicis ordinarij.*

QVÆSTIO LXXXVIII.

De Voto.

Quæst. I. Quid sit votum.

I. PRIMA CONCLUSIO. Votum est *promissio Deo facta*, vt communiter definiunt Theologi. Vnde patet omne votum esse promissionem, non contra. Nam promissio, quæ fit homini, non dicitur votum, sed ea tantum quæ fit Deo.

2 SECUNDA CONCLUSIO. Vt promissio sit valida. 5. requiruntur. *Primum*, vt sit deliberata. *Secundum*, vt libera. *Tertium*, vt fiat cum intentione se obligandi. *Quartum*, vt sit de re grata promissario. *Quintum*, vt promissor possit se obligare. *Primo*, debet esse deliberata, non quod opus sit longâ mentis agitatione, sed quia requiritur perfecta quædam animaduersio eius quod agis. Ratio est, quia promissio est, quædam lex & onus, quod sibi quis sponte imponit. Nemo autem censetur sibi aliquod onus velle imponere, nisi plenè aduertat quid agat. *Secundo*, debet esse libera seu spontanea, id est, nec metu nec dolo iniustè extorta, nec ex errore facta. Vnde votum metu graui vel iniurioso extortum est irritum, vt patet ex capit. *Perlatum*, &c. *Abbas de eis quæ vi*. *Tertio*, debet fieri cum intentione se obligandi: actus enim ex intentione non operantur ultra intentionem, cum ab ea omnem vim suam habeant. Vnde sicut lex principis non habet vim nisi iuxta intentionem ipsius: ita promissio, quæ est lex quædam priuata, non habet vim nisi ex intentione promittentis. *Quarto*, requiritur vt res promissa sit grata promissario: promittere enim quod displicet, non est promittere, sed minari. *Quinto*, requiritur, vt promissor possit se obligare; quidam enim per leges non possunt se voto aut promissioni obligare, aut saltem non ita validè, quin possit in irritum reuocari.

Quæst. 2. *An propositum aliquando habeat vim voti?*

1. **D**ixi votum esse quandam promissionem. Nunc quæritur, an promissio ita necessaria sit ad rationem voti, ut propositum sine promissione non sufficiat. Aliqui putant propositum habere vim voti simplicis in vno casu nempe quando quis intrat religionem cum proposito perseverandi, & Deo perpetuo famulandi. Ita Palud. in 4. disp. 31. quæst. 1. Anton. p. 2. tit. 11. c. 2. & omnes ferè Canonistæ, ex quibus plerique putant, tale propositum cum susceptione habitus habere vim voti solennis. Probatur primo, ex quibusdam Canonibus, præsertim ex capit. *statuimus, de regularibus.* &c. *Consulti ibid.* &c. *Beneficium, de regula in 6.* Secundo, probatur ratione, quia qui facit contra tale propositum, inconstans est in re magni momenti; ergo peccat: ergo tenebatur in proposito perseverare.

2. **CONCLUSIO.** Propositum non sufficit ad rationem voti: sed ulterius requiritur promissio. Ita *D. Thom. in art. 1. Bonau. in 4. d. 38. art. 1. Richard. ibid. quæst. 3. Abbas in c. libertatem de voto & voti redemptione. Nauar. c. 12. nu. 26. & passim recentiores.* Probatur primo, ex Scripturis, vbi obligatio votorum ex promissione nasci iudicatur. *Deut. 23. vers. 21. Cum votum voveris Domino tuo non tardabis reddere: si nolueris polliceri, absque peccato eris.* Et infra, v. 23. *Facies, sicut promisti:* Et *Eccles. 5. v. 3. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim ei infidelis, & stulta promissio.* Secundo, Probatur ex capit. *literarum*, vbi dicitur, eum, qui ultra propositum mutandæ vitæ non est progressus, in voto, non teneri. *Tertio.* Nemo obligat seipsum, nisi intendat se obligare: sed solo proposito faciendi aliquid non intendendo me obligare; ergo solum propositum non habet vim voti obligantis. Canones contra citati loquuntur de proposito; quod propositione seu voto firmatum est.

3. Ad argumentum Resp. Esse aliquam inconstantiam, si absque vlla causa sola animi leuitate propositum mutetur, hæc tamen inconstantia non est nisi venialis. Ex dictis patet, cum multa in voto reperiantur, nempe deliberatio, propositum boni operis, propositum vouendi, promissio, obligatio: solam promissionem esse votum: propositum & deliberationem esse quid præuium, obligationem esse effectum.

Quæst. 3. Quotuplex sit votum?

1. **P R I M A C O N C L U S I O.** Votum diuiditur *Primo*, in commune & singulare. Ita *Magister in 4. d. 38. D. Thom. Durand. Richard. ibid.* Votum commune vocant actum illum, quo quis in baptismo profitetur se renunciare Sathanæ & adhærere Christo; hic enim actus est communis omnibus Christianis: non tamen est votum propriè dictum, vt iidem auctores docent. *Primo*, quia in verbis hominis baptizandi nulla continetur promissio: solum enim dicit: *abrenuntio, credo, volo.* *Secundo*, quia alioqui omne peccatum hominis christiani esset sacrilegium, & contineret in se duplicem malitiam, quod est contra communem hominum sensum. *Votum singulare* vocant, quod quisque pro suo arbitratu de rebus non necessariis concipit: quamuis reuera hoc genus voti possit etiam pertinere ad res præceptas, quatenus nostro arbitrio subiectæ sunt.

2. **S E C U N D A C O N C L U S I O.** Diuiditur *secundo*, in votum conditionale & absolutum. Rursus conditionale in pœnale & non pœnale. *Pœnale* est, quando quis vouet aliquid in pœnam delicti, si fortè ceciderit in illud: quod potest fieri bifariam. *Primo*, si solum voueas pœnam delicti, non autem citationem: vt v. g. Voueo me daturum eleemosynam, si inebriatus fuero: & hoc est simplex votum pœnale. Vnde talis non peccabit contra votum per ebrietatem, sed purificabitur conditio, & absolutè ex voto tenebitur ad pœnam, quam si

non præstiterit, tum demum votum violabit. *Secundo*, si non solum voueat pœnam in euentum delicti, sed etiam cautionem delicti, vt v. g. voueo non amplius inebriari, alioqui dabo largam eleemosynam. Hoc votum non est simplex, sed duplex, quia continet duo vota: Alterum absolutum de non inebriando: Alterum conditionale de eroganda eleemosyna. *Votum non pœnale* est quando id quod vouetur, non vouetur in pœnam delicti: vt voueo Religionem, si pater consenserit, si mortuus fuerit. Hoc votum impletâ conditione æquiualeat absoluto.

3. **TERTIA CONCLUSIO.** Diuiditur *tertio* in *simplex & solemne*. *Solemne* vocant quod susceptioni status immutabilis coniunctum est, v. g. quod annexum est ex Ecclesiæ decreto susceptioni sacri ordinis, aut quod continetur in Professione Religionis approbatæ. Ita habetur capit. *vnico de voto & voti redemp. in 6.* Hæc enim duo, ordo sacer, & professio Religionis, sunt solemnes quidam actus, à quibus votum solemne dicitur, & certam quandam vim seu qualitatem ex decreto Ecclesiæ obtinet: nempe quod votum castitatis reddat irritum matrimonium, si attentetur: votum paupertatis faciat incapacem dominij. *Simplex* est omne aliud votum, etiamsi perpetuum sit, quale est etiam professio religionis non approbatæ.

4. **QUARTA CONCLUSIO.** Diuiditur *quarto* in votum expressum & tacitum. *Expressum* est quod verbis disertis exprimitur. *Tacitum* est quod censetur fieri eo ipso, quo voluntariè aliquid agitur; cui votum connexum est, vel supponitur. Tale est quod fit susceptione ordinis sacri.

5. **QUINTA CONCLUSIO.** Diuiditur *quinto* in votum personale, reale & mixtum. *Personale* est quo promittitur aliqua actio vel omissio: *Reale* quo res aliqua externa promittitur: *Mixtum* quo vtrumque

promittitur, vt peregrinatio cum oblatione.

Quæst. 4. *Quanam sit materia voti?*

1. **C**ONCLUSIO. Vt aliquid cadat sub votum etiam requiruntur. *Primum*, vt sit in nostra potestate. *Secundum*, vt sit bonum. *Tertium*, vt sit melius quam oppositum. Hinc sequitur non esse validum votum *primo*, si voueas te nunquam peccaturum venialiter, quia hoc non est in tua potestate. *Secundo*, si voueas opus malum aut indifferens: nemo enim aliquid promittit alteri, nisi quod ei gratum est: Deo autem nihil est gratum nisi quod bonum. *Tertio*, si voueas te non daturum eleemosynam, non futurum Religiosum, non suscepturum sacros ordines: melius enim est dare eleemosynam, fieri Religiosum, suscipere sacros ordines. Vide *D. Thom. art. 2.*

2. **Q**VÆRES *primo*. An votum sit validum, si voueas opus bonum ob malum finem. Resp. Hoc dupliciter fieri potest *primo*, vt malus finis non solum sit finis voti, sed etiam operis quod vouetur, vt si voueas eleemosynam ad obtinendam vindictam, aut illicitos amores, & tunc votum est irritum. *Secundo*, vt malus finis sit tantum finis voti, vel potius applicationis voluntatis ad vouendum, vt si profitearis in Religione vt lautè viuas. Nam lautè viuere non est finis paupertatis, castitatis & obedientiæ quam profiteris, sed est finis propter quem applicas te ad actum vouendi & profitendi. Hoc casu votum est validum, licet non fiat sine peccato.

3. **Q**VÆRES *secundo*. Quale peccatum sit vouere opus malum? Respondeo si opus illud malum sit peccatum mortale, tunc votum illius est etiam mortale: idque duplici titulo, tum propter affectum illius operis, tum propter irreuerentiam, seu contumeliam, quæ per tale votum Deo irrogatur. Si autem opus malum tantum sit veniale, multi putant votum illius esse tantum veniale, vt Sylu. v. *Iuram. 2. quæst. 7. Sotus lib. 7. de Instit. quæst. 1. art. 3. Nauar. c. 12. num. 33.* Probatur *primo*, quia

materiae paruitas videtur excusare. *Secundo*, quia impletio talis voti solum venialis est. Contrarium tamen rectius tenet Caiet. in *Summa V. voti materia*. Ratio est, quia si scias opus illud, quod voues, esse peccatum, & tamen voues Deo, est magna irreuerentia erga Deum. Nam vel est irrisio quaedam, vt si promittas alicui tanquam gratum, quod scis esse ingratum, vel implicita blasphemia: quia cum serio promittis Deo, quod scis esse malum, insinuas Deo placere peccatum, eoque coli, & honorari. Similis irreuerentia erit, si eodem animo votum impleas. Confirmatur, quia *Malach. i. v. 8.* graui-ter reprehenduntur qui victimam claudam, caecam, vel alio defectu notabilem offerebant; ergo multo magis reprehensibilis est, qui opus malum Deo offert; si tamen huiusmodi votum fieret sine plenâ animaduersione, non esset nisi veniale.

4. *QVÆRES tertio.* An votum sit validum, si voueas opus indifferens, quod nec bonum, nec malum sit pro illo tempore quo voues, sed postea sit bonum, v. g. vouisti abstinere perpetuo fraternis ædibus ob aliquam offensionem in fratrem, deinde contingit ibi habitare aliquos quorum cõsuetudo tibi foret noxia. Resp. Tale votum nunquam obligat. Ratio, quia ab initio irritum fuit: non enim hoc vouisti Deo tanquam bonum, & ipsi gratum, sed vt te in vindictam fratris in proposito non bono confirmares. Vnde etiam si speciem voti habeat, tamen votum non est. Confirmatur ex *regul. 18. iuris. Nō firmatur tractu temporis quod de iure ab initio non subsistit.* Si tamen intuitu alicuius boni ab initio vouisses, & postea ratio boni mutaretur in aliam, tunc esset votum validum: v. g. vouisti abstinere perpetuo tali domo propter periculum impuritatis, post sublato illo periculo succedit periculum societatis in furtis, vel inimicitis: Hoc euentu manet obligatio voti, quia manet periculum peccati, & abstinere à tali domo manet semper

bonum, & Deo gratum. Nec refert, quod alterius speciei bonitatem accipiat, quia vouetur absolute quatenus Deo gratum est: non autem præcisè quatenus huius vel illius speciei bonitatem obtinet.

5. *QVÆRES quarto.* An votum sit validum, si voueas inire matrimonium? *Resp. primo.* Si absolute id voueas non est validum, vt patet ex tertia conditione supra assignata. Nam melius est non inire, quàm inire matrimonium. *Resp. secundo,* si autem voueas inire matrimonium cum hac paupercula propter Deum, supposita matrimonij constanti voluntate, tunc validum est votum, quia perseuerante tali voluntate melius est hanc ducere, quam aliam; si tamen eam voluntatem deponas, desinit obligatio voti, quia absolute melius est nullam ducere. Sed difficultas est de eo qui non potest se continere, & ideo vouet matrimonium ad vitandam fornicationem. Nam aliqui affirmant, tale votum esse validum, vt *Caiet. art. 2. & Nauarr. c. 12. num. 43.* *Resp.* Non est validum absolute, ita vt non possit irritum reddi, sed solum ex suppositione; nempe supposito quod ipse nolit alia remedia contra carnis tentationem adhibere: tamdiu enim obligabitur ex voto ad matrimonium suscipiendum. Quod si torporem illum excutiat, & alia remedia capeffere velit, iam cessabit illius voti obligatio, quia iam est ei melius non ducere, quam ducere uxorem.

QVÆRES quinto. An votum sit validum, si voueaste non amplius voturum? *Resp.* irritum est propter rationem assignatam. Nam absolute melius est vouere, quàm non vouere, si tamen aliquis facilius sit ad vouendum, is valide vouere poterit, se in posterum non voturum nisi re prius cum viro prudente communicata. Melius enim est, præsertim tali homini vouere ex matura deliberatione cū viro prudente, quàm vouere absque huiusmodi deliberatione. Vnde hoc ipsū potest

cadere sub aliud votum : Si tamen post tale votum rursus ex animi leuitate voueret, valeret hoc votum posterius, modo ea consideratio adsit, quæ in alijs rebus ad meritum vel peccatum mortale sufficeret, peccaret tamen sic vouendo, quia violaret prius illud votum quo promiserat se non amplius voturum sine alterius consilio.

7. *QVÆRESexto.* An opera præcepta cadant sub votum? aliqui videntur negare. *Primo* quia votum est promissio boni melioris : At nomine boni melioris intelligitur opus consilij, seu supererogationis, vt patet ex *D. Tho. art. 2.* Deinde quia ibidem indicat huiusmodi vota quibus homo vouet se seruaturum præcepta, esse solum analogicè vota, vocatque ea communia, quasi non propriè, sed generali solum ratione dicantur vota, sicut ea quæ in baptismo fiunt. *Tertio*, quia ad opera præcepta iam ante obligamur, & illa obligatio est sufficiens: ergo frustra adhibetur alia obligatio voti. *Quarto*, quia si votum inducit nouum vinculum super vinculum præcepti; ergo etiam inducet vinculum nouum supra obligationem prioris voti : ergo si quis centies idem voueret, centuplici obligatione teneretur, ac proinde centuplum peccaret violando votum, quod est absurdum. *Resp.* Certum est laudabiliter aliquid posse voueri Deo, ad quod præcepto naturali vel positiuo adstringimur, & per tale votum induci nouum vinculum. Ita *Durand. 4. d. 38. q. 1. Richar. d. 39. q. 2.* Probat *primo*, ex perpetuo vsu Ecclesiæ, vbi non solum vouetur abstinencia à nuptiis, quæ non est præcepta, sed etiam abstinencia ab omnibus illicitis voluptatibus extra matrimonium, quæ omnibus est præcepta. *Secundo*, quia *Gen. 28 v. 20.* Vouit Iacob se culturum verum Deum, & non Deos alienos, & tamen hoc est præcepti, non consilij. *Tertio*, quia iuramento possumus nouum vinculum inducere ad seruanda ea, ad quæ aliàs tenebamur: cur non

etiam voto? *Quarto*. Si aliquid debeam próximo ex mutuo, vel alio contractu, possum rursus me illi obstringere ad idem per promissionem: ergo idem possum in iis, quæ Deo debeo. *Quinto*, opera præcepta sunt Deo gratissima, ergo possunt illi promitti, hæc autem promissio adferret nouum vinculum: sicut enim creditor pluribus titulis potest idem exigere à debitore: ita debitor potest pluribus titulis se ad idem obstringere.

8. Ad *primum* negatur nomine melioris boni solum intelligi opus consilij, seu supererogationis, quamuis præcipuè id intelligatur. Ad *secundum* Resp. D. Th. vti distinctione: dicit enim rem præceptam cadere sub votum, non quatenus est iam debita, sed quatenus est in nostra potestate eam facere, vel omittere. Ad *tertium* etiam si obligatio præcepti sit sufficiens, tamen obligatio voti superueniens non est superflua: tum quia magis excitat nos ad præstandum id quod tenemur facere: tum quia est causa meriti maioris, quia operamur ex duplici virtute. Ad *quartum*. Si is, qui secundo vouet, intendat se nouo modo obstringere, tunc erit noua obligatio eiusdem speciei, vel certè augmentum prioris obligationis intra eandem speciem. Ac proinde si violet votum, grauius peccabit: si tamen non intendat nouam obligationem sibi inducere, sed solum renouare priorem ad excitandum spiritum, tunc non inducetur noua obligatio, neque prior crescet intra eandem speciem, quia votum non operatur ultra intentionem vouentis.

Quæstio 5. *An bonum sit vouere ad colendum Deum?*

1. **C**aluinistæ & Lutherani docent impium esse vouere aliquid Deo, quod non sit præceptum ad colendum Deum, posse tamen tale quid voueri ob aliū finem v.g. ad vitandam aliquam molestiam, vel alia vitæ negotia melius transigenda. Ratio illorum est, quia

nihil vsurpandum est ad cultum diuinum, nisi quod Deus præceperit. Alioqui est cultus voluntarius, quem tanquam superstitionem reprehendit Apostolus *Colos. 2. v. 22. Calvinus 4. inst. c. 13. §. 1. & seq. Luth. de libertate Christiana.* Vnde inferunt vota Religiosorum esse iniqua & irrita, & Franciscum, Dominicum, Bernardū damnatos esse, nisi fortè professi sint in religione, non ob cultum diuinum, sed vt liberi essent ab vxoribus, & alijs curis temporalibus.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Bonum est vouere Deo etiam opus non præceptum animo deferendi cultum & Deo placendi. Est de fide. Probatur *primo*, quia Scriptura hortatur nos ad vouendum, *Psal. 75. v. 12. Vouete & reddite Domino Deo vestro omnes qui in circuitu eius offertis munera.* Sed implicat fieri votum, & non animo colendi Deum saltem implicitè, quia votum intrinsecè est quidam Dei cultus. Nulla enim Deo fit promissio vel oblatio ad laudandum eius inopiam, aut utilitatem conferendi, sed solum ad eum honorandum, & gratum obsequium offerendum. *Secundo*, si votum fieri potest ob aliam causam, cur non etiam ad colendum Deum: præsertim cum Apostolus hortetur vt omnia faciamus ad Dei gloriam quæcunque facimus. *Tertio*, quia omnia vota, de quibus agitur *Leuit. 27. Dent. 12. & 23. & alibi*, sunt de rebus præceptis.

3. **TERTIA CONCLUSIO.** Non solum bonum est vouere Deo ad ipsum colendum, sed etiam votum soluere, & perficere, animo colendi Deum. Est de fide. Probatur *primo*, *Psal. 73. v. 12. Vouete & reddite. Dent. 23. v. 21. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere; si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: si nolueris polliceri, absque peccato eris*, vbi apertè loquitur de voto rei liberæ, non præceptæ. *Secundo*, quia eiusdem virtutis est vouere & reddere: etsi enim promittere homini, & promissa soluere, non sint eiusdem vir-

cutis: cum illud sit liberalitatis, hoc fidelitatis: tamen promittere Deo, & soluere promissa pertinent ad eandem virtutem Religionis. Nam utroque actu Deum honoramus, & bonorum nostrorum authorem profiteamur, quamuis vouere sit voluntatis, soluere necessitatis. Ad rationem hæreticorum Resp. falsum esse quod assumitur, ut ex dictis patet; neque Apost. ad Coloss. reprehendit cultum voluntarium simpliciter, sed eum qui solâ inuentione humana constat, quod potest fieri dupliciter. *Primo*, si deferatur numini falso, & ab hominibus inuento, qualis est cultus Angelorum, quem Platonici, & Simon Magus eis deferebant, qua de re agit Apost. ut plerique interpretantur. *Secundo*, si exhibeatur vero Deo, sed cum falsa opinione. *secundo*, si exhibeatur vero Deo, sed cum falsa opinione: ut si quis abstineat à cibus quod putet eos esse immundos, vel ponat vim in aliqua re, vel circumstantia, in qua non est ponenda, ut in numero, in situ, in colore.

Quæst. 6. *An melius sit facere aliquid ex voto, quam sine voto?*

I. **C**ONCLUSIO. Facere aliquid ex voto non solum bonum est, ut dictum, sed etiam melius est, quam facere illud idem sine voto. Probat *primo*, quia Scriptura hortatur ad vouendum, quod non faceret nisi opus factum ex voto esset Deo gratius. *Secundo*, quia quâdo opus, quod aliàs ex se bonum est, fit ex voto, tunc habet duplicem laudem: vnâ ex se & ex sua specie: alteram ex affectu religionis. *Tertio*, quia qui vouet & votum soluit non solum offert Deo bonum opus, sed etiam boni operis facultatem, Nam priuat se facultate illius omittendi. Vnde similis est illi qui donat non solum fructus arboris, sed etiam ipsam arborem, ut ait *Anselm. l. de similitudinibus c. 84.* Qui autem solum opus præstat absque voto non dat Deo operis illius facultatem. *Quarto*, qui facit ex voto, operatur ex proposito firmiori & magis immutabili: hoc autem est melius. *Vide D. Thom. art. 6.*

2. *Obijcies primo.* Quod fit ex necessitate, est minus Deo gratum, quam quod fit liberè; sed quod fit ex voto, fit ex necessitate: ergo quod fit ex voto, est minus Deo gratum quam quod fit sine voto. Maior patet ex illo 2. *Cor. 9. v. 7. non ex tristitia aut necessitate: bilarem enim datorem diligit Deus.* Minor probatur, quia votum inducit vinculum. Unde Apost. 1. *Cor. 7. v. 35. vocat laqueum, cum ait: Hoc ad utilitatem vestram dico, non ut vobis laqueum inyciam:* q. d. hortor ad continentiam, non ad votum, ne sit vobis in laqueum. Respondeo tribus modis potest aliquid fieri ex necessitate. *primo,* quia fit ex absoluta determinatione ad unum, vt visio beatifica. *Secundo,* quia fit ex aliqua coactione, id est, repugnante voluntate. *Tertio,* quia fit ex obligatione, siue ea proueniat ex præcepto: siue ex voto: siue aliunde. Maior ergo propositio vera est de necessitate coactionis, de qua loquitur Apost. Ad minorem Respondeo votum non vocari laqueum, sed præceptum inuitis impositum.

3. *Obijcies secundo.* Melius est donare quid gratis, quam ex obligatione: ergo melius est facere sine voto. Respondeo. Antecedens potest esse verum respectu hominum, non tamen respectu Dei. Nam hominibus gratius est vt aliquid ipsis donetur gratis, quia tunc videmur aliquid lucrari. At Deo non est semper gratius, quia non quærit lucrum ex nostris operibus; sed id semper est ei gratius, quod facimus ex pluribus, vel melioribus affectibus.

Quaest. 7. An votum unius possit obligare alterum?

1. **Q**uestio est, an votum parentis possit obligare filium; aut votum testatoris hæredem: aut decessoris successorem. Suppono aliud esse votum personale, aliud reale, aliud mixtum.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Si votum sit personale non obligat nisi personam. Tale est votum ieiunij; peregrinationis,

tionis, Religionis, militiæ sacræ, & similia. Ratio est, quia hæc vota solum sunt de actionibus personalibus, quæ à sola persona vouentesunt exequenda. Vnde si huiusmodi votis nondum solutis vouens decesserit, non tenetur hæres.

3. **QVÆRES.** An si voto personali implendo occurrat impedimentum, teneatur vouens per alium implere? Respondeo non tenetur, quia sola ipsius persona obligatur, quæ iam per impedimentum excusatur. Quod si per alium fecerit, non ideo liber erit cessante impedimento, nisi commutetur votum. Excipe nisi intendisset se obligare ad implendum votum per alium, casu quo per se non posset, tunc enim teneretur curare, & sic liberaretur.

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Si votum sit reale, nisi ante mortem persolutum fuerit, obligat hæredem. Ita Sylu. v. *votum* 2. *quest.* 11. & alij *passim*. Colligitur ex c. *hæredes, de testamentis* & ex l. 2. ff. *de pollicitationibus*. Ratio est, quia sicut hæres succedit in bonis, & actionibus, & iuribus defuncti; ita etiam in oneribus quæ hæreditatem attingunt, etiamsi nulla res per se sit obligata. Vnde sicut ea quæ testator promisit homini, tenetur soluere; ita etiam quæ promisit Deo. Idem dicendum est, si defunctus vouerat aliquam peregrinationem ea intentione, vt si per se non posset exequi, per alium curaret: tunc enim sub conditione censetur tacitè vouisse, se daturum sumptus ad hoc præstandum; ac proinde fecisse votum reale, ad quod tenetur hæres. Simile est si quis vouit ædificare monasterium, vel aliam piam foundationem.

5. **QVÆRES.** An hæres peccaret contra votum, si non exequeretur? Resp. non, quia ipse nihil vouit, aut Deo promisit. Simile est de hærede qui tenetur promissione testatoris iuramento confirmata: non enim tenetur vinculo iuramenti. Cōtra quam virtutem ergo

peccaret? Resp. partim contra obligationem, qua defuncto obstringitur ratione hæreditatis acceptæ, seu ratione taciti pacti, quo acceptat onera defuncti, hæreditatem adeundo: partim contra religionem, quia non soluit quod debet: etsi enim Deo non promiserit, tamen factus est Deo debitor, suscipiendo in se obligationem alterius Deo debentis.

6. **TERTIA CONCLUSIO.** Si votum sit mixtum, partim obligat, partim non obligat. Obligat qua reale: non obligat qua personale, v. g. si vouisti peregrinari Lauretum, & offerre ibi calicem, hæres tuus tenetur mittere calicem, non autem eo peregrinari.

2. **QVÆRES.** An teneatur sumptus itineris in pios vsus conferre? Resp. non, quia sunt accessorij voto personali: ergo euanescente voto personali, desinunt deberi. Dices. Quid si defunctus, cum faceret votum, intendisset, vt per alium expleretur. Resp. tunc hæres teneretur ad sumptus faciendos.

Quæst. 8. Quot modis possit quis solui, aut liberari a voto.

1. **CONCLUSIO.** Id potest fieri 5. modis. *Primo*, desitione materiæ; vt si id quod ante erat legitima materia, desinat esse materia voti, vel absolutè, vel respectu vouentis, v. g. si fiat impossibilis, si mala, si indifferens, si inutilis, si maioris boni impeditiua. *Secundo*, defectu conditionis; vt si votum factum sit eueniente, vel durante certa conditione, & non eueniat, vel desinat. *Tertio*, irritatione; vt quando materia quam vouemus, aliquo modo subiecta est alterius potestati, & ab illius consensu dependens, qui tamen nolit consentire. *Quarto*, commutatione, vt quando obligatio voti ab vna materia transfertur in aliam. *Quinto*, dispensatione, vt quando quis auctoritate Ecclesiastica absoluitur omnino à voto. *Vide Syluest. v. votum 4. q. 1. & Nauarr. c. 12. n. 67.*

Quæst. 9. Quorum vota possint irritari, & à quibus?

1. **D**icam primo generatim. Deinde ad certa hominum genera in particulari descendam.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Omnium illorum vota possunt irritari qui alteri subiecti sunt, vel in omnibus, vel saltem quoad illam materiam, quam vouerunt. Ratio est, quia horum vota pendēt à consensu alterius, ac proindē includunt hanc tatiā conditionem, nisi Superior, vel cuius interest contradixerit. Vnde si ille certior factus de voto cōtradixerit, cessabit obligatio. Hinc sequitur ad irritationē non requiri causam, sed sufficere irritantis voluntatē, vt docent cōmuniter Theologi.

3. **QVÆRES.** An peccet, qui sine causa irritum fecerit alterius votum? Negant *Palud. in 4. d. 38. q. 4. a. 2. Sylu. v. votum 4. qu. 2. Angelus v. votum 2. nu. 10.* Ratio, quia totum votum in eius arbitrium collatū est, nec vlla lege cogitur illud approbare. *Secundo*, quia vitur suo iure, siue probet, siue improbet. Alij putant illum peccare. *Primo*, quia irritare votum alterius sine causa est actus otiosus, cum careat honesto fine: ergo est peccatū saltem veniale. *Secundo*, quia Scriptura dicit, maritum peccare qui irritat votum vxoris sine causa. *Num. 2. v. 6. Sin autem contradixerit, postquam rescieuit, portabit ipse iniquitatem eius.* Resp. probabilius non excusari à peccato veniali. Ratio est, quia sine causa velle impedire bonū opus, est malum: cum enim alia causa non subest, videtur fieri ex displicentia boni operis. Locus tamen scripturæ citatus non facit ad propositum. Nam ibi agitur de marito, qui sciens votum vxoris diu dissimulauit, & postea irritauit, cum tamen statim id facere debuisset.

4. **SECUNDA CONCLUSIO.** In particulari disputari solet, an vota Religiosorum irritari possint à Superiore: Nouitiorum à Prælato: impuberum à parentibus: seruorum à Dominis: vxoris à marito: Laicorum à Pontifice: Hæc breuiter examinanda sunt.

5. *QVÆRES primo.* An omnia vota Religiosorum possint irritari à Superiore. Suppono Religiosos posse multa validè & meritòrè vouere, nempe ea quæ Regula, vel superioris præcepto non repugnant, quia vouere per se est opus consilij, & aliàs non est religiosis prohibitum. Vnde obligantur etiam antequam Superior consentiat, aut resciscat vt docet *Palud. in 4. d. 38. qu. 4. art. 2. Syl. v. votum 3. qu. 3. Caiet. art. 8. Sotus l. 7. de iust. 7. 3. art. 1. Nauar. cap. 12. num. 67. & plerique alij.*

6. *DICES primo.* c. *Monacho 20. q. 4.* dicitur: Monacho non licet vouere sine consensu Abbatis sui; si autem vouerit, frangendum erit. Confirmatur, quia Monachus non habet propriam voluntate: sed eam transtulit in Abbatem. Ob hoc argumentum aliqui putant Monachum non posse vouere sine Abbatis consensu, & ante illius consensum votum non habere vim, vt *Richard. in 4. d. 38. circa 4. principale quæ. 1. Maior. ibid. q. 4. Aug. v. votum 2. nu. 3.* Resp. canonem illum esse dubiæ authoritatis. Non enim est alicuius Pontificis, aut Concilij, neque est Basilij M. (etsi Gratianus id insinuet) quia in toto Basilio non est nomen Abbatis. Dici tamen potest cum Glossa c. illud intelligendum esse de voto abstinentiæ, quo scandalizantur cæteri. Ad confirmationem Resp. Monachum non ita transtulisse voluntatem suam in superiorem, quin in multis, quæ superior non prohibuit, sui sit arbitrij.

7. His positis. communior sententia est, omnia vota Religiosorum irritari posse à prælato, præter votum arctioris Religionis. Ita *Aug. Sylu. Sotus, Nau.* & colligitur ex *D. Thom. a. 7. ad 3.* vbi docet nullum votum Religiosi esse firmum, nisi de consensu Prælati. Ratio est, quia voluntas Religiosorum debet esse perfecta & dependens à voluntate Superioris, in omnibus, quæ ad vitæ directionem spectant: ergo etiam in nouis obligationibus suscipiendis. Hæc tamen ratio non videtur firma,

vt ex dictis patet ; nec puto firmam afferri posse ex natura rei, siue Professionis, siue status Religiosi, nihil enim horum tantam subiectionem & dependentiam voluntatis postulat) sed solum ex dispositione iuris : sicut enim ex dispositione iuris in omnibus votis impuberum est tacita conditio, si parens, vel tutor non contradixerit ; ita in omnibus votis Religiosorum ex eiusdem iuris dispositione videtur inesse hæc tacita conditio, nisi Prælatus contradixerit. Nam sicut potestas civilis in contractibus potest apponere conditiones quæ semper intelligi censeantur, etiamsi à contrahentibus additæ, vel cogitatæ non fuerint ; ita Ecclesia potest statuere in votis & iuramentis, quando iusta causa subest.

7. *DICES secundo.* Vnde constat Ecclesiam de votis Religiosorum ita statuisse. Resp. id colligi ex ipso usu & praxi recepta in religionibus, quæ non potest aliunde, quam ex Ecclesiæ consensu provenire. Excipitur tamen votum arctioris Religionis, quia iura concedunt omnibus Religiosis, vt possint trāsire ad arctiorem Religionem etiam inuito Superiore, ac proinde nõ volunt hoc votum in arbitrio Superioris constituere.

9. *QVÆRES secundo.* An postquam Prælatus consensit in votum, possit illud irritare? *Negant Richard. loc. cit. q. 3. & quidam recentiores.* Primo, quia postquam Prælatus consensit, non amplius votum est pendens, sed trāsit in absolutum: ergo Prælatus nihil amplius habet, quod circa illud agat. *Secundo*, si subditus ex consensu Prælati promittat aliquid homini, non potest reuocari: ergo neque si Deo. Contrarium tenet *Panorm. in c. Carissimus, de conversatione coniugatorum. Sylu. v. votum 4. c. 2. Caiet. a. 8. Nauar. nu. 61. Sotus ar. 1. Probatum primo, ex D. August. q. 59. in nostros, vbi apertè docet vxorem non amplius teneri voto, si vir contradixerit, etiamsi antea concessisset.* Loquitur autem de votis ieiuniorum, & similibus, in quibus vir est caput mulieris. Idem ergo

dicendum de omnibus Superioribus. *Secundo*, quia Superior per consensum priorem non desinit esse Superior, nec censetur cessisse suo iure, quod habet in subditum quoad illam actionem: ergo si Superior eam prohibet, inferior tenetur obedire. *Tertio*, si sit iusta causa potest superior irritare. At qui non est inferioris discutere, an talis causa subsit: ergo quandocumque Superior irritauerit, potest inferior censere se esse liberum. *Quarto*, successor potest irritare votum Religiosi, in quod Prælatus decessor consenserat, vt omnes fatentur: ergo idem poterat ipse decessor, quia non minor est ipsius potestas, quam successoris. Hæc sententia probabilior est, quamuis putem, non habere locum, quando materia non subest irritandi, sed solum persona ratione defectus iudicij: vt si pater consentiat in votum filij impuberis vouentis castitatem, vel Religionem, tunc enim non videtur amplius irritum posse reddere,

10. Ad *primum contrarium* Respond. Votum illud per consensum Prælati non ita fieri absolutum, vt à nulla amplius conditione dependeat, alioqui non posset irritari à prælato successore. Itaque manet in illo hæc tacita conditio, nisi aliquando Superior contradixerit, & merito quia non decet vt sit litigium inter subditum & Superiorem in ijs, in quibus ille Superior est. Ad *secundum*. Etsi talis consensus non possit sine peccato reuocari absque legitima causa: tamen reuocatio valida est, ita vt subditus non possit rem promissam tradere, quia non solum promissio, sed etiam traditio & executio pendet à voluntate Superioris,

11. *QVÆRES tertio*. An vota Nouitiorum possint irritari à Prælato? Resp. *primo*, non possunt irritari, quia Nouitij sunt adhuc sui iuris, nondum in potestate Prælati. *Secundo*, possunt tamen suspendi, si illorum executio impediatur exercitia probationis. *Tertio*, si non impediatur, non possunt suspendi. Ita *Sylu. v. votum 4.*

¶.7. Hinc sequitur vota realia non posse à Prælato suspendi, quamuis commutari possint in onera Religionis vel à Prælato, vel à Confessario, vel etiam (vt quibusdam videtur) ab ipso nouitio, quia est commutatio in id quod agenti melius est. Nota quando votum fuit suspensum, renouiscit obligatio, si contingat illum egredi ante professionem; si professionem fecerit; omnia commutantur ex dispositione iuris in vota professionis.

12. **QVÆRES quarto.** An vota impuberum possint irritari à patre? Resp. possunt irritari à patre, vel à tutore qui est loco patris; non tamen à matre, nisi mortuo patre sit locotutoris. Colligitur ex c. *mulier.* 32. & ex c. 1. *de regul. in 6.* & ex c. *ad nostram de regul.* Ratio est, quia antetempus pubertatis non præsumuntur habere satis iudicij, vt maturè de huiusmodi rebus statuere possint.

13. **QVÆRES quinto.** An vota impuberum, quæ ante pubertatem facta sunt, possint irritari à patre post pubertatem. Negat *Sotus l. 7. q. 3. a. 2.* quia iam non amplius subiecti sunt quoad votum: sicut Dominus votum serui emissum in seruitute non potest irritare post seruitutem, eo quod iam sit extra ipsius potestatem. Contrarium rectius tenent *Caiet. q. 189. a. 5. N. uar. c. 12. num. 72. & aly.* Ratio est, quia illud votum ex interpretatione iuris erat conditionatum, nempe si parens vel tutor non contradixerit, quam conditionem per tractum tēporis non amisit. Suppono enim nullam circa ipsum votum mutationem esse factam, neque illud in ætate pubere fuisse ratificatum. Itaque cum conditio adhuc maneat, & firmitatem voti quasi suspensam teneat: si parens nolit esse firmum, desinet obligatio: Nec est simile de seruo. Nam Dominus solum potest irritare votum serui, quatenus officit illius obsequiis. Vnde quando non potest amplius officere, non potest irritare.

14. **QVÆRES sexto.** Quid dicendum de votis impuberum, quæ efferuntur in tēpus pubertatis, vt si voueat

aliquid exequendum cum adoleuerit: Resp. Hæc eodem modo possunt irritari, vt docet *Sylu v. votum 4. qu. 2. Nauar. c. 12. num. 67. Sotus l. 7. q. 3. a. 1.* Ratio est, quia omnia vota impuberum habent tacitam conditionem ex dispositione iuris, propter ætatis illius imprudentiam, quæ in omnibus illorum votis locum habet.

15. *QVÆRES septimo.* Vtrum vota seruorum vel mancipiorum possint irritari à Domino. Resp. possunt irritari, quatenus eius obsequio possunt esse impediunt, etiamsi ante seruitutem emissa essent; vt votum peregrinandi, aut recitandi horas canonicas: si non impediunt, non possunt; vt votum castitatis, votum se non inebriandi, signandi se cruce, commendandi se Deo, & omnia illa quæ referuntur ad tempus finitæ seruitutis.

16. *QVÆRES octauo.* An maritus possit irritare vota vxoris. Aliqui generatim affirmant, vt *Panorm. in c. scriptura de voto, Sotus supra, Abulensis in c. 30. n. 9. 80.* Alij sentiunt ea tantum irritari posse à marito quæ ipsi incommodant: vel quæ ad familiæ administrationem pertinent, in quibus maritus est caput vxoris. *Ita Palud. dist. 38. quæst. 4. art. 2. & passim Canonista.* Ratio, quia vxor non in omnibus est subiecta viro, nec in omnibus ipsius iuri officit: Nec censenda est ea iudicij debilitate, sicut impuberes, vt in omnibus dirigi debeat. Itaque maritus non potest tollere vota certarum præcium, eleemosynarum (præsertim ex rebus quarum integram administrationem habet vxor) non mentiendi, non omittendi facti; potest tamen tollere votum ieiunij, peregrinationis.

17. *QVÆRES nono.* An Pontifex possit irritare omnia vota laicorum? Aliqui affirmant, quia ipse est omnium Superior, ac proinde eius authoritas censetur vbique recepta. Hæc tamen sententia non placet; quia non est Superior in omnibus publicis & priuatis, neque quoad domesticam gubernationem; sed solum in iis, quæ ad

totam Ecclesiam spectant; non enim potest præcipere, aut impedire, ne laicus ieiunet, ne peregrinetur, oret, eleemosynam largiatur: Idem dicendum de votis Clericorum sæcularium, nisi sint de rebus quæ ipsius administrationi officere queant, vt si voueat aliquis resignare beneficium suum in fauorem monasterij: vel si Episcopus voueat longam peregrinationem, aut ingredi Religionem.

Quæst. 10. *Quinam possint Vota commutare, & quo pacto?*

I. PRIMA CONCLUSIO. Vnusquisque potest propria sua authoritate commutare votum suum in id quod constat esse melius. Ita *Maior in 4. d. 38. qu. 3. Angelus verbo votum 4. quæst. 2. Caiet. hic art. 12. Sotus l. 7. quæst. 4. art. 3. Nauar. c. 12. num. 75. Couarr. in c. Quamuis pactum p. 1. §. 3. num. 4.* Probatur ex c. *peruenit 2. de iur. iurando*, vbi dicitur; propositum seu promissum non infringit, qui in melius illud commutat. Ratio est, quia in eo quod melius est, censetur contineri quod minus est. Vnde qui dat melius, excellenter soluit quod promiserat: sic inter homines optimè soluit promissum, qui dat id quod promissario est gratius, vt si loco ouis promissæ det bouem; aut loco nummi argentei det aureum. Hinc fit, vt votum orãdi 7. Psalmos possim commutare in votum faciendi sacrum, & peregrinationem ad locum vicinum, in peregrinationem Lauretanam, & omnia personalia & realia in votum Religionis, & votum ingrediendæ Religionis laxioris in strictiorem. Melius voco, non quod ex genere suo est præstantius, sed quod omnibus expensis Deo gratius est nos facere.

2. DICES primo. Commutatio votorum pertinet ad authoritatem Superioris, sicut & dispensatio, vt patet ex c. 1. *de voto & voti redemptione*, vbi dicitur commutationem voti pendere ab arbitrio Superioris: ergo

sicut nemo priuata auctoritate potest in suo voto dispensare, ita nec commutare. *secundo*, quia creditor soluens debitori rem meliorem, non soluitur ab obligatione, sed tenetur soluere quod debet, vt habetur *l. 2. ff. si certum petatur. Tertio*, quia nemo potest esse Iudex in propria causa. Ob hæc argumenta quidam putant, vota non posse propria auctoritate in melius commutari, vt *Syluest. v. votum 4. quest. 7. ubi citat pro se Innoc. Ioann. Andr. & Goffredum. Ad primum* Respondeo. Commutatio requirit auctoritatem Superioris, nisi quando non constat id esse melius, in quod fieri debet commutatio; vel enim requiritur auctoritas Prælati, vt in persona Dei determinet quid sit Deo acceptum, vt docet *Diu. Thom. ar. 12.* ac proinde non erit necessaria, quando id est per se satis notum: vel requiritur vt nomine Dei condonet priorem obligationem pro posteriore, & hoc non est necessarium in proposito casu, quia promissio rei minoris abundè soluitur in re maiori, ita vt non sit opus beneficio condonationis. *Ad secundum.* Lex illa intelligenda est de re meliore, quæ tamen non sit gratior creditori: sæpe enim quod melius est, homini non est gratius. *Ad tertium*, nemo potest esse Iudex in propria causa inuita parte; potest tamen si pars consentiat: hoc autem fit in proposito.

3. *QVÆRES* An aliquis sua auctoritate votum reale factum in fauorem huius Ecclesiæ, vel piæ causæ, possit commutare in votum reale melius, quod sit in commodum alterius Ecclesiæ? Vt si vouisti dare 3. aureos Ecclesiæ B. Petri, an possis commutare in calicem aureum Ecclesiæ B. Virginis. Quidam putant, ne auctoritate quidem Episcopi id fieri posse. Ratio est, quia in causis piis per promissionem ius acquiritur absenti, vt possit rem promissam exigere, vt patet *L. illud, & L. vt inter, C. de sacros. Eccles. & ita tenet Archidia. aliique Canonistæ apud Sylu. v. votum 4. qu. 7.* Resp. Probabilius est posse

tale votum etiam ab ipso vouente in melius commutari. Ratio est, quia per tale votum non acquiritur ius pro loco vel Ecclesiæ, sed solum Deo, cui ipsum votum fit, cui gratum est illud in melius commutari, vt ostendit *Caict. tom. 2. opusc. 11. q. 3.*

4. DICES. Quid si addatur promissio, qua res promittatur Ecclesiæ, vel sancto illius Ecclesiæ præfidi. Resp. Tunc est distinguendum: si enim verba promissionis dirigantur ad Sanctum, solum acquiritur ius ipsi Sancto, cui gratum est promissionem illam in melius commutari: si autem dirigantur ad Ecclesiam, vel prælatum, Ecclesia nullum ius acquirit, nisi promissio acceptetur: vnde ante acceptationem potest commutari in melius ad commodum alterius propria auctoritates post acceptationem non potest nisi à prælato.

5. SECUNDA CONCLUSIO. Omnia vota ante emissa possunt commutari propria auctoritate in vota Religionis: nempè Castitatis, Paupertatis & Obedientiæ. Est communis, & colligitur ex c. *Scriptura de voto*, vbi Alexander III. sic ait: *Reus fracti voti non habetur, qui temporale obsequium in perpetuum Religionis obseruantiam noscitur commutare.* Vota Nouitiorum ante emissa possunt durante nouitiatu auctoritate Prælati commutari in exercitia Religionis, donec vel profiteantur, vel egrediantur. Vide *Syluest. v. votum 4. qu. 7.*

6. TERTIA CONCLUSIO. Quisquis habet potestatem dispensandi ordinariam vel delegatam, habet etiam commutandi: non tamen contra. Prima pars est *Palud. in 4. d. 13. q. 4. art. 3. Sylu. v. votum 4. q. 3. Sor. l. 6. q. 4. art. 3. Couar. de pactis p. 1. §. 3. num. 10.* Ratio est, quia commutatio est quædam pars dispensationis, vel imperfecta quædam dispensatio, vt patet ex c. 1. *de voto*: qui autem potest quod maius est, potest etiam quod minus est. Hinc probatur secunda pars, quia non statim qui potest quod minus est, potest etiam quod maius est.

7. *QUARTA CONCLUSIO.* Quod ad modum commutationis attinet, qui solum habet potestatem commutandi, debet commutare in æquale, & penè æquale: si enim notabiliter esset minus, admisceretur dispensatio: quanquam probabile sit, privilegium commutandi, ita intelligendum esse, ut possit fieri in minus. Nam ut fiat in æquale, non requiritur privilegium, iuxta multorum sententiam. Itaque admiscetur ferè semper parva dispensatio.

8. *QUINTA CONCLUSIO.* Quod ad causam attinet, ad cõmutationem minor requiritur causa quam ad dispensationem, quia dispensatio omnino liberat, commutatio aliud subrogat. Unde si commutatio fiat in melius, nulla alia causa requiritur, si in æquale & autoritate Superioris, sufficit maior voluntatis in illud propensio: si autem dubitetur an sit æquale; sufficit aliqua notabilis molestia in implendo, vel magna fragilitas cum periculo violandi, vel repugnantia parentis aut mariti, vel simile quoddam iuxta prudentis æstimationem.

9. *QVÆRES.* An facta commutatione possit vouens redire ad prius votum omisso eo, in quod facta est commutatio? *Resp.* Potest quia facta est in ipsius fauorem, unde potest ei renunciare: alioqui non tam esset fauor, quam onus.

Quæst. II. Quinam possint in votis dispensare?

1. **D**ispensare in voto nihil aliud est, quam relaxare voti vinculum, & tollere eius obligationem, condonando nomine Dei illud debitum, quod erga Deum vouendo contraximus.

2. *PRIMA CONCLUSIO.* In Ecclesia est potestas dispensandi in votis, iuramentis, & similibus obligationibus erga Deum contractis, ut patet ex perpetuo usu Ecclesiæ: Probatur primo, ex illo 2. Cor. 2. nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi,

vbi Apostolus significat se condonasse debitum pœnæ contractum ex culpa. Hinc colligitur rectè *D. Thom. a. 12. & alij Theologi*, Ecclesiæ Prælatos posse condonare nomine Dei debitum contractum ex voto vel iuramento. Ratio est, quia si Christus Ecclesiæ suæ contulit potestatem soluendi à vinculo culpæ & pœnæ, cur non etiã à vinculo votorum & iuramentorum? præsertim cum id sæpè ad salutem animarum sit necessarium.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Hæc potestas iure ordinario competit solis Prælatibus habentibus iurisdictionem in foro externo. Probatur *primo*, quia pertinet ad externam Ecclesiæ gubernationem, sicut potestas relaxandi leges, aut excommunicandi. *secundo*, quia non est potestas ordinis, sed iurisdictionis: ergo ordinariè non competit nisi habenti iurisdictionem externam. Dixi *ordinariè*, quia ex delegatione, vel priuilegio, potest aliis conferri.

4. TERTIA CONCLUSIO. Episcopi iure ordinario possunt in omnibus suorum subditorum votis dispensare, exceptis iis, quæ summo Pontifici sunt reseruata. Est communis. Ratio est, quia Episcopus, seposita reseruatione Pontificis, potest omnia in sua Diocesi, quæ potest Pontifex in tota Ecclesia.

5. QUÆRES. QUÆNAM vota sint Pontifici reseruata? *D. Thom. a. 10.* dicit ei reseruari vota perpetua. His addit *a. 12.* votum peregrinationis terræ sanctæ. Resp. communis ferè sententia est, hæc quinque esse illi reseruata, votum castitatis perpetuæ, religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apostolorum, ad S. Iacobi Compostellam, & ultra marinæ, seu in terram sanctam. Hinc sequitur Episcopum posse dispensare. *Primo*, in voto paupertatis, & obedientiæ perpetuæ in tali religione. *Secundo*, in voto castitatis non perpetuæ. *Tertio*, in voto non petendi debitum. *Quarto*, in voto nubendi. *quinto*, in voto suscipiendi sacros ordines. *sexto*, in

quibusdam qualitatibus substantiæ voti reseruari adiunctis, vt si vouisti ingredi religionem strictam, potest commutare in laxiorem: aut si uoluisti peregrinari pedibus, potest concedere equum.

6. QUARTA CONCLUSIO. Prælati Regularium habentes potestatem quasi Episcopalem in suos, possunt dispensare in votis Regularium, sicut Episcopus in votis suorum subditorum. Est communis. Ratio est, quia quando aliqua Religio vel Monasterium eximitur per Pontificem ab iurisdictione Episcopi, tunc conceduntur Prælato ea omnia, quæ sunt iurisdictionis Episcopalis.

7. QUINTA CONCLUSIO. Confessarij ordinum mendicantium possunt ex privilegio Pontificis dispensare in omnibus votis, in quibus possunt Episcopi, excepto voto peregrinationis ultra duas dietas; id est, 40. milliaria Italica, vt patet ex *compendio privileg. FF. Minorum num. 115.* quorum privilegia cum reliquis ordinibus mendicantium communicantur.

8. SEXTA CONCLUSIO. Parochi non habent potestatem dispensandi, ne quidem in articulo mortis. Ratio est, quia carent iurisdictione fori externi: ergo non habent potestatem ordinariam dispensandi: imò nec delegatam, quia nulla extant de hac re eorū privilegia.

9. SEPTIMA CONCLUSIO. Vt dispensatio sit valida requiritur, vt subsit iusta causa. Ita *D. Thom. ar. 12. ad 2. & alij omnes.* Ratio est, quia nulla auctoritas potest validè condonare, quod Deo debetur, si iusta causa condonandi non subsit: Deus enim huiusmodi condonationem ratam non habet: vt si quis absoluat sine legitima dispensatione est inualida absolutio. Confirmatur, quia potestas dispensandi data est Ecclesiæ ad ædificationem, non ad destructionem.

10. QVÆRES. Quæ sit iusta causa dispensationis voti? Respond. generatim loquendo sunt duæ iustæ

causæ, nempe vtilitas Ecclesiæ, & honor Dei, vt docet *D. Thom. art. 12.* Item vtilitas vouentis & magna fragilitas eiusdem, per quam timetur sæpe violaturus. Vide *Nauarr. cap. 12. num. 77. sot. lib. 7. quæst. 4. art. 3. Caiet. 4. 12.*

Quæst. 12. *An Papa possit dispensare in voto solenni castitatis Religiosorum?*

1. **N**egat *D. Thom. art. 11.* Ratio eius est, quia votum castitatis est essentialiter annexum statui Religioso: ergo ab eo non potest diuelli: ergo nec tolli potest ab homine habente talem statum, quia ille status non potest tolli ab homine. Hoc probatur, quia hic status consistit in quadam consecratione per quam homo totus Deo consecratur: id autem quod semel Deo consecratum est, non potest amplius ad vsus humanos conuerti, nec potest desinere esse consecratum quamdiu integrum manet: vt patet in calice consecrato, & in homine consecrato in sacerdotem; ergo qui semel consecratus est per votum Religionis, non potest desinere esse Religiosus. Hinc vltterius infert *D. Tho.* non posse dispensari in voto solenni paupertatis & obedientiæ: quia etiam hæc vota essentialiter sunt statui Religioso annexa, vel potius innixa, & intrinsecè inclusa. Hic est totus discursus *D. Thom.* qui consistit in duabus propositionibus. Prior est. Votum castitatis est essentialiter annexum statui Religioso. Hæc est verissima & ab omnibus conceditur: & apertè colligitur ex capite cum ad Monasterium de statu Monach. Altera est, Status Religiosus non potest tolli ab homine quamdiu viuit: hæc est ambigua, & à multis negatur. Eandem sententiam (licet non eodem fundamento) tenent *Altsiodorensis l. 3. summæ cap. 22. Glossa in cap. cum ad Monast. de stat. Monach. & in cap. 1. de voto & voti redempt. Alb. in 4. d. 38. art. 7. Almayn. tract. de potestate Papæ cap. 3. Sylu. v. votum 4. quæst. 5. sot. l. 7. de iust. quæst. 4. art. 2.*

Petrus Arrag. hic art. 11. Armilla v. dispensatio num. 12.
 Probat^{ur} primo, quia nihil est melius continentia, quo
 possit per ea fieri compensatio, iuxta illud *Ecclesiastici*
 26. *Omnis ponderatio non est digna anima continentis.* se-
 cundo, in voto solemnⁱ est traditio sui; in voto simplici
 solum est promissio: id autem quod semel est traditum
 non potest vnquam repeti. *Tertio*, si posset Papa dispen-
 sare in voto continentiae solemnⁱ, posset fieri vt viuen-
 te priore vxore posset quis ducere secundam, vt si Pe-
 trus ductâ vxore ante matrimonium consummatum
 ingrediatur Religionem: deinde Papâ dispēsante egre-
 diatur, & ducat secundam. *Quarto*, si talis voti vincu-
 lum posset tollere, posset etiam tollere vinculum ma-
 trimonij rati quod soluitur professione. Atqui hoc vi-
 detur absurdum: ergo.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Solemnitas voti Re-
 ligiosorum non consistit in aliqua benedictione vel cō-
 secratione, vt innuit *D. Thom.* nec etiam traditione &
 acceptatione, vt volunt *Sotus & Arrag.* sed in eo quod
 ipsum votū coniunctum sit professioni Religionis ap-
 probatæ, vel susceptioni sacri ordinis. Prima pars pro-
 batur, quia nulla benedictio aut consecratio est neces-
 saria præter eam, quæ fit ab ipso vouente per votum,
 quo se Deo consecrat, qualis reperitur etiam in voto
 simplici. Nec refert quod in aliquibus Religionibus
 fiat aliqua benedictio à superiore, quia hæc non fit in
 omnibus: non enim fit in ordinibus mendicantium, nec
 est cōstitutiu^a rei sacrae, qua res accipiat quoddam esse
 sacrum (qualis est benedictio aquæ, salis, vestium sa-
 crarum) sed est tantum inuocatiua, sicut benedictio
 Pontificis & Episcopi super populum, & benedictio
 mēsa. Secunda pars probatur, quia etiã in voto simplici
 castitatis fit traditio sui corporis ad cultū Dei; & acce-
 ptatio, tū à Deo tū à Prælate, vt patet in ijs qui vouent
 castitatē in manib⁹ Episcopi, & qui tria vota substātia-
 lia faciunt

faciunt in nostra societate. Tertia pars apertè patet ex c. *Quod votum*, de voto in 6. vbi Pontifex dicit votum solemnizari per susceptionem ordinis sacri, aut professionem Religionis: consistit ergo solemnitas eius formaliter in coniunctione cum professione aut susceptione ordinis. Idem expressè habet *Greg. XIII.* in constitutione quæ incipit: *Ascendente Domino*.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Solemnitas voti introducta est ex sola Ecclesiæ constitutione, vt expressè habetur in *can. cit.* & in *constitut. Gregor. XIII.* Dicitur autem esse ex constitutione Ecclesiæ, *Primo*, quia Ecclesia approbat Religiones, sine qua approbatione votum non esset solemnè, sed simplex. *Secundo*, quia statuit vt ratione huius coniunctionis censeatur solemnè, & habere certos effectus, quos per se non haberet: nempe vt reddat inhabilem ad matrimonium. *Tertio*, quia Ecclesia potest plura, vel pauciora ad voti solemnitatem requirere, plures, vel pauciores effectus ei tribuere: sicut etiam ad solemnitatem matrimonij plura vel pauciora potest exigere.

4. TERTIA CONCLUSIO. Papa ex iusta causa potest relaxare votum solemnè Religionis, & concedere vt matrimonium contrahant. Ita *passim Canonista teste Nauarr. cap. 12. num. 77.* & *plerique Theologi, Henricus quodlibet. 5. quæst. 22. Richard. in 4. d. 38. art. 1. Scotus & Durand. ibidem quæst. 2. Palud. quæst. 4. D. Thom. quæst. 1. art. 4. quæst. 1. ad 3.* Quamuis hic mutarit postea sententiam ex prauo intellectu decretalis *Cum ad monasterium*, teste *Caietano art. 11.* Probat *primo*, quia Pontifex potest relaxare votum simplex castitatis perpetuæ, vt omnes concedunt: ergo etiam solemnè, quia solemnitas voti sola Ecclesiæ constitutione est introducta. At Ecclesia potest relaxare suam constitutionem. *secundo*, Pontifex potest dispensare in voto solemnij Clericorum, vt fatetur *D. Thom. & alij passim*: ergo etiam

in voto solemnī monachorum: non enim illud est minus solemnē, nec minus continet sui traditionem, quā hoc: nec refert, quod illud non sit essentialiter annexum ordini sacro, sicut hoc statui Religioso, quia inde solum sequitur fieri non posse, ut quis maneat Religiosus soluto voto, non autem sequitur votum tolli non posse unā cum statu Religioso. *Tertiò* probatur, quia Pontifex sæpe usus est hac potestate, ut fide digni authores referunt. *Primo*, quia cum Nicolao Iustiniāno Monacho professō dispensavit *Alexander III.* ut posset uxorem ducere, ne familia tam illustris extingueretur, ex qua susceptis sex filiis, & tribus filiabus, rediit ad monasterium, & post multis miraculis claruit. Habetur in *vita S. Laurent. Iustiniāni, & apud Volaterr. lib. 4. hist.* *Secundo* cum Rege Arragoniæ dispensavit, qui cum esset Monachus professus, & eius pater sine liberis obiisset, solutus est votis monasticis, ut uxorem duceret, teste *Palud. d. 38. quæst. 4. art. 4. & refertur in annal. Hispaniæ.* *Tertiò*, dispensavit cum Constantia filia Regis Siciliæ Noniali professā, ut nubere Henrico VI. ut refert *platina in Cælestino III.*

5. Ad argumentum D. Thom. negandum est, statum Religiosorum non posse auferri ab homine, non enim consistit in aliqua consecratione, sed in ipsa votorū obligatione, quatenus sit in professione Religionis approbatæ: obligatio enim voti potest auferri ab homine, ut patet in voto sacris ordinibus annexo. Ad *primum aliorum* Resp. Negando nihil esse, quo continentia possit compensari. Nam oratio & contemplatio est multo præstantior, quia est finis continentiæ: & tamen votum horum potest relaxari. Deinde scriptura non confert continentiam cum cæteris virtutibus, sed cum talentis auri. Ad *secundum*. Etiam in voto simplici est traditio sui, quia per votum simplex castitatis statim tenetur homo ad omnia ea, ad quæ per votum castitatis solem-

nē tenetur. Ad *tertium* negandum est illum habiturum duas vxores viuas, quia prior desiit esse vxor, cū per professionem Religionis solutum sit vinculum coniugale. Ad *Quartum*. Non est absurdum, sed valde probabile, Pontificem ex causa posse dispensare in matrimonio rato non consummato, vt docent plerique Canonistæ & Iurisperiti.

QVÆSTIO LXXXIX.

DE IVRAMENTO.

Quæst. I. *Quid sit iuramentum?*

I. **P**RIMA CONCLUSIO. Iuramentum est attestatio diuini Numinis, vel invocatio diuini testimonij ad fidem faciendam, vel promissionem firmandam. Hinc patet duplicem esse finem iuramenti: nempe fidem facere, & promissionem firmare: ac proinde duplex est iuramentum, assertorium, & promissorium. De quo infra.

2. DICES. Quidam iurant per falsos Deos in quibus nihil est numinis: vel per creaturas: ergo non omne iuramentum est attestatio diuini numinis. Respondeo. Iuramentum per falsos Deos non est verum iuramentum, neque obligat nisi ex conscientia erronea, quia nulla reuerentia illis debetur. Vnde non est per se peccatum mortale iurare falsum per Iouem, si scias Iouem nihil esse, quia verè non iuras, sed iocaris, & ludis imagine iuramenti, perinde ac si chymeram testeris, nisi fortè fiat serio, vel ad imperium Tyranni, vel cum illis circumstantiis, vt videaris Ioui honorem diuinum deferre. Infidelis tamen putans Iouem esse Deum, erit periurus saltem affectu & culpa, si falsam iuret, vel promissa iurata non seruet. Iuramentū autē per creaturas est verum iuramentum: quia cum sic iuramus, non volumus ipsas nobis esse testes, sed eum qui in ipsis singulari modo præsidet & relucet, cuius ipsę sunt templū, sedes, thronus, tabernaculū, scabellum pedum, vt patei

Matth. 5. & 23. Possumus tamen etiam Sanctos secundum se in testes vocare, vt testor B. V. Sanct. Petrum iuxta illud *1. Timoth. 5. Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis Angelis eius*, sed in tali casu non est proprie iuramentum, aut actus religionis, sed obseruantia seu dulia supernaturalis, sicut supra dictum est de oratione ad Sanctos directa.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Duo requiruntur ad essentiam iuramenti: intentio iurandi, seu Deum testem faciendi, & locutio qua in testem vocetur, quæ locutio partim est interna pertinens ad intellectum, partim externa, quæ voce vel signo exprimitur. Si alterum horum desit, non erit iuramentum. Hinc patet primo, Eos, qui ex ira iurant, proprie non iurare, sed potius imprecari malum, vel patefacere iram. Deest enim intentio iurandi. *Secundo* nec eos iurare, qui vtuntur his formulis: per fidem mesm, Fide boni viri, fide boni sacerdotis, vel Christiani, vt ordinariè accipiunt, vt docet *Navarr. cap. 12. num. 2. Caset. hic art. 6. Sotus lib. 8. quest. 1. art. 1.* Ratio est, quia qui sic loquuntur, non intendunt iurare, sed solum significare se loqui ex virtute fidei, aut veritatis quam Vir bonus, Christianus, Sacerdos, in dictis & promissis suis adhibere debet: si tamen intelligant fidem Catholicam; erit iuramentum; qui enim dicit per fidem Catholicam, per Sanctum Evangelium, censetur authorem illius in testem adducere. *Tertio* patet, nec eos iurare, qui aiunt per meam conscientiam, super meam conscientiam, in conscientia, in veritate: quia tantum significant se loqui ex conscientia, ex veritatis notitia, censetur tamen esse iuramentum, si quis dicat, coram Deo loquor, scit Deus ita esse, Deus videt me vera dicere. Simile est illud *Apost. Galat. 1. Ecce coram Deo, quia non mentior.*

Quæst. 2. Quotuplex sit iuramentum?

I. PRIMA DIVISIO. Aliud est per simplicem contestationem, in quo Deus solum vt testis vocatur v. g. testis mihi sit Deus, testor Deum, iuro per Deum, quæ omnia idem valent, vt docet *Aug. sermone 28. de verbis Apostoli*: aliud per execrationem in quo Deus vocatur etiam in vindicem, vt scilicet puniendo testetur, si fallo: Sic Apost. 2. *Cor. 1. Testem inuoco Deus in animam meam.* Item peream, dispeream: Ita me Deus amet, adiuret: ita mihi sit propitius. Nam in his non solum significatur, vt sit propitius si est verum: sed etiam vt non sit propitius, si falsum. Item illud, quod olim frequens apud populum Iudaicum: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat. Aliquando non nostram personam, sed nobis coniunctam obligamus Deo, vt in ea nos puniat, si fallimus, vt v. g. per vitam filij, vxoris, per salutem Regis.

2. SECUNDA DIVISIO. Aliud est per Deum: aliud per creaturam. Potest autem creatura spectari 4. modis. *Primo* secundum se. *Secundo* vt in ea relucet vel apprehenditur numen diuinum. *Tertio* vt est aliquid ad nos pertinens, quod obligamus Deo. *Quarto*, vt falso putatur habere aliquid diuinitatis. Si *primo modo* spectetur; non est verum iuramentum per creaturam: quia ipsa vel per se testis esse non potest: vel non vt prima veritas. Vel enim ipsa non cognoscit quod dicimus, & sic stultum est illam in testem adducere: vel cognoscit, vt sancti in cælo, & sic potest quidem vocari secundum se in testem, sed non vt suprema veritas. Vnde non est proprie iuramentum sed actus dulia, vt ante dictum est. Si *secundo modo* spectetur, vt continens singulari modo, & simul quodammodo inuolvens diuinum numen, sic per illam est verum iuramentum. Hoc modo, qui iurat per cælum, censetur iurare per eum qui ibi colitur. Si *tertio modo* spectetur, erit iuramentum

execratorium, vt cum iuramus per animam, vel vitam Parentis, vel rem aliam nobis charam. Sic Ioseph per vitam Pharaonis, *Gen. 42. Si quarto modo* spectetur tanquam ipsa aliquid diuinitatis habeat, erit blasphemia, & species Idololatriæ.

3. TERTIA DIVISIO. Aliud est simplex: aliud solemne. *Solemne* est quod habet aliquam notabilem circumstantiam externam, vt si fiat coram testibus, vel Notario, vel in tribunali, vel tactis Euangelis, aut reliquiis. *Simplex* quod caret huiusmodi circumstantia. Vtriusque eadem vis est coram Deo; si tamen solemne violetur est maius peccatum propter scandalum.

4. QUINTA DIVISIO. Aliud est assertorium: aliud promissorium: aliud comminatorium. *Assertorium* adhibetur solum vt credatur aliquid, quod aliter probare non possumus. *Promissorium* est, quo intendimus nos alteri obstringere, vel promissionem nostram confirmare. *Comminatorium* est, quo minamur alteri pœnam.

5. QUINTA DIVISIO. Aliud est absolutam: aliud conditionale: hoc habet tacitam vel expressam conditionem. Tacita conditio subest vel ex iuris dispositione, vel ex iurantis intentione.

Quaest. 3. *An licitum sit iurare siue per Deum, siue per creaturas:*

I. PRIMA CONCLUSIO. Id licitum est, tametsi Pelagiani, Vvaldenses, & Anabaptistæ negent. Probat *primo*, quia ex Scripturis constat, viros sanctissimos in contractibus iurasse. Nam *Genes. 21.* Abraham scdus iniit cum Abimelech, & illud iuramento confirmauit. Idem fecit Isaac *Genes. 29.* cum eodem Abimelech, vel eius successore. Item Iacob. *Genes. 31.* cum Laban. *Secundo* probatur ex vsu omnium gentium & tribunalium: omnis enim controuersiae finis est iuramentum, teste Apostolo, *Heb. 6. v. 3.* quia iura-

mentum facit, vt ex reuerentia diuini numinis veritatem dicamus, pacta custodiamus, fidem seruemus, pacem retineamus, ab iniuriis abſtineamus, controuerſias dirimamus, quæ omnia valdè bona ſunt, & rebus humanis neceſſaria.

2. Obiicies primo, *Matth. 5. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cælum.* Et infra. *Sit autem ſermo veſter eſt, eſt: non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Et *Iacob. 1. Nolite iurare quodcumque iuramentum.* Reſp. Chriſtus & Apoſtolus corrigunt errorem Phariſæorum, qui putabant licitum eſſe quâuis occaſione iurare per creaturas, & tale iuramentum non obligare: ſignificant ergo iuramentum extra neceſſitatem adhibitum, vbi ſimplex affirmatio vel negatio ſufficit, à Diabolo, non à Deo introductum eſſe, ideoque valdè cauendum.

3. Obiicies ſecundo. *C. Clericorum 22. quaſt. 1.* dicitur clericum per creaturas iurantem eſſe acerrimè obiurgandum, & ſi perſtiterit in vicio, excommunicandum. Reſp. Loquitur de Clerico iurante per creaturas more Ethnico, velut Deos quosdam, vt per Iouem, Mineruam, Solem. Quamuis enim non credantur Dij, tamen turpe eſt Chriſtiano & ſcandalofum ſic iurare, quia externo actu videtur illis deferre cultum diuinum, & periculum eſt, ne ſenſim putetur aliquid diuinum illis ineſſe.

4. SECUNDA CONCLUSIO. Vt non peccetur in vſu iuramenti, requiruntur 3. conditiones, vt docet *D. Thom. art. 3. & cæteri Theologi.* Veritas, Iuſtitia, & Iudicium, iuxta illud *Ier. 4. Iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia:* quaſi dicat, iurabis in re vera, & iuſta, & cum debita diſcretione & reuerentia.

Quest. 4. An iuramentum promissorium liberè factum
semper obliget?

1. **I**D quod promittitur vel est bonum exequi, vel est
malum, vel indifferens. Item vel sub aliqua condi-
tione, vel nulla.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Si executio eius quod pro-
mittitur sit peccatum, iuramentum promissioni adiun-
ctum non obligat. Ratio est, quia implicat contradi-
ctionem obligari aliquem ad peccatum. Unde tali iura-
mento dicitur deesse iustitia.

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Si quis iuret se aliquid
facturum quod est indifferens, vel quod non fieri est
melius, non obligatur; nisi fortè sit factum in fauorem
alterius. Colligitur ex *D. Thom.*, art. 7. *Caiet. ibidem.* *Na-
uarr. c. 12. num. 12. Sot. l. 7. qu. 1. art. 3.* Ratio est, quia quan-
do iuramentum non est in fauorem alterius, solum po-
test obligare per modum voti, cum solum Deum respi-
ciat. Atqui votum de tali re non obligat: ergo nec iu-
ramentum. *Secundo*, quando iuramentum est factum in
fauorem alterius, non obligat ipso nolente vel condo-
nante debitum: ergo si factum sit in fauorem proprium,
non obligabit, si is qui fecit, mutet propositum, & nolit
impleri, v. g. si iures te hodie non ambulaturum, non
egressurum domo, vel contrarium huius, nullo sine ho-
nesto; sed vel ex indignatione, vel ob aliquod commo-
dum aut incommodum naturæ.

4. **TERTIA CONCLUSIO.** Quando promissio
de re bona habet tacitam aliquam conditionem vel re-
strictionem, siue ex mente loquentis, siue ex disposi-
tione iuris, siue ex recepta consuetudine; tunc iuramen-
tum illi appositum censetur habere eandem condi-
tionem. Est communis apud *Conarr. in c. Quamuis pa-
ctum*, p. 2. d. 4. quia iuramentum sequitur naturam actus
super quem cadit. Accessorium enim sequitur naturam
principalis, vt habet *regula 4. iuris in 6.* Itaque si

actus habet tacitam conditionem, etiam iuramentum habere censetur. Confirmatur, quia iuramentum non additur, ut promissio aliter accipiatur, quam per se accipi solet, sed ut eo modo intellecta quo solet intelligi, non possit reuocari. Itaque non tollit nec excludit solitas condiciones.

Quæst. 5. An iuramentum promissorium metu graui extortum obliget?

1. **V**idetur non obligare. *Primo*, quia talis promissio est irrita, vel arbitrio promittentis saltem potest reuocari, ut passim docent Theologi: ergo etiam iuramentum illi appositum est irritum, quia iuramentum sequitur naturam actus super quem cadit. *Secundo*, quia votum tali metu extortum non obligat, ut supra dictum: ergo nec iuramentum. *Tertio*, quia tali iuramento deest consensus: nihil enim tam contrarium consensui, quam vis & metus, ut habetur l. *Nihil consensui*, §. *de Regula iuris*.

2. **CONCLUSIO.** Certum est tale iuramentum metu expressum obligare, modo factum sit animo obligandi, & de relicta. Est communis in 3. d. 39. Ratio est, quia iure naturæ tenemur efficere ut verum sit quod iuramus, ne Deum efficiamus testem falsi. Hæc enim est magna iniuria in talem maiestatem: neque refert, utrum id quod iuramento promissum est, sit per se actus virtutis, nec ne: sufficit rem esse indifferentem, quæ sine peccato positâ promissione fieri possit. Confirmatur, quia soluere vsuras non est per se bonum, sed potius habet speciem mali, cum præbeat occasionem maioris iniquitatis: & tamen si iuramento promissisti, teneris ut habetur c. *debitores, de usuris*. Hinc sequitur *primo*, eum qui pro redimenda vita promissit latroni cum iuramento 10 aureos, teneri soluere. Nam etsi latro ex hac promissione nihil iuris acquisierit, ei que nulla fiat

iniuria, si non soluas; tamen Deus ius habet, vt verifi-
ces id, ad quod eum testem adduxisti: postquam tamen
soluisti latroni, potes repetere, quia momentaneâ solu-
tione satisfacis iuramento, quando iniuria causam de-
dit. *Secundo*, sequitur eum, qui iureiurando promisit se
rediturum ad carcerem, quamuis iniuriosum, teneri,
etiã si sciat se iniuste plectendum, vt docet *Caiet. &*
Sotus supra. Sylu. v. Iuram. 4. quaest. 26. Toletus l. 4. c. 22.
Ratio est, quia illa promissio fait prudens. Nam sine il-
la non potuit obtinere reditum ad res suas componen-
das: ergo eius executio est licita, quia licitum est exe-
qui quod prudenter promittitur: ergo executio est ser-
uanda si fuerit iuramento confirmata.

3. *Ad primum argumentum* Respondeo. Vt iuramen-
tum obliget, non requiri, vt promissio per se obliget,
sed satis est vt eius executio sit licita. Dicitur autem iu-
ramentum sequi naturam actus, non quoad firmitatem,
vel irritationem, vt per se notum est: sed quoad condi-
tionestacitas, & alias limitationes, quas contractus ex
iure, consuetudine, vel contrahentium mente habet.
Ad secundum non est eadem ratio voti & iuramenti.
Nam in voto spectatur solum, an executio operis sit
Deo gratior, an eius omissio: in iuramento autem, an
executio sit licita, & promissario commoda. *Ad tertium.*
Non deest consensus, qui iure naturali ad substantiam
actus est necessarius, nam qui metu consentit, absolute,
voluntariè consentit, secundum quid inuoluntariè.

*Quaest. 6. An iuramentum dolo vel errore extortum
obliget?*

1. **N**O T A. Dolum & errorem posse versari vel cir-
ca substantiam rei, vel circa qualitatem.

2. **P**RIMA CONCLUSIO. Si dulus versetur
circa substantiam, vt si putes vitrum esse gemmam, vel
aurichalcum esse auram, certum est iuramentum ap-
positum contractui, cui talis error causam dederit, irritum

esse; quia deest consensus. Ita que qui læsus est ex huiusmodi contractu vel promissione, non tenetur, quia mēs eius non fuit contrahere super hac re, sed super aliā.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Si dolus versetur circa qualitatem rei, & causam contractui dederit, plerique docent iuramentum non obligare, vt *Nauarr. ca. 12, num. 13. Sylu. v. Iuramentum 4. quæst. 8. & alij ab illis citati*. Probat *primo*, quia ubi dolus est, excluditur voluntas l. 1. ff. de dolo. *Secundo*, quia iuramentum non obligat contra mentem & intentionem iurantis c. *ueniens, de iurciurand.* *Tertio*, quia Deus non acceptat iuramentum nisi secundum intentionem eius, qui bonā fide iurat: non autem secundum intentionem eius qui fraude extorsit c. *Humana aures. 22. quæst. 5.*

Quæst. 7. *An qui ficto animo aliquid promittit cum iuramento obligetur?*

1. **T**RIBUS modis fieri potest, vt quis ficto animo iuret. *Primo*, si exterius iuret sine animo iurandi. *Secundo*, si iuret animo quidem iurandi: non tamen se obligandi. *Tertio*, si iuret animo non implendi.

2. PRIMA CONCLUSIO. Si primo modo iures, nempe absque animo iurandi, non obligaris ex vi iuramenti coram Deo, quia reuera non iuras, sed simulas & fingis te iurare. Nota tamen, si occasione talis iuramenti obuenciat damnum parti, teneris illud sarcire, quia causam dedisti, nisi fortè per iniuriā sit extortum. Similiter si scandalum iuramento non seruato nasceretur, teneris ratione scandali. Denique in foro externo poteris cogi ad seruandum iuramentum, nisi fortè metu extortum esset: tunc enim per Iudicem est relaxandum.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Si secundo modo iures, nempe animo non obligandi, multi putant te non teneri vi iuramenti, vt *Bonauent. in 3. d. 36. art. 3. quæst. 2. Sotus ibid. Sylu. v. Iurament. 4. quæst. 7. ubi citat multos*

alios; Probabilius tamen est tale iuramentum, si seriâ intentione iurandi factum sit, obligare, etiam si animus se obligandi defuerit. Ita *Caiet. art. 7. Sotus li. 8. quaest. 1. art. 7.* & multi recentiores. Ratio est, quia obligatio est omnino inseparabilis à iuramento promissorio: nec est in potestate hominis efficere, ut sit tale iuramentum, & ex ea non nascatur obligatio. Confirmatur, quia ex iuramento nascitur obligatio non ratione intentionis obligandi, ut in contractibus; sed ex natura operis, sicut ex damno illato nascitur obligatio restitutionis.

4 TERTIA CONCLUSIO. Si tertio modo iures nempe absque animo implendi, quidam putant non nasci obligationem: contrarium tamen est probabilius. Ratio est, quia in contractibus animus non soluendi non tollit obligationem: ergo neque in iuramento. Confirmatur, quia prius est obligari quam exequi, cum executio nascatur ex obligatione: ergo ex eo quod deficit animus exequendi, non tollitur obligatio, quia sublato posteriore non tollitur quod prius est.

Quaest. 8. An, si alio sensu, quàm alter intelligit, iures, obligeris?

1. **H**OC dupliciter fieri potest. *Primo*, si oratio sit ambigua, & tu de industria alium sensum intendas, quam is qui iuramentum exigit. *Secundo*, si non sit per se ambigua, sed illi tacitè aliquam restrictionem addas. Rursus vel sponte iuras, vel compulsus ab alio, idque vel iure vel iniuria.

2. PRIMA CONCLUSIO. Qui alio sensu iuravit, non tenetur præcisè ex vi iuramenti, nisi iuxta suum sensum. Ita *Couarr. in c. Quamuis pactum p. 1. §. 5. Caiet. & Arrag. art. 7. Sotus li. 8. qu. 1. art. 7.* Ratio est, quia iuramentum vi sua solum obligat ad id quod per ipsum est confirmatum & assertum, quia ad hoc so-

lum is qui iurat, Deum in testem adducit. Sed solum id assertum est, quod iurans in mente habuit: ergo solum ad illud præstandum tenetur.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Quando quis sponte sua se offert ad iuramentum, vel legitimè ad hoc compellitur, peccat mortaliter, si alieno sensu iuret. Ita *Nauarr. cap. 12. num. 8. Caietan. solus, Arrag.* quod maximè verum est in iudicijs & contractibus. Nam in contractibus est grauis deceptio: in iudicijs vero peruertitur iudicium, & fit contra obedientiam superioris.

4. TERTIA CONCLUSIO. Quando quis iniuste cogitur ad iuramentum, vel alias habet iustam causam celandi mentem suam oratione ambigua, vel tacita restrictione, non peccat: etiam si alieno sensu iuret: præsertim si necessitas, vel utilitas iuramentum exigat. De oratione ambigua est ferè communis sententia. Ratio est, quia cum non teneatur loqui ad mentem alterius, potest orationem in aliam sententiam vsurpare, & aliena à proposito alterius respondere. De restrictione occultâ aliqui negant, quia oratio illa, quæ exterius profertur, est falsa. Sed contrarium est probabilius, & tenet *Nauar. c. 12. num. 8. Toletus l. 4. c. 21. v. g. si Reus non iuridicè rogetur, potest dicere: Non feci, mente addendo, in carcere: non habui complices, puta in alio carcere.* Ratio est, quia in his & similibus euentis non tenetur homo totam mentem suam circa rem, de qua interrogatur, aperire: ergo nec tenetur omnia verba exprimere, quibus ea aperiatur: ergo potest partem exprimere, & partem tacitus addere. Confirmatur, quia non magis tenetur totam mentem suã exterius declarare coram isto, quam dum solus agit, & secum loquitur, cum iste nihil iuris ad hoc habeat. Atqui dum secum loquitur non tenetur totum exprimere, sed potest partem in animo retinere. nec obstat, quod illud quod exterius

exprimit, sit fallum, quia non intendit per se solitariè illud exprimere, sed coniunctum cum eo quod in mente habet. Quod enim exprimitur, solum est pars totius orationis quæ constat partim locutione mentali, partim externa. Quod autem talis coniunctio rectè fieri possit, si causa subsit, patet *Primo*, ex *D. Greg. hom. 1. in Ezch.* vbi dicit Prophetam connectere orationem externam cum interna, & ideò incipere suam prophetiam ab hac particula copulatiua: Et factum est. *Secundo*, patet ex multis scripturæ exemplis *Gen. 27. Ego primogenitus tuus Esau*, scilicet iure & priuilegio. *Marci 13. De die illo & hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque filius*, scilicet quatenus est legatus Dei Patris, quo pacto legatus dicit se nescire, quod non habet in mandatis vt aperiat. Item *Ioan. 7. Ego non ascendam ad diem festum hunc*; scilicet modo, vel manifestè, vt soleo.

Qu. 11. An liceat deferre iuramentū ei quē putas peieraturū?

I. PRIMA CONCLUSIO. Non licet, nisi iusta causa subsit. Quia quantū in nobis est, tenemur tantā Dei iniuriā, & proximi peccatū impedire, quantum in nobis est. Vide *D. Aug. ser. 11. de sanctis*, vbi refert exemplum de quodam qui diuinitus in raptu flagellatus est, eo quod iuramentum à proximo in tali casu exegisset.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Sæpè potest subesse iusta causa, ob quam hoc sit licitum. *Primo*, si sis Iudex & pars id postulet, vel alia ratio officij id exigat, vt cū adducuntur testes, vel proceditur via inquisitionis. Ita *D. Th. q. 98. a. 4. & Caiet. ibid.* Iudex. n. nō debet sequi priuatā sententiā, sed præscriptū iuris, adhibēdo ea, quibus solet elici veritas, alioqui daret iustā causā scādali. Quādo tamen id cōmodè potest declinare (vt si aliud remediū posset facilè adhibere) tenetur. Sic nō potest exigere iuramentū à Clerico de relinquēda cōcubina, vt habetur *c. Clericos de cohabit. Cleric. & mul.* quia metuēdū est, ne periurium incurrat, & alia remedia suppetunt.

Secundo, si alterius causam agas, & ratio officij tui postulet; vt ab aduersario iurandum petas: si enim omittas, videberis præuaricari. *Tertio*, si speras illum reuerentiâ numinis non peierare ausurum, & alias magni tua interfit. *Quarto*, si eius periurio possis vti in tuum commodum, v. g. ad eius fraudes detegendas, & fidem ei detrahendam, vt sic iniuriam euadas, aut ius obtineas.

Quæst. 10. *Quibus modis tollatur obligatio Iuramenti?*

1. **G**eneratim tolli potest duobusmodis, *Primo*, impediendo, ne illam ab initio inducat. *Secundo*, tollendo iam inductam.

2. **P R I M A C O N C L U S I O.** Obligatio iuramenti potest impediri per legem, si lex statuât vt iuramentum contractui vel promissioni alicui adiunctum sit irritum; & nullam inducat obligationem. Sic *Concil. Trid. sess. 35. c. 16. de Regularibus*, irritum reddit iuramentum adiectum renunciationi bonorum, si fiat ante trimestre, quod præcedit professionem: sic in regno Lusit. irriti redduntur per legem omnes contractus, obligationes, conuentiones, promissiones, remissiones, & distractus iuramento confirmati, si alioqui ad forum sæculare eorum cognitio pertinebat, nisi cum Regis facultate iuramentum appositum fuerit. Idem fit in regno Castellæ, exceptis quibusdam contractibus, vt refert *Molina disp. 149.* Quod ideo factum est, ne lites super huiusmodi contractibus traherentur ad forum Ecclesiasticum. Iuramentum enim facit, vt causa quæ alias est merè civilis fiat fori mixti, vt patet ex c. *fin. de foro competenti in 6.*

3. **Q V Æ R E S.** Quomodo potestas humana hoc possit efficere, præsertim cum obligatio naturaliter & necessario resultet ex iuramento. Respondeo dupliciter id fieri posse. *Primo* eum, in cuius fauorem fit, reddendo inhabilem ad acceptandû: cum enim iuramentum promissorium non obliget, nisi promissio acceptetur ab eo, in cuius fauorem factum est, si hic sit inhabilis ad acceptandum, nulla potest nasci obligatio. *Secundo*,

560 *Quest. LXXXIX. D. Thomæ,*
condonando, seu remittendo obligationem hoc ipso
quod iurans tentat illam inducere: cum enim iuramen-
tum promissorium non obliget, si ille cui fit statim re-
mittat; etiam non obligabit, si superior eius ex iusta
causa remittat. Hæc enim remissio non est minus effi-
cax, quam remissio inferioris cuius interest, quia vir-
tualiter eam in se continet.

4. *SECUNDA CONCLUSIO.* Obligatio iam
inducta per iuramentum potest tolli 5. modis. *Primo,*
mutatione materiæ, vt si res iurata fiat impossibilis iu-
ranti, aut illicita, Superiore prohibente. *Secundo,* con-
datione, vt si is in cuius fauorem factum, remittat obli-
gationem. *Tertio,* commutatione, vt si ille, cui factum
est, concedat aliud opus loco illius quod iuramento
promissum est præstare. *Quarto,* irritatione, vt quando
materia iuramenti promissori subest alterius potestati,
sicut dictum est de voto. *Quinto,* dispensatione; quæ fit
authoritate Superioris.

QVÆSTIO XC.

De Adiuratione.

1. *PRIMA CONCLUSIO.* Sicut iuramentum est
contestatio rei sacræ, per quam homo seipsum
alteri obligat, & ordinat ad aliquid: Ita adiuratio est
contestatio rei sacræ ad alterum promouendum, vt ali-
quid faciat, vel omittat. Dicimur enim adiurare quando
rem sacræ contestamur, & veluti præsentem adduci-
mus, vt eius reuerentia permoueamus alterum ad ali-
quid faciendum, vel non faciendum.

2. *SECUNDA CONCLUSIO.* Adiuratio potest
fieri duobus modis: præcipiendo, & deprecando. Ita
D. Thom. art. 1. Priori modo Abraham adiurauit seruum
per Dominum cæli & terræ, *Gen. 24. v. 3.* & Pontifex
adiurauit Christum per Deum viuum. *Matth. 26. v. 63.*
& *Paulus* adiurauit Thessalon, vt legerent epistolâ corâ
omnibus

omnibus fratribus 1. *Thess.* 5. v. 27. Denique sic adiurantur demones in exorcismo Ecclesie. Posteriori modo vitur Ecclesia in precationibus, quando per Christum petit exaudiri, & in litanis, cum ait, per mysterium sancte incarnationis, per aduentum.

3 TERTIA CONCLUSIO. Sola natura rationalis est idonea, quæ per se adiuretur, quia hæc sola potest percipere diuina, & eorum reuerentiã ac amore impelli ad aliquid agendum. Res autem in animæ per se, & directè adiurari non possunt, quia non intelligunt. *Vid. D. Thom. art. 3. Dominic. Ser. l. 8. quæst. 3. art. 3.*

QVÆSTIO XCI.

De Dei Laudibus.

DOcet D. Thomas, utile esse Deum laudare voce & cantu, tum ad excitandum intensiorem affectum, tum ad alios nostro exemplo promouendos, vt & ipsi Deum laudent, *Psalm. 33. v. 4. Magnificate Dominum mecum, & exaltemus nomen eius.*

QVÆSTIO XCII.

De Superstitione.

1. **H**Actenus egit D. Thomas de actibus religionis, deinceps agit de vitiis oppositis, quorum alia sunt per excessum cultus diuini: vt supersticio cum suis speciebus. Alia per defectum vel contemptum, vt per iurium, Tentatio Dei, sacrilegium, simonia.

2. PRIMA CONCLUSIO. Supersticio partim significat cultum falsorum Deorum: partim excessum cultus veri Dei, vt docet *D. Thom. art. 1. & Aug. lib. 2. de doctrina Christiana c. 18. & 20. Excessum* dico non quod Deus nimium coli possit verò cultu, vel maiori quam dignus sit: sed quia ad illum colendum assumuntur ea, quæ non sunt idonea. Itaque excessus non est respectu dignitatis diuinæ, sed respectu

eorum quibus coli debet.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Hinc patet duas esse species superstitionis. Vna est superstitio cultus indebiti vel incongrui, quando verus Deus colitur perverso cultu: Altera est superstitio ratione rei cultæ, quando colitur falsus Deus.

4. TERTIA CONCLUSIO. Superstitio cultus incongrui dividitur in superstitionem cultus falsi, & cultus superflui. Cultus falsus dicitur vel ratione falsæ significationis, vt si quis Deum colere vellet cæremoniis Iudaicis, quæ significant Christum venturum: vel quia imitatur & simulat verum cultum, cum tamen non sit: vt si quis falsis miraculis doctrinam fidei confirmare vellet, vel falsas reliquias proponeret. Cultus superfluus, quando præter consuetudinem Ecclesiæ ponitur religio in quibusdam rebus vel circumstantiis, in quibus non est ponenda, vt in certo numero, colore, situ, v. g. vt tot sint candelæ & non plures, & cera potius sit alba, quam flaua.

9. QUARTA CONCLUSIO. Superstitio ratione rei cultæ dividitur in 3. species iuxta D. Th. scilicet in idololatriam, diuinationem, & obseruantiam superstitionis, vel enim colitur Diabolus, vt honoretur tanquam Deus; & tunc est idololatria: vel vt aliquid occultum reuelet, & est Diuinatio: vel vt iuuet & dirigat in operando, & est superstitio vanarum obseruationum. His addi potest quarta species Magiæ, de qua D. Th. non agit.

QVÆSTIO XCIII.

De illegitimo Dei cultu.

IAm dixi illegitimum seu indebitum Dei cultum in eo consistere, vt vel falso, vel superfluo cultu verus Deus honoretur,

QVÆSTIO XCIV.

De Idololatria.

Nomen Idololatriæ sumitur dupliciter. *Primo*, generatim & metaphoricè pro omni peccato, quo quis moraliter inhæret creaturæ. *Eph. 5. v. 5.* Avaritia vocatur Idololatria. *Secundo*, speciatiim & propriè pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Dicitur autem idololatria ab idolo, quia omnis cultus quo olim falsi Dij colebantur, solet in idolo, & per idolum plerumque exerceri.

QVÆSTIO XCV.

De Divinatione.

Divinatio fit dupliciter. *Primo*, revelatione diuinâ, & sic vocatur prophetia. *Secundo*, ope dæmonis, & sic est species superstitionis. Diuiditur autem in varias partes, vt in haruspicium, oraculum, necromantiam, præstigium, augurium, omen, Chiromantiam, fortilegium.

QVÆSTIO XCVI.

De vana obseruatione.

1. **V**ana obseruatio dicitur quando aliqua fiunt vel adhibentur ad aliquem effectum, ad quem nec à Deo, nec à natura vllam vim habent. Item cum ex consideratione alicuius euentus fortuiti coniicit quis aliquid prosperi vel aduersi, & inde actiones suas moderatur. Diuiditur obseruatio in 3. species, attem notoriam, obseruantiam sanitatum, & obseruantiam euentuum. *Ars notoria* est ratio quædam consequendi scientiam infusam per quædam ieiunia, inspectiones figurarum, & similia adminicula vana & inefficacia.

2. *Obseruatio sanitatum est*, quando adhibentur aliqua verba, aut alia signa & cæremoniæ inanes ad hominum vel aliorum animalium morbos curandos, sanguinem sistendum, dolores mitigandos, ad vitam vel valetudinem

conseruandam: ad se præstandum immunem contra læsiones hostium, vel casus fortuitos. Huc etiam pertinet, cum adhibentur quidem medicamenta naturalia, tamen ijs aliqua frinola adiunguntur tanquam necessaria; eodem etiam spectant omnia amuleta, breuia, inuolucra, reliquæ, verba sacra, preces descriptæ quæ gestantur à quibusdam, ne possint lædi, aut ne effluat sanguis, aut ob similes alios fines, si contineant aliquas circumstantias perergas tanquam necessarias. Omnis enim circumstantia inutilis; si tanquam necessaria adhibetur, vt opus sit superstitiosum.

3. *Obscruanisa euentuum*, quando aliquid fortuitò occurrit vel accidit homini, ex quo sibi vel alteri aliquid læti vel aduersi coniectat, & inde actiones suas moderatur; vt si quis mane domo egrediens pedem offendat, ideoque domum reuertatur, putans, vel metuēs iter infausum fore. Item si calceos induens sternuiet, & idcirco lectum reperat, vt omen auertat. Vide hæc & plura exempla apud *Aug. l. 2. de doctrin. Christ. c. 20.* & *Chrys. hom. 21. ad popul. Antioch.*

QVÆSTIO XCVII.

De tentatione.

Tentatio Dei est, quando quis absque iusta causa aliquid dicit, aut facit, ad capiendum experimentum diuinæ potentia, sapientia, iustitia, misericordia, voluntatis, aut alterius attributi. Potest autem fieri dupliciter. *Primo*, expressè quando directa intentione talis experimenti capiendi aliquid agitur: vt si petas miraculum, vt tu, vel alius sciat, Dei in aliquo negotio voluntatem; si salias in puteum, vt experiaris, an Deus sinat te lædi, quod fecit quidam Monachus apud *Cass. Coll. 2. Abb. Moys. c. 2.* Huc pertinent purgationes vulgares, quæ fieri solent ferro candenti, vel aqua feruenti, vel duello, quæ reprobantur c. *omnibus*, &c. *consulisti* &c. *Monomachiam 2. quest. 4.* &

2. Conc. Trident. sess. 25. c. 19. de reform. secundo, interpretatiuè, quando expressè non intendis tale experimentum: tamen id facis, quod per se ad illud tendit; vt si velles abstinere totis XL diebus, vt Christum imiteris: vel si alicui alteri periculo te sponte committas, à quo non possis eripi, nisi extraordinario modo Deus adiuuet.

QVÆSTIO XCVIII.

De Periuurio.

I. **P** R I M A C O N C L U S I O. Nomen periuurij sumitur dupliciter. *Primo*, propriè pro iuramento cui deest veritas, siue præsens, vt si falsum sciens confirmes: siue futura, vt si fidem datam, & iuramento confirmatam, siue iusta causa non serues *secundo*, generatim pro omni iuramento, cui ex tribus conditionibus aliquid deest, siue iustitia, siue iudicium, siue veritas.

CL

2. **S** E C V N D A C O N C L U S I O. Pœnæ periuurij propriè dicti apud omnes Nationes sunt valde graues, vt docet *Con. 11. c. Quamuis actum p. 1. §. 7.* Nam apud Scythas & Ægyptios periuuri plectebantur pœna capitis: apud Indos manuum pedumque extremorum abscissione: in multis locis abscissione manus. Iure civili sunt infames, si periuurium cedat in nocumentum alterius: non autem, si nemini noceat, vt docet Glossa in l. *si quis maior C. de transactionibus.* Iure Canonico sunt etiam infames, vt patet c. *infames*, & c. *Quicumque 6. quest. 1.*

QVÆSTIO XCIX.

De sacrilegio.

I. **P** R I M A C O N C L U S I O. Sacrilegium propriè accipitur pro violatione rei sacræ. Res sacra vocatur, quæ ad cultum Dei peculiari modo dedicata est: siue sit persona, vt Sacerdos: siue res alia, vt templum, altare, calix. Hæc dicitur violari quando in-

dignè, seu contra reuerentiam Deo debitam in rebus ipsi dicatis tractatur.

3. *SECUNDA CONCLUSIO.* Diuiditur sacrilegium secundum diuersitatem rerum sacrarum: sunt autem tria genera rerum sacrarum secundum D. Thomam, vel enim sanctitas tribuitur personis, vel locis, vel aliis rebus ad cultum Dei ordinatis. Hinc oriuntur tres species sacrilegij. *Prima*, qua violatur persona. *Secunda*, qua locus. *Tertia*, qua res aliæ. Ad *primam speciem* pertinet percussio clerici, fornicatio Sacerdotis, aut Religiosi, pertractio personarum Ecclesiasticarum ad tribunal seculare, extractio vectigalium ab iisdem per principes seculares contra canones. Ad *secundam speciem* pertinent omnia, quæ fiunt contra sanctitatem loci sacri. *Primo*, effractio vel incèdium loci sacri, eversio altaris. *Secundo*, effusio iniuriosa sanguinis, effusio seminis, sepultura excommunicati, vel infidelis, extractio violenta personæ, quæ a syli causa eo se contulit. *Tertio*, mercatus, deambulationes, clamores, & alia huiusmodi profana, quæ per se cultum diuinum impediunt, c. *Decet, de immunitate Eccles. in 6.* Quamuis in his posterioribus non semper sit peccatum mortale; maximè si scandalum absit, & cultus diuinus non impediatur. *Quarto*, furtum in loco sacro. Ad *tertiam* pertinent ea peccata quibus aliæ res sacræ temerantur. Dicantur autem aliæ res sacræ: vel quia sanctitatem efficiunt, vt sacramenta: vel quia rebus sacris administrandis sunt instrumenta, vt vasa vestes, ornamenta: vel quia ea repræsentant, vt imagines Christi & Sanctorum: vel quia sunt mensura actionum sacrarum, vt dies Dominici & festi: vel denique quia ad sustentationem sacrorum sunt dedicata, vt bona Ecclesiarum. Hæc omnia continentur nomine rei sacræ, vt distinguitur à persona, iuxta D. Th. Inter hæc primū locū tenent sacramenta. Itaque ad hanc speciem sacrilegij.

Primo, referenda est omnis iniuria omnisque abusus sacramentorum. Item perceptio & administratio eorundem in statu peccati mortalis.

QVÆSTIO C.

De Simonia.

Dicam primò de Simonia secundum se. Deinde de præcipuis modis, in particulari, quibus fieri solet. Tertio de pœnis.

Quæst. I. *Quid & quotuplex sit Simonia?*

PRIMA CONCLUSIO. Simonia est vitium contra virtutem religionis, consistens in rerum sacrarum indigna tractatione, non qualibet; (variis enim modis indignè tractari possunt) sed qua res sacræ tanquam profanæ æstimantur, & in contractus deducuntur. Hæc enim est magna in Deum, à quo sanctitatem habent, irreuerentia. Solet autem sic definiti. *Simonia est studiosa voluntas emendi vel vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel spirituali annexum.* Ita *Glossa in c. Qui studet. 11. quæst. 1. & alij passim.* Primo dicitur studiosa voluntas, id est, deliberata: vt excludantur motus voluntatis non plene deliberati, vel procedentes ex ignorantia culpabili; loquimur enim de peccato simoniæ in sua specie perfecto. *Secundo*, dicitur *emendi aut vendendi*, quibus verbis significatur omnis omnino contractus non gratuitus, siue sit vera emptio, siue locatio, siue permutatio. *Tertio* dicitur *pretio temporali*: si enim datur spirituale pro spirituali, non erit propriè simonia, vt infra dicetur. Solet autem à DD. distingui triplex pretium ex cap. *Saluator 1. quæst. 3.* nempe pretiū muneris, vt pecunia, equus, bos, vestis, & similia vendi consueta: pretiū linguæ, vt laus, vituperatio, patrocinium aduocati, commendatio apud Principem: & pretiū obsequij, vt ministeriū aliquod in rebus temporalibus, vt est famuli, Oeconomi. *Quarto* dicitur *aliquid spirituale, vel spirituali annexū*; quia res merè temporalis

non est materia simoniæ. Spirituale hic vocatur quod est aliquo modo supernaturale, siue sit aliquid reale, siue morale tantum: siue per modum actus, siue per modum habitus. Talia sunt virtutes supernaturales, gratiæ præuenientes, gratiæ gratis datæ, sacramenta, consecrationes, benedictiones Ecclesiæ, & omnis vsus potestatis supernaturalis. Spirituali autem annexum est quod cum aliquo spirituali connexionem habet, quod tripliciter fieri potest: Antecedendo, vt ius patronatus, quia supponitur præsentationi beneficiorum. Consequendo, vt beneficia Ecclesiastica, quæ supponunt officium diuinum. Comitando, vt labor in ministerio sacramentorum.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Simonia dupliciter potissimum diuiditur. *Primo*, in eam quæ est iuris diuini, & in eam quæ est iuris humani. De vtraque dicam in seqq. *Secundo*, diuiditur in mentalem, conuentionalem, & realem. *Mentalis* est non internum propositum, quo quis vult exterius simoniacè contrahere; (quamuis hoc etiam simonia appellari possit) sed propositum internum, quo quis dum confert alteri spirituale, intendit illum obligare ad reddendum temporale: vel contra, quando confert temporale, intendit illum obligare ad reddendum spirituale, sine vlllo pacto externo; vt si quis seruiat Episcopo hac conditione, vt in mercedem conferatur ei beneficium, & tandem beneficium re ipsa conferatur, nullâ tamen externis verbis aut nutibus facta conuentione. *Simonia conuentionalis* est, quando non solum est internum propositum obligandi, sed etiam proceditur ad externam conuentionem, sine tamen executione; saltem vtrimque facta. Est autem hæc conuentionalis duplex: alia enim est purè conuentionalis, vtpotè neutra ex parte completa: alia est conuentionalis mixta, quæ completa est ex altera tantum parte; ita vt quodammodo

constet reali & conuentionali, & si pactione in ita conferatur beneficium, altera parte nondum soluente pretium; vel contra si soluatur pretium nondum collato beneficio. Huc spectat simonia confidentiæ; qua quis paciscitur cum eo cui confert beneficium, vt id postea conferat alteri. *Realis* est, quando pactis ex vtraque parte impleta est saltem inchoatè, vt si collatio beneficij facta sit, & pretij pars soluta.

Quæst. 2. *An omnis venditio rerum spiritualium pro temporalibus sit simonia iure diuino prohibita.*

1. **N**ota primo. Res posse vocari spirituales vel sacras quatuor modis. *Primo*, quia ex natura sua tales sunt, vt virtutes supernaturales, gratiæ præuenientes, & gratiæ gratis datæ. *Secundo*, quia sunt causa sanctificationis: siue effectiua, vt sacramenta, siue dispositiua, & excitatiua, vt sacramentalia, concio, preces, exorcismus. *Tertio*, quia sunt effectus vel vsus sacræ potestatis, vt excommunicatio, benedictio, & consecratio quam facit Ecclesia: item prophetare, miracula facere. *Quarto*, quia sunt annexa rebus sacris; idque vel propriè, vt beneficia, ius patronatus, ius eligendi: vel impropriè, vt officium Sacristæ, officium œconomi Ecclesiæ.

2. **N**O T A *secundo*. In quibusdam rebus spiritualibus esse aliquid temporale secundum se pretio æstimabile, vt in calice consecrato, in beneficiis: in quibusdam nihil esse tale; vel si quid sit, esse minimi pretij vt in Eucharistia, baptismo.

3. **P**RIMA CONCLUSIO. Omnis venditio & commutatio rerum spiritualium cuiusuis generis pro pretio temporali, si in ea habeatur ratio consecrationis, vel eius quod supra naturam est, continet simoniam iure diuino prohibitam; vt si quis vendat sacramenta, vel sacramentalia, vel functiones potestatis spiritualis, vel si plus vendat calicem consecratum, quam non con-

secratum: globulos benedictos, quam non benedictos
 idque non ratione latoris vel sumptuum quos fecit ve
 curaret benedici, sed ratione benedictionis. Ita *Div.
 Thom. a. 2. Durand. in 4. d. 15. quest. 5. Adrian. quodlib. 9.
 art. 1. Victoria in relect. de simonia num. 15. Sotus 9. q. 5. a. 2.
 Nauarr. c. 23. num. 99. & alij.* Probatum primo, quia Giezi
 diuinitus punitus est leprâ, quod ausus fuerit pecuniam
 exigere pro curatione lepræ per miraculum facta, vt ha
 betur 4. Reg. 5. Deinde quia Christus prohibet talem
 venditionem aut permutationem, *Matt. 10.* Gratis acce
 pistis, gratis date.

4. SECUNDA CONCLUSIO. Spiritualia in quibus est
 aliquid pretio æstimabile, possunt ratione illius ali
 quando vëdi, vt patet de calicibus, vestibus sacris, chris
 mate, & similibus, quorum materia magno constat, an
 tequam consecretur: non enim amittit suum pretium
 per consecrationem. Sed maxima est controuersia de
 beneficiis. Sunt 2. sententiæ. Prior est ferè commu
 nis Theologorum, beneficia iure diuino esse inuendi
 bilia, quia ius percipiendorum fructuum est spirituale.
 Ita *Caretan. t. 2. tract. 9. q. 1. Victoria in Relect. de simon. nu.
 42. Sotus lib. 9. quest. 1. & alij.* Altera est *Nau. c. 23. num.
 108.* vbi multis rationibus probare nititur, beneficia
 quoad partem pecuniariam & temporalem, vendi pos
 se à summo Pontifice, sicut vasa sacra. Eandem ferè
 omnes Canonistæ habent cum Glossa in cap. *ex parte,
 de officio delegati,* & in cap. *1. de simonia.* Vtraque senten
 tia rectè explicata videtur vera: si enim beneficium
 cōsideretur planè formaliter, quatenus est ius fructuū
 obtingēs per officiū sacrū, sic iure diuino est inuendi
 bile, quia non potest vendi officiū sacrū, per quod hoc ius
 habetur. Simili modo ius decimatum dicitur esse inuē
 dibile, quia non potest vendi ministerium sacrum, per
 quod hoc ius cōpetit. Nam vendere hoc modo ius fru
 ctuum est vendere officiū, in quo illud ius consistit, ne
 que Nauarrus intendit id negare: si vero beneficium

consideretur materialiter, nempe pro iure ad illos fructus qui officio sunt annexi, sic beneficium vendi potest per Pontificem absque simonia iuris diuini, quia in potestate ipsius est ius ad illos fructus separare ab officio, & alteri dare, vel relinquere officio annexum: sicut ergo, si illud ius separaret, & alteri venderet, nullam simoniam committeret, quia non venderet aliquid spirituale: sic etiam, si aliquam summam pecuniæ exigeret ab eo, qui beneficium sibi cupit conferri, ut ius illud titulo annexum relinquat, vel ut separatim illi vniat, nullam simoniam iuris diuini committeret. Hæc est mens Nauarri. Idem docet Adrianus *quodlib. 9. ad 5. principales*, ubi ait: beneficia ratione iuris fructuum posse vendi, si Papa intendat vendere ius fructuum, non mediante aliquo officio spirituali: secus autem, si mediante tali officio.

Quæst. 3. *An permutatio rerum spiritualium inter se sit simonia iuris diuini?*

1. **A**ffirmant Richard. in 4. d. 25. q. 1. & Adr. quodlib. 9. ad 4. confirmationem. Negat Victor. in relect. de simon. n. 17. Sot. l. 9. q. 5. a. 2. Durad. d. 25. q. 5. & alij plures.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Huiusmodi permutatio non est simonia diuini iuris, si nullum temporale interueniat, ratione cuius hæc permutatio fiat. Probat *primo*, quia omnes Theologi & Canonistæ tenent licere cum auctoritate Superioris permutare beneficium cum beneficio, & titulum cum titulo, idque etiam constat ex c. *Ad quæst. de rerum permutatione*, & *ex clementina vnica eod. tit. vbi Ecclesiarum, beneficiorum, & titulorum permutationes à Pontificibus approbantur.* Hoc autem non liceret, si esset contra ius diuinum. *Secundo*, quia hæc permutatio non videtur ullam irreuerentiam continere: nihil enim indecori est, si paciscamur mutuas preces, mutua sacrificia, mutuam operam in audiendis confessionibus, & similibus officiis, ut rectè notat Sotus: similiter si globuli benedicti & rosaria inter se com-

mutentur, etiam habita ratione sanctitatis, & benedictionis: non enim est iniuria rei sacræ, si cum alia sacra conferatur, sed si conferatur cum temporali.

3. Obiicit Adrianus, *Matth. 10. Gratis accepistis, gratis date*: sed is qui permutat rem sacræ cum sacra, non dat gratis: ergo. Respond. gratis date nihil aliud esse eo loco, quàm sine mercede vel pretio temporali dare, ut colligitur ex verbis seqq. Nolite possidere aurum. Ita *Hieron. Chryso. & Glossa in hunc locum, Matth. & alij PP.*

Quæst. 4. *An sit aliqua simonia iuris humani?*

1. **N**Egat *Durand. in 4. d. 25. & quidam recentiores.* Primo, quia circa id quod non ex se, sed ex sola prohibitione iuris est malum, potest tantum esse peccatum inobedientiæ, non autem irreligiositatis. Nam tota ratio peccati oritur ex violatione præcepti humani. Atqui violatio præcepti humani solum constituit peccatum inobedientiæ. *Secundo*, quia Ecclesia sua prohibitione non potest facere sacrum, id quod non est sacrum; sed necesse est, si velit facere sacrum, ut adhibeat aliquam benedictionem, & tunc venditio eius erit simonia iuris diuini, non humani.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Est aliqua vera & propriè dicta simonia, solo iure Ecclesiastico introducta. Ita passim Theologi & Canonistæ in *c. quæsitum, & c. Cum olim, de rerum permutat.* Ratio est, quia Ecclesiâ suâ lege & ordinatione potest facere, ut id quod naturâ suâ ob partem temporalem non erat inuendibile, fiat inuendibile, seu inhabile ad venditionem ob spiritualementem partem illi annexam, non addendo tamen nouam aliquam sanctitatem vel consecrationem: ergo si quis tum rem illam pretio venderet, committeret veram simoniam, violando rei illius sanctitatem per contractum. Confirmatur à simili, quia locum sacrum ratione sanctitatis potest reddere immunem suo decreto, ita ut Iudex secularis non possit Reum inde vi abstrahere, adeo ut si contra faciat, peccet non solum con-

tra obedientiam, sed etiam contra virtutem religionis & loci sanctitatem. Similiter eum, qui habet ordinem aliquem, vel tōsuram, potest reddere immunem à potestate Iudicis secularis, ita vt peccet contra Religionem, si eum ad suum tribunal pertraxerit: ergo etiam rem sacram potest reddere immunem à venditione, ita vt si vendita fuerit pretio temporali, peccetur contra rei sanctitatem, & non solum contra obedientiam.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Hæc simonia iuris humani habet locum in 3. potissimum casibus. *Primo*, in Venditione officiorum secundum partem temporalem. *Secundo*, in venditione officiorum minus spiritualium, vt officij sacristæ, œconomi Ecclesiæ, aduocati Ecclesiæ. *Tertio*, in permutatione beneficiorum facta sine authoritate Superioris: in renunciatione reciproca: in simonia confidentiæ. Prima pars, de venditione beneficiorum probatur, quia ex communi sententia constat hanc esse simoniam, cum plurimi canones id expressè habeant. Atqui non est simonia iuris diuini, vt supra dictum est: ergo est simonia iuris humani: sicut iuris humani sacrilegium est, capere reum in Ecclesia, percutere Clericum. Secunda pars de venditione officiorum probatur ex c. *Saluator* 1. *quæst.* 3. & c. *si quis* *Episcopus* 1. *quæst.* vbi dicitur esse simoniam vendere officium œconomi, vicedomini, aduocati, sacristæ, castaldi: Atqui non est simonia iuris diuini, quia sunt officia temporalia ordinata solum ad temporalium administrationem: ergo est simonia iuris Ecclesiastici. Tertia pars de permutatione beneficiorum probatur ex c. *quassium* & ex c. *Cum olim de rerum permutatione*, vbi iubentur priuari suis beneficiis, qui ea propria authoritate permutant, eo quod incurrant labem simoniæ.

4. NOTA tamen hanc permutationem, non dici propriè simoniam, sed tantum generali ratione, & quadam imitatione. Nam propriè simonia est, cū datur tēporale

pro spirituali, vt supra diximus. De renunciatione reciproca, & simonia confidentiae infra agendum est.

5. Ad *primum* Durandi Respondeo. Negando id, quod tantum est malum ex iuris prohibitione esse solum contra obedientiam. Nam esse contra obedientiam, est solum ratio generica, praeter quam debet habere malitiam certae speciei contra aliquam virtutem particularem, in cuius materia peccatur, & ex cuius motiuo praecipitur. Sic vesci carne in Quadragesima non solum est contra obedientiam, sed etiam contra temperantiam, & omittere missam die festo, non solum est contra obedientiam Ecclesiae debitam: sed etiam contra religionem, qua Deum colere tenemur, & auellere furem e loco sacro est sacrilegium contra reuerentiam sanctitati loci debitam. Ratio communis est, quia praecipuum humanum in materia alicuius virtutis potest intuitu motiuum illius virtutis id quod non erat materia necessaria facere necessariam materiam: Ad *secundum*. Etsi Ecclesia per suam prohibitionem ex re profana non faciat sacram, sicut facit per suam benedictionem & consecrationem, tamen facit vt illa res propter ordinem quem habet ad rem sacram, fiat inuendibilis, & hoc sufficit ad obiectum simoniae.

Particulares modi Simoniae.

Quaest. 5. *An in graui vel extrema necessitate liceat dare pretium pro sacramentis?*

Verbi gratia, habes infantem baptizandum morti vicinum, & sacerdos non vult eum baptizare, nisi 10. aureos numeres, nec alia ratio tibi suppetit procurandi baptismi. Item tu ipse nondum es baptizatus, & morte instante alia ratione baptismum obtinere non potes.

1. **PRIMA SENTENTIA.** In hoc casu non esse licitum dare pretium pro baptismo, etiamsi infans sine baptismo moriturus esset. Ita *D. Thom. in 4. d. 5. q. 2.*

art. 2. & d. 25. quest. 3. a. 2. Alensis 2. p. quest. 187. memb. 3. a. 1. Richard. d. 25. a. 3. quest. 1. Palud. ibid. quest. 8 & Glossa in c. Baptizandus 1. quest. 1. Ratio horum est, quia emere sacramentum est intrinsecè malum, sicut & vendere: ergo nullo casu licitum est: non enim sunt facienda mala, vt eueniant bona.

2. SECUNDA SENTENTIA. In eo casu licere dare pecuniam, non quidem pro sacramento propriè, sed ad vexationem redimendam. Ita *Gerson tit. de simon. ad 6. rationem Panorm. c. cum in Ecclesia corpore, de simonia. Caiet. hic art. 2.* sed hi duo tantum in casu infantis, non adulti id concedunt, quia adultus potest sibi alia ratione consulere.

3. TERTIA SENTENTIA est, absolutè licitum esse in eo casu dare pecuniam pro ipso Sacramento obtinendo. Ita indicat *Sot. l. 9. q. 6. a. 1.* & dicitur *Franciscus Victoria* ita sensisse, & *Thomistæ* dicunt esse probabile, & apertè tenet *Adrian. supra.*

4. PRIMA CONCLUSIO. Non potest dari pretium pro baptismo tanquam pretium æquiuale, quia hoc intrinsecè malū est. Nam res sacra non potest pecunia æstimari, iuxta hunc sensum prima sententia est vera.

5. SECUNDA CONCLUSIO. Si Sacerdos aliquis nollet hoc vel aliud sacramentum administrare, nisi pro pecunia, possem ei dare pecuniam vt prauam illam voluntatem deponat, & debito modo administret. Ratio est, quia hoc non est emere sacramentum, sed inducere sacerdotem, vt malum propositum commutat, & iniuriam rebus sacris non inferat: sicut enim potest induci pecunia vt ab aliis peccatis absteineat, ita etiam vt à Simonia.

6. TERTIA CONCLUSIO. Valde probabile est in casu proposito licitum esse offerre pecuniam, non quidem tanquam pretium sacramenti propriè, sed tanquam medium alliciendi animi alterius ad obtinen-

dum sacramentum. Ita *Altiſiodorenſis p. 3. ſumma q. 3. de ſimoniâ*. Et idem videntur ſentire authores 2. ſententiæ, cum dicunt licere ad redimendam vexationem. Probat^{ur} *primo*, quia dans pecuniam, illo caſu non cenſetur ullam irrogare irreuerentiam ſacramento, ſed reuerentiam, dum ſuo facto teſtatur ſacramentum neceſſarium ad ſalutem: non enim æſtimat illud pretio temporali, ſed tantum inducit ſacerdotem, vt velit facere quod tenetur facere. *Secundo*, licitum eſt talem ſacerdotem inducere: minis ergo etiam pretio & muneribus. *Tertio*, ſi quis alius ſacerdotem impediret, ne Sacramentum conferret, poſſem ei dare pecuniam vt ceſſet impedire: ergo etiam poſſum ipſi ſacerdoti dare, vt tollat impedimentum, quod ipſe ſibi per auaritiam poſuit.

Quæſt. 6. *An liceat dare pretium pro functionibus ſpiritualibus, quibus labor aliquis coniunctus eſt: v. g. an liceat dare pro adminiſtratione ſacramentorum, miſſa, conſecratione Eccleſiarum, conſecratione, & ſimilibus?*

1. **NOTA.** In tali functione 4. ſpectari poſſe. *Primo*, ipſam actionem qua talis eſt. *Secundo*, laborem intrinſecè coniunctum. *Tertio*, laborem exterius annexum. *Quarto*, miniſtri ſuſtentationem.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Pro ipſis actionibus ſpiritualibus, qua ſpirituales ſunt, aliquid dare vel accipere eſt ſimonia. Ratio, quia hoc eſt ſanctitatem rei pretio temporali æſtimare, quod intrinſecè malum eſt.

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Non eſt ſimonia aliquid dare vel accipere pro laboribus extrinſecus adiunctis. Eſt communis. Ratio quia illi labores ſunt temporales, & per ſe pretio æſtimabiles.

4. **TERTIA CONCLUSIO.** Non eſt etiã ſimonia, ſi des aliquid pro ſuſtentatione miniſtri ſub obligatione rei ſpiritualis, aut ſi miniſter aliquid pro ſuſtentatione

cione exigat. Ita *D. Thom. a. 3. & alij passim*. Ratio est, quia ministris rerum spiritualium ex iustitia debetur sustentatio, siue sint pauperes, siue diuites: ergo possunt de eo pacisci, quilibet enim potest pacisci sibi dari, quod ipsi iure naturæ debetur: ergo.

5. **DICES.** Si possum pacisci de pretio: ergo non gratis ministrabo. Respondeo Negando consequentiam, dicor enim gratis ministrare, quia non exigo quidquam tanquam ministerij pretium: hoc enim tanquam maius omni pretio gratis præsto: ut tamen hoc præstem gratis, requiro necessariam sustentationem à populo.

6. **QVÆRES.** Quid si nimium exigant pro sustentatione, erit ne Simonia? Respondeo re ipsa non erit, sed præsumetur tamen in foro externo. Nam cum illud stipendium necessariam sustentationem superet, videtur illud auctarium accipi non pro sustentatione, sed ut pretium operis spiritualis, ut insinuat *D. Thom. art. 3.* tamen reuera solum erit iniustitia: cum enim lege iustitiæ solum debeatur sustentatio, si amplius exigas, erit contra iustitiam.

QUARTA CONCLUSIO. Difficultas est, an pro labore intrinsecus coniuncto v. g. pro labore in faciundo sacro, in baptizando, confirmando, ordinando, consecrando templo, liceat aliquid pacisci, vel exigere? Affirmant *Adrian. quodlib. 9. a. 1. Altsiodor. 3. p. qu. penult. de simonia, Bonau. d. 25. quæst. ult. de simonia. Richard. ibid. a. 3. quæst. 2. Glossa in c. significatum, de præbendis.* Alij docent esse Simoniam, si pecunia pro hoc labore exigatur. Ita *D. Thom. art. 4. d. 25. quæst. 3. art. 2. Durand. ibid. quæst. 3. num. 10. Palud. ibid. quæst. 3. art. 3. Sylu. v. simon. quæst. 9. Caiet. hic art. 3. Hostiensis in c. significatum de præbendis, & passim Canonistæ.* Probatyr primo, quia hic labor ita coniunctus est actioni sacræ, ut ipsa sine eo nullo modo fieri possit. Secundo, quia nul-

lam habet æstimationem inter homines, nisi ex ipsa sanctitate actionis: labor enim qui suscipitur à sacerdote in muneribus sacris, non æstimatur, nisi ob gratiam spiritualem coniunctam, vel inde manantem.

Quaest. 7. *An Prælati possint aliquid exigere pro dispensatione, v. g. cum dispensant in votis, iuramentis, impedimentis matrimonij, aut quibusvis legibus Ecclesiasticis?*

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Simonia est, si pro huiusmodi dispensatione aliquid exegerint. Ratio, quia talis dispensatio est usus potestatis spiritualis qui vendi non potest, neque interuenit aliquis labor intrinsecus, qui sit pretio æstimabilis.

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Certum est Prælatos inferiores nullo titulo quidquam accipere posse pro dispensatione. Ita *D. Thom. art. 3. ad 3. & alij passim.* Ratio est, quia iure canonico prohibitum est, tum antiquo, tum nouo in Concilio Trident. *sess. 25. c. 18. de reform.* his verbis: *si vrgens iustaque ratio postulauerit cum aliquibus dispensandum esse, id causâ cognitâ, ac summâ maturitate, atque gratis, à quibuscunque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum: alioquin facta dispensatio subreptitia censeatur.* Nota tamen posse Episcopum imponere onus largiendi eleemosynam pauperibus, vel monasterio: hoc enim concilium non prohibet, sed tantum ne ipse Episcopus inde capiat commodum temporale.

3. **TERTIA CONCLUSIO.** Pontifex potest à Simonia excusari, etiamsi causa dispensationis accipiat; modo illud non accipiat in pretium dispensationis, sed velut in multam, per quam alter compenset recessum à lege communi. Ratio est, quia cupienti sibi concedi exemptionem à lege licitum est imponere aliquod onus, quod compenset hanc deformitatem, v. g. vt soluat aliquam pecuniam ad piam causam, vt pere-

grinationem suscipiat, quod etiam Episcopi facere possunt: decet enim hanc exorbitantiam aliquo modo compensari, & sarciri, ut huiusmodi oneribus veluti quibusdam repagulis coerceantur homines intra communes leges. Potest autem Pontifex hanc pecuniam suis necessitatibus applicare, quia nemini est debita nisi cui ipse eam attribuerit. Idem possent Episcopi, nisi ipsis iure positivo esset prohibitum. Vnde si alicubi esset consuetudo contraria iam legitimè præscripta, vel Pontifice sciente: & non contradicente, per aliquot annos recepta, non esset damnandum Simoniâ.

Quæst. 8. An Episcopi, vel eorum officiales, possint aliquid exigere pro litteris ordinis suscepti, vel dimissorij, vel sigillo?

1. PRIMA CONCLUSIO. Nec Episcopi, nec eorum ministri (exceptis Notarijs) possunt aliquid exigere pro supradictis, ut expressè habetur in *Conc. Trid. sess. 21. c. 1. de refor.* & in *Concil. Braccar. 2. c. 3.* & in *c. sicut Episcopum 1. quæst. 2.* Addit *Conc. Trid.* non posse aliquid accipere etiam si sponte offeratur, quod ante in Concilio non erat prohibitum. Excipiuntur ab eodem Concil. Trident. Notarij, sed iis tantum locis, ubi est consuetudo aliquid accipiendi, & nullum salarium pro exercendo officio est constitutum.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Si Episcopi, vel eorum ministri aliquid acceperint, vel exegerint, videtur esse Simonia saltem iuris humani, ut colligitur ex eodem Concil. Trident. quia prohibet hanc acceptionem tanquam prauitati Simoniacæ fauentem, & infligit pœnam excommunicationis ipso facto olim iure statutam.

Quæst. 9. An pro ingressu religionis aliquid dare vel accipere sit Simonia?

1. PRIMA CONCLUSIO. Simonia est, si pro ipso statu religioso aliquid offeratur, vel accipiatur. Est

communis. Ratio est, quia hic status est res omnino super naturalis.

2 SECUNDA CONCLUSIO. Si monasterium est opulentum, videtur esse simonia saltem iuris Ecclesiastici exigere aliquid pro sustentatione egredientis. Ita *D. Thom. in 4. d. 25. quæst. 3. ar. 2. ad 7. Adrian. quodl. 9. Victor. in relect. de simonia p. 2. n. 12.* Ratio est, quia ius viuendi de bonis monasterij ita est annexum professioni, sicut beneficium Ecclesiasticum est annexum officio Ecclesiastico: ergo sicut pro beneficio non potest quidquam exigi, ita neque pro iure sustentationis. Quidam tamen putant reuera non esse simoniam, sed tantum præsumi in foro externo, vt *Sylu. v. Simonia qu. 15. Tolet. l. 5. c. 89. Sotus l. 9. de iustitia q. 6. ar. 2. ad 4. & multi alij recentiores*, quia non exigitur aliquid temporale pro spiritali tanquam pretium, sed solum tanquam conditio, vt monasterium accessu aliorum non grauetur.

3. TERTIA CONCLUSIO. Si monasterium inopia premitur, ita vt non possit plures sustentare, non est simonia pacisci cum ingredientibus de sustentatione. Ita *D. Th. & Sylu. l. c. Victor. Sotus. Caiet. Na. Medina & alij plerique.* Ratio est, quia hic nihil spirituale venditur. Nam illa pecunia solum requiritur, vt conditio quædam necessaria, vt alij religiosi non grauentur.

Quæst. 10. *An simonia sit resignare beneficium in fauorem Tertij cum clausula: Non aliter, nec aliàs?*

1. PRIMA SENT. Committi veram simoniam, si resignatio fiat in manus Ordinarij: non autem fiat in manus Pontificis. Prima pars probatur, quia omnis pactio in spiritalibus Simoniam continet *c. fin. de pactis, & c. ex parte 1. de officio delegati.* Secunda pars probatur, quia Pontificis præsentia potest Simoniam purgare, & veluti sol tenebras depellere. Ita *Rebu. ff. de benef. §. de pura resignatione*, addens beneficium resignatû in fauorem Tertij coram Ordinario, & ab Ordinari

collatum posse impetrari à Papa tanquam vacans per simoniam. Idem tenet *Nassarr. c. 23. n. 107.* & *passim Canonistæ cum Glossâ in cap. ex parte*, quam sequuntur aliqui Theologi.

2. SECUNDA SENTENTIA. Talem resignationem in manus Ordinarij factam, nullam continere simoniam iuris diuini vel humani, nec esse illicitam, modo is in cuius fauorem fit, verè sit dignus. Ita *Sotus l. 9. q. 7. art. 2.* quem sequuntur multi Thomistæ, & *Couarr. l. 1. var. resol. c. 5. num. 5. 6.* vbi pro sententia citat *D. Anton. & Sylu.* Ratio est, quia qui ita renunciat, nihil temporale dat, vel accipit pro spirituali, sed solum indicat se renunciare, si collator velit conferre Petro; non renunciare, si nolit. Confirmatur, quia in permutatione licitum est in fauorem Tertij resignare etiam in manus Ordinarij, vt patet ex *Clementina unica. de verum permutatione*, cur non etiam in simplici cessione. Nec obstat, quod Episcopus videatur obligari. *Primo*, quia etiam obligatur in permutatione, si eam permittat. *Secundo*, hæc obligatio non est pretio æstimabilis, quando alter est verè dignus. *Tertio*, quia obligatio solum quaeritur vt conditio, nec vllò modo censetur pretium remunerationis, alioqui etiam censeretur pretium quando fit cum Pontifice.

3. PRIMA CONCLUSIO. Hic nulla est simonia iuris diuini, vt patet ex allatis probationibus.

4. SECUNDA CONCLUSIO. Non potest etiam ex Canon. conuinci esse simoniam iuris humani, quia nulla propriè hic interuenit pactio: non enim requiritur promissio Prælati, sed solum fit resignatio sub conditione, quam si Prælatus non acceptat, nihil actum est. Nota plerosque sentire Episcopum posse acceptare talem resignationem reiecto modo, & conferre, cui voluerit, quia illa clausula habetur pro non adiecta, cum resignatio in spiritualibus purè fieri debeat.

Contrarium tamen est probabilius cum *Rebuffo. Primo*, quia quando actus fit cum aliqua adiectione, non potest pars altera illius recipi, & altera reiici, sed debet totus reiici, vel totus recipi. *L. Aurelius, ff. de deliberatione delegata*, vbi vide *Bartol. Secundo*, quia apertè significatur resignationem esse nullam, nisi admittatur cum illo modo, vnde non potest ille modus vel conditio haberi pro non adiecta.

5. TERTIA CONCLUSIO. Huiusmodi resignationes propter speciem vel imaginem simoniæ iuxta stylum Curia non possunt fieri, nisi in manus Pontificis. Ita *Nau. & Rebuff. supra. & Flamin. q. 3.* Vnde sequitur, non posse fieri coram Ordinario, nisi ex priuilegio vel consuetudine ei sit concessum. *Secundo*, sequitur, resignationes seu cessiones reciprocas non posse coram illo fieri, v. g. resigno meum beneficium in fauorem tui nepotis, vt tu resignestuum in fauorem mei nepotis. Nam præterquam quod hæc resignatio sit in fauorem Tertij, continet pactum resignationis reciproca, quod omnino extra casum permutationis est iure prohibitum, vt patet ex *cap. Quasitum, de rerum permutatione.*

Quæst. II. *An licitum sit resignare beneficium reserua-
ta pensione.*

I. PRIMA CONCLUSIO. Licitum est, modo pensio sit moderata, & legitima autoritate constituitur. Est communis. Et patet c. *Ad questionem, de rerum permutatione.* Idem confirmat vsus quotidianus. Ratio est, quia si Pontifex potest plures fructus annectere titulo beneficij, ita eidem titulo potest partem fructuum detrahere, & alteri ius ad illos concedere: vel onus soluendi ex fructibus certam portionem ipsi titulo imponere, idque ad vitam resignantis, & tunc ad quem transibit beneficium, ad eundem transibit onus soluendæ pensionis. Itaque resignare beneficium reseruatâ pensione, nihil aliud est, quam resignare sub ea lege,

& modo, vt superior partem fructuum à beneficio separet, vel vt onus pensionis illi imponat, quod cum superior iure possit facere, nihil exigitur nisi quod iure fieri potest.

2. DICES. Superior in hoc casu obligatur ex pacto: ergo videtur esse Simonia. Respondeo *primo*, non obligari, quia non tenetur admittere resignationem sub tali modo. *Secundo*, admitta resignatione non est opus vt se obliget, quia sufficit, vt liberè constituat pensionem. Quod si nolit, iam resoluitur renunciatio. *Tertio*, etiamsi se obligaret, nihil referret, quia pensio non exigitur, vt pretium beneficii aut resignationis, sed vt pars eius quod dimittit: non enim paratus est renunciare beneficio toti cum omnibus fructibus, sed cupit retinere partem.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Aliqui superiores possunt imponere hanc pensionem; alij nõ possunt, ac *Primo* certum est Pontificem posse, cui plenaria dispositio beneficiorum competit. *Secundo*, idem potest Legatus à latere, vt docet *Rebuff. §. de resignatione condicionali, n. 12.* *Tertio*, dubium est de Episcopis. Alij negant, alij affirmant. Probabilius tamen est non posse iuxta stylum curiæ Romanæ.

4. QUÆRES. An si quis expensas fecerit in beneficio litigioso possit eas repetere; si beneficium velit resignare? Quidam putant posse, si non petat aliquid pro beneficio, sed tantum pro expensis litis vt se indemnem seruet: hæ enim totæ redundant in utilitatem resignatarij quasi in eius gratiam factæ essent. Mihi placet contraria sententia quæ est communis DD. vt docet *Flamin. l. 14. quæst. 7. nu. 1.* Ratio est, quia omne pactum in spiritualibus de onere temporali, quod iure non est annexum, reprobatur, si absque autoritate superioris fiat, vt supra dictum.

Quæst. 12. *An licitum sit resignare beneficium
in confidentiam.*

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Si resignes, vel alio modo procures alicui beneficium, confidens ipsum aliquando illud nepoti, vel amico tuo resignaturum, si nullam obligationem illi imponere intendas, non erit Simonia, quamvis propter circumstantias possit esse illicitum. Ita *Nauarri, c. 23. n. 109.* Ratio est, quia nullum interuenit pactum, nec externum, nec internum: sine pacto autem non potest esse simonia, vt ex definitione patet.

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Si resignes, conferas, vel aliter procures alicui beneficium cum intentione obligandi, vt post aliquod tempus nepoti vel alicui alteri resignet, nullo tamen signo exterius hanc tuam intentionem insinues, erit Simonia mentalis, quæ tamen non infert pœnas iure constitutas.

3. **TERTIA CONCLUSIO.** Si alicui beneficium aliqua ratione procures eligendo, præsentando, postulando, resignando in fauorem, conferendo, instituendo, confirmando, vel commendando, cum pacto, vt is qui beneficium accepturus est, illud tibi vel alteri aliquando resignet, seu relinquat, aut vt pensionem ex eo, vel fructus aliquos alteri præstet, erit Simonia confidentiæ externa, quæ pœnas iuris infert. Patet ex *Bulla Pij IV. & maxime Pij V.* quam refert *Nau. loc. cit.*

Quæst. 13. *An licitum sit permutare beneficia compensata fructuum inæqualitate?*

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Permutatio beneficiorum facta sine authoritate Prælati est illicita: non tamen est Simonia iuris diuini naturalis, sed Ecclesiastici, vt patet ex supradictis.

2. **SECUNDA CONCLUSIO.** Si alterum beneficium sit altero dignius, & redditus sint pares, est Simonia iuris diuini, si pecuniâ vel pensione excessus ille dignitatis

compensetur. Ratio est, quia illa dignitas est omnino spiritualis.

3. TERTIA CONCLUSIO. Si beneficia habeant proventus inæquales, possunt inter se commutari excessu proventuum alterius compensato per pecuniam, vel pensionem. Ita *Sotus l. 2. quæst. 7. art. 2. Caiet. hic art. 4. Sylu. v. Permutatio 2. q. 6. vbi citat Panorm. Angelum V. Permutatio num. 6.* Probat ex c. *ad quæstionem, de rerum permutatione*, vbi *Clemens III.* approbat permutationem duarum Ecclesiarum parochialium compensato excessu opulentioris pecuniâ. Contrarium videtur sentire *Adrian. quodlib. 9. art. 3. d. 5. & Couarr. l. 1. var. resol. c. 5. num. 8. 9.*

4. NOTA. Hinc compensationem fieri posse tripliciter. *Primo*, si beneficium opulentius non separatis proventibus à titulo commutetur cum tenui, & pro excessu proventuum exigatur compensatio. Hic modus non est licitus, quia excessus ille hoc ipso quod manet annexus titulo, est debitus illi titulo; ac proinde debet transferri cum titulo: ergo pro eo nihil potest exigi, quin id etiam pro titulo exigi censeatur, & hoc videntur velle *Adrian. & Couarr.* *Secundo*, si compensatio exigatur non pro excessu manente annexo, sed pro incommodo temporali quod subeo, spoliando me istis proventibus. Hic modus est licitus, quia ob hanc causam possum petere à Pontifice, ut vel pensionem mihi restituet ex beneficio quod relinquo, vel beneficiario imponat obligationem; ut ex alio beneficio mihi aliquid pro mea indemnitate soluat. *Tertio*, si iura proventuum separantur à titulis, & *primo* ipsi tituli nudi simpliciter permutentur; deinde alio contractu permutentur iura proventuum compensato excessu opulentioris: iura enim proventuum à suis titulis hoc modo separata non sunt spiritualia, sed temporalia, ac proinde possunt sub tali pacto commutari, ut incremen-

tum alterius, pretio compenſetur. Hoc modo intelligitur citatum c. *ad quaſtiones, de rerum permutatione*. Hic tamen cauendum eſt, ne hi contractus miſceantur, vt ait Pontifex, quod fieret, ſi ei in permutatione titulorum apponeretur pactum de permutatione prouentuum compenſatione.

Quæſt. 14. *An licitum ſit redimere vexationem in beneficiis?*

NO T A. Aliud eſt ius ad rem in beneficiis: aliud ius in re. Is dicitur habere ius ad rem, qui eſt electus, vel præſentatus, vel poſtulat, ſed nondum confirmatus, aut inſtitutus. Is dicitur habere ius in re, qui iam eſt confirmatus, vel inſtitutus, vel collationem factam acceptauit, quamuis nondum poſſeſſionem ceperit.

2. **PRIMA CONCLUSIO.** Qui nondum habet ius in re non poteſt oblato pretio vexationem redimere, ab iis qui non tantum poſſunt obelle, ſed etiam prodeſſe. Eſt communis, & apertè colligitur ex c. *Matthæus, de ſimon*. Ratio eſt, quia quando datur pecunia ei qui poteſt prodeſſe, cenſetur illum inducere ad non opponendum, quod iure poſſet opponere, & ad præbendum conſenſum; & ita viam ſibi ſternere directè & propriè ad ipſum beneficium, v. g. ſi electus, vel præſentatus reiiicitur ab Epifcopo, qui deberet illum confirmare vel inſtituere; non licet ei dare pecuniam, vt ab hac vexatione ceſſet; quia hæc vexatio conſiſtit in confirmationis negatione: negatio autem non tollitur, niſi per affirmationem; quæ in hoc caſu eſt ipſa confirmatio, vel inſtitutio, ac proinde dare vt ceſſet à vexatione, eſt dare pro ipſa confirmatione.

3. **SECUNDA CONCLUSIO.** Qui nondum habet ius in re, poteſt oblato pretio vexationem redimere ab his, qui ſolum poſſunt obelle, ſiue vi & fraude

obfint, fiue muneribus & precibus, apud electores vel collatorem. Ratio est, quia hoc non est directè aditum sibi ad beneficium parare, sed iniquam machinationem alterius impedire; datur enim pretium pro cessatione nocementi.

4. TERTIA CONCLUSIO. Qui habet ius in re per confirmationem, vel institutionem, vel liberam collationem, potest pretio redimere vexationem, si fortè aliquis illum à capienda possessione impediat. Ita *D. Thom. art. 2. Caiet. tract. de Simonia quest. 3. Nauarr. c. 23. nu. 102. Sotus l. 9. quest. 6. art. 1. & plerique Canonistæ in c. Dilectus, & c. Mattheus, de Simonia.* Sotus tamen dubitat, an hic liceat vexationem redimere ab eo, cuius est in possessionem mittere. Ratio dubij est, quia dare aliquid tali, ne impediat possessionem, est dare, vt mittat in possessionem: non enim aliter desinit impedire possessionem, quam mittendo, seu introducendo in eam: possessio autem est aliquid spirituale. Vnde dare aliquid pro possessione est aliquid pro re spirituali,

5. Sed est communis sententia in contrarium. Resp. ergo possessionem secundum se non esse quid spirituale, sed id habere ex titulo cuius vi capitur, quem titulum cum ille plenè iam teneat, accedente nouâ possessione non accedit noua ratio spiritualis, sed possessio ipsa per se adiphora fit spiritualis ex coniunctione cum titulo. Vnde non dat pretium pro re spirituali. Nota ex *Conc. Trid. sess. 24. c. 14. derefor.* Capitulum, aut alios, nihil omnino posse exigere ab eis, qui sunt electi, presentati, instituti vel instituendi, confirmati vel confirmandi, vel possessionem ingressuri, vel distributiones recepturi, nisi ex antiqua consuetudine hæc in pios vsus solita sint conuerti alioquin censetur Simonia, & incurrunt pœnas Simoniacorum, vt ibidem Concilium definit.

Quæst. 15. *An licitum sit offerre pecuniam Electoribus, ne eligant indignum?*

1. **P** R I M A C O N C L U S I O. Pro electione particularis personæ etiam dignissimæ non est licitum pecuniam offerre. Ratio est, quia hoc esset emere actionem spiritualem, nempe ipsam electionem, & annexum beneficium, sine vlla necessitate, neque censeretur esse redemptio vexationis. De statu necessitatis paulo post dicam.

2. **S** E C U N D A C O N C L U S I O. Licitum est offerre pecuniam, vt non eligant ineptum. Ratio, quia hæc est mera redemptio iniuriæ seu læsionis iniustæ: Ecclesia. n. habet ius, vt non detur ei minister ineptus.

3. **T** E R T I A C O N C L U S I O. Etsi non videatur licitum offerre pretium pro electione particularis personæ, tamen licitum videtur offerre pro electione personæ idoneæ in genere. Ita *Sotus, Caiet. & alij*. Probat, quia eiusdem rationis censeretur offerre pretium, ne eligant ineptum, & vt eligant aptum. Si enim volunt eligere: hoc ipso quod non eligunt ineptum, necesse est vt eligant idoneum: ergo si aliud licet, hoc etiam licebit.

4. **Q** V Æ R E S. Quid si vnus tantum reperiatur idoneus, an tunc liceat offerre pretium vt eligatur, cum electio eius sit necessaria ad malum Ecclesiæ auertendum? Resp. cum *Soto supra & Nau. c. 22. num. 102.* id licere, quando nulla alia ratio obtinendi idonei suppetit. Ratio est, quia tunc non tam emitur electio, quam auertitur malum Ecclesiæ imminens.

Quæst. 16. *An licitum sit conferre beneficium pro munere vel à manu, vel à lingua, vel ab obsequio?*

1. **V** Rbanus II. in c. *Saluator* 1. quæst. 33. prohibet his verbis: *Quisquis res Ecclesiasticas, non ad quod instituta sunt, sed ad propria lucra, munere linguæ, vel obsequij, vel pecunia largitur, vel adipiscitur, simoniacus est.*

2. PRIMA CONCLUSIO. Si des aliquod huiusmodi munus ad conciliandam amicitiam dumtaxat, vt postea tui memor tibi ex amicitia conferat beneficium, non erit Simonia in dante, nec in Collatore accipiente, si ea tanquam gratis donata accipiat, nec propter illa quasi pacto obligatus beneficium conferat. Ratio est, quia tunc non interuenit pactum, sine quo non potest esse Simonia. Dixi, *quasi pacto obligatus*, quia etsi se agnoscat sui obligatione gratitudinis adstrictum, & conferat beneficium, vt huic obligationi satisfaciatur, non erit Simonia, vt docet *Nauarr. num. 106. & Conar. l. 1. var. resol. c. 20. num. 4.* quia Simonia requirit vt ex obligatione iustitiæ, seu ex pacto detur. Nota Quamuis hæc vera sint in foro conscientiæ, tamen satis esse periculosa in praxi, quia sæpe est magnum periculum Simoniæ, vel certè non probæ electionis, vbi munera intercedunt.

5. SECUNDA CONCLUSIO. Si huiusmodi munus des cum intentione obligandi vt te presenter, eligat, vel instituat, erit Simonia saltem mentalis ex parte tua. Similiter ex parte alterius, si eadem mente accipiat, vel postea velut ex pacto tacito beneficium conferat. Hoc probat Canon citatus.

Quæst. 17. *An sit simonia conferre beneficium propter timorem?*

1. **C**onferre beneficium ob timorem nihil aliud est, quam conferre ad euitandum aliquod malum, quod ab alio times.

2. PRIMA CONCLUSIO. Conferre beneficiū propter timorem, si nullum intercedat pactum non est Simonia, Est communis. Probat ex defectu pacti. *Secundo*, quia licitum est confiteri aut communicare ex timore: ergo etiam dare beneficium. Nam vterque actus est æquè spiritualis.

3. SECUNDA CONCLUSIO. Si interueniat aliquod pactum, saltem occultum, per quod alter nouo modo censeatur in posterum manere obstrictus ad non nocendum, videtur esse Simonia. Ita *sotus l. 9. quæst. 7. art. 3.* & *Victoria in relect. de simon. num. 25.* Ratio est, quia illa obligatio est pretio æstimabilis: est enim nouum vinculum superadditum iuri naturali, quo vinculo obstringitur ille lege iustitiæ mihi non nocere.

4. TERTIA CONCLUSIO. Si non intercedat talis obligatio in posterum, sed solum agatur de præsentis euitatione mali non videtur esse Simonia, quia deest pactum iuxta primam conclusionem.

Quæst. 18. *An pensio possit vendi aut redimi pecunia?*

1. PRIMA CONCLUSIO. Pensio quæ datur ad officium aliquod spirituale, qualis est pensio quæ datur Coadiutori Episcopi, vel Concionatori, non potest pretio vendi absque vitio Simonia. Est communis. Ratio est, quia talis pensio est annexa rei spirituali, sicut beneficium est annexum officio.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Pensio illa quæ fundatur in titulo merè temporali, potest redimi & vendi etiam pretio sine Simonia. Ratio est, quia nec in titulo spirituali fundatur, nec refertur ad functionem spirituales. Sed difficultas est de reliquis pensionibus, quæ sunt quadruplices. *Prima*, quæ datur patocho seni non valenti amplius deseruire, vt se sustentet beneficio eius alteri collato. *secunda*, quæ datur pauperi Clerico ad sustentationem. *Tertia*, quæ ad litem componendam. *Quarta*, quæ datur resignanti in fauorem, vel commutanti cum altero.

3. TERTIA CONCLUSIO. Non est Simonia, si is qui aliquam ex his pensionibus debet, eam præsentis pecunia redimat. Ita *Tolet. l. 5. c. 92.* & *passim DD. in*

Clement. unica, de supplendis negligentis p̄alatorum. Ratio est, quia redimere talem pensionem non est emere aliquid ius spirituale, sed extinguere onus temporale, nempe debitum soluendi quotannis certam summam.

4. **QVARTA CONCLUSIO.** Probabilius est, si ius antiquum spectemus, non esse simoniam, aliquam ex his pensionibus emere aut vendere. Ita *Caiet. opusc. 3. respons. 10.* & *Canonistæ supra de pensione quæ datur Parocho seni.* Ratio est, quia huiusmodi pensiones non sunt spirituales: non enim dantur propter officium spirituale, sed ad alimenta, vel ad aliam causam temporalem.

5. **NOTA primo.** Magnum esse discrimen, an ius fructuum immediatè detur personæ, quamvis in ea requiratur certa conditio spiritualis. An vero detur ei titulo spirituali. Si enim titulo spirituali annectatur, ita ut qui illum titulum acquirit, simul acquirat ius proventuum, iam hoc ius spirituale erit, nec vendi poterit: secus autem si immediatè detur personæ.

6. **NOTA secundo.** Vbi Bulla *Pij V. de pensionibus* est recepta, ibi pensionem esse rem spiritualem: statuit enim *Pius V.* ut omnes pensionarij ratione pensionis teneantur recitare officium B. V. & hac ratione pensio reuera est quoddam beneficium; sed plerisque locis hæc Bulla non videtur recepta.

De Pœnis Simoniacorum.

Quæst. 19. An omnis simonia inducat pœnas iuris?

1. **PRIMA CONCLUSIO.** Nulla simonia inducit pœnas iuris ipso facto, nisi in ordine, beneficiis, & Religionis ingressu. Ita *Nav. c. 28. num. III. & sylu. v. simonia quæst. 19.* Vnde si quis in aliis sacramentis conferendis, vel accipiendis, si in consecrationibus, benedictionibus, dispensationibus, in pensione emenda vel vendenda, in vicaria temporali conferenda simoniam committat; grauitè quidè peccabit, non tamen cõtrahet

pœnam excommunicationis, suspensionis, aut inhabilitatis.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Simonia mentalis quæ absque externo aliquo contractu tacito vel expresso in ordine, beneficiis, aut religione peragitur, nullas pœnas iuris inducit, vt communiter docent Theologi, & Canonistæ. Imo plerique sentiunt Ecclesiam non posse simoniam internam hoc modo punire, quia non iudicat nisi de externis.

Quæst. 20. Quas pœnas inducat simonia realis in ordinibus?

1. PRIMA CONCLUSIO. Qui confert ordines per simoniam realem. *Primo*, est excommunicatus, vt patet in *extravag. Cum detestabile de Simonia*. *Secundo*, est suspensus à collatione cuiusvis ordinis, etiam primæ tonsuræ. Ita Bulla *Sixti, V. de malè promouentibus & promotis*. *Tertio*, est suspensus ab executione omnium munerum Pontificalium, vt à consecratione templorum, altarium, calicum, Abbatum, Virginum; à benedictione vestium sacrarum, vt patet ex eadem Bulla. *Quarto*, interdictus est illi ingressus Ecclesiæ ibidem. *Quinto*, si contra suspensionem vel interdictum istud fecerit, est suspensus ab administratione suæ Ecclesiæ, & à perceptione suorum fructuum omnium beneficiorum ibid. *sexto*, nemo potest eum absoluerè præter Romanum Pontificem etiam si delictum sit occultum, quia Pontifex id sibi reseruat cum clausula derogatiua omnium priuilegiorum regularibus datorum, & concessionis factæ Episcopis à *Conc. Trid. sess. 24. c. 6.* Puto tamen hanc Sixtinam plerisque locis ignorari, ac proinde non esse vsu receptam.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Qui ordinem aliquem per simoniam realem susceperit. *Primo*, est excommunicatus ipso facto, vt habetur in *cit. extravag.* *Secundo*, est suspensus ab executione suorum ordinum, nec refert,

hec refert, an crimen fit occultum, an publicum, vt habetur in eadem *Extravag.* An autem ab omnibus fit suspensus, an solum ab eo quem simoniacè suscepit, dubitari potest. Communior sententia est ab omnium ordinum executione suspensum esse. *Tertio*, si præsumpserit in illa suspensione ministrare, efficitur irregularis, quia violat censuram. Deinde per *Bullam Sixtinam* priuatur ipso facto omnibus dignitatibus, beneficiis, officiis, efficitur inhabilis ad omnia. *Quarto*, nemo præter Romanū Pontificem potest illum absoluerè à censuris, aut cum eo dispensare ex eo, vt patet ex *Bulla Sixti*. Sepositâ autem hâc Bullâ potest Episcopus, si casus sit occultus, & necdum ad forum externum deductus, vt patet ex *Trid. sess. 24. c. 6.*

Quæst. 21. *Quas pœnas inducat Simonia realis in beneficijs.*

I. PRIMA CONCLUSIO. Qui beneficium confert vel procurat alteri per simoniam realem, eligendo, præsentando, postulando, instituendo, confirmando, commendando, est ipso facto excommunicatus, vt patet in *Extravag. cum detestabile*; hoc tamen non habet locum in officiis Ecclesiasticis quæ nõ sunt beneficia; neque in pensionibus, vel vicariis temporalibus, quia dicta extravagans non loquitur de talibus.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Qui verò beneficium per talem Simoniam acquirit. *Primo*, est ipso facto excommunicatus, *ibid.* *Secundo*, omnis collatio & prouisio huiusmodi est nulla, nullumque ius tribuit, *ibid.* *Tertio*, fit inhabilis ad idem beneficium obtinendum c. *Nobis fuit de Simon.* & c. *penult. de elect.*

Quæst. 22. *Quas pœnas inducat simonia realis circa Religionis ingressum.*

I. CONCLUSIO. Simonia realis circa huiusmodi ingressum. *Primo*, inducit excõmunicationem

personis tam dantibus, quam accipientibus. *Secundo*, conuentui vel capitulo, si consensit in hanc simoniam, inducit suspensionem; vtrumque patet in *Extravag. Urbani IV. quae incipit sanè ne in vinea Domini, de simonia*. *Tertio*, simoniaci admissi ad Religionem videntur iure inhabiles ad manendum in illo monasterio, vbi sic recepti sunt. Nam egent dispensatione Ordinarij, vt in eo possint permanere, vt patet in *dicta extravag.* quod tamen locum non habet, si ipsis ignorantibus Simonia commissa sit.

Quaest. 23. Quas pœnas inducat simonia confidentiæ?

I. **P** R I M A C O N C L V S I O. Hæc simonia inducit *primo*, excommunicationem papalem vtriq; parti contrahenti. *secundo*, priuationem beneficij, in quo commissa est simonia. *Tertio*, priuationem reliquorum beneficiorum ante obtentorū, quamuis hæc non teneantur dimittere ante sententiam Iudicis. *Quarto*, inhabilitatem ad idem beneficium, & ad cetera omnia. *Quinto*, omnia beneficia collata & acceptata in confidentiam simoniacam reseruata sunt sedi apostolicæ, ac proinde Ordinarius collator non potest ea conferre. Vide *Bullam Pij 5. apud Nauarr. de qua supra quaest. 12.*

2. **S** E C V N D A C O N C L V S I O. Quod si solum contractus ius simoniacæ esset celebratus & neutra ex parte completus, tunc dictæ pœnæ non contraherentur, vt colligitur ex *Bulla cit. Nauarr. supra.*

Quaest. 24. An simonia conuentionalis inducat pœnas iuris?

I. **P** R I M A C O N C L V S I O. Nulla simonia conuentionalis excepta ea, quæ confidentiæ dicitur, inducit ipso facto vllas pœnas iuris positiui. Ita *Nauarr. c. 23. num. 104.* & plerique recentiores, præsertim si loquamur de ea cōuentionali, quæ neutra ex parte completa est, vel de ea, in qua datum est quidem pretium,

sed nondum tradita res spiritualis. Dissentiunt tamen authores de ea, in qua res spiritualis tradita est, & nondum pretium persolutum. Nam *Sotus & Caiet.* putant hanc inducere omnes pœnas iuris, perinde ac si vtrimque completa esset; sed contrarium sine scrupulo teneri potest cum *Nau.* qui id benè probat, & soluit argumenta contraria.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Si tamen postea hæc simoniaca pactio vtrimque in totum, vel in partem completa fuerit, incurruntur pœnæ & retrotrahuntur ad tempus pactiois. v. g. collator conuenit cum Petro 100. aureis de dando illi beneficio, & statim illud confert; sed Petrus nondum soluit pecuniam promissam; proinde nondum incurrunt pœnas iuris, nec collatio est irrita; si tamen postea etiam post menses vel annos Petrus soluerit, iam incurta censetur excommunicatio ab utroque ab initio contractus, & contractus censetur ab initio nullus, & collatio inuálida, vt ostendit *Nauar. c. 23. num. 140.* & patet ex praxi curiæ Romanæ, cui in hac re standum est. Nota tamen videri quibusdam hanc retrotractionem non habere locum in foro conscientiæ; sed tantum in externo. Vide *Henri. Henriq. de excom. c. 19.*

Quæst. 25. An omne id quod simoniacè acceptum est
debeat restitui?

1. HÆc quæstio potest dupliciter intelligi. *Primo,* an debeat restitui iure diuino. *Secundo,* an iure Ecclesiastico. De priori sensu vide *Nauarr. c. 28. num. 103. 104.* De posteriori sit.

2. PRIMA CONCLUSIO. Si loquamur de re spirituali simoniacè accepta, non tenemur eam restituere, nisi sit beneficium Ecclesiasticum; hoc enim debere dimitti iure Ecclesiastico, patet in *extrau. cum detestabile, de simon.* Cætera autem spiritualia, vel dimitti non possunt, vt sunt sacramenta: vel non sunt dimit-

tenda ante sententiam, quia canones illud de his non statuerunt. Hoc modo simoniacè admissus in monasterium, non tenetur illud ante sententiam dimittere. Idem est de reliquis simoniacè comparatis.

3. DICES. Omnis pactio in spiritualibus est irrita, & nullius momenti, vt habetur *c. fin. de pactis*, & *c. Præterea. de transactionibus*. Respondeo inde tantum sequitur rem spiritualement, quæ restitui potest, esse restituendam, si repetatur, & pretium pro ea datum restituatur: non autem altero non repetente, aut nolente pretium reddere. Nam etsi pactum sit irritum; non tamen obligat ad mutua restitutionem cum damno partis, nisi superior in pœnam cogat.

4. SECUNDA CONCLUSIO. Si loquamur de pretio simoniacè accepto, tenemur illud iure positivo restituere. *Primo*, si acceptum sit pro beneficio, vt patet *c. de hoc de simon*. *Secundo*, si acceptum sit pro collatione ordinum, vel aliorum sacramentorum, aut sacramentalium, & notabiliter excedat id quod pro sustentatione exigi poterat. *Tertio*, si acceptum sit pro admissione in Religionem *c. veniens de simon*. vbi Pontifex mandat, vt Abbas & Monachi compellantur restituere id quod acceperant à quodam, vt eum in Monachum admitterēt. Puto tamen eos ad id non teneri ante sententiam, si admissus in monasterio permaneat, quia ratione alimentorum videtur posse retineri. Confirmatur, quia restitutio ante sententiam esset facienda ei qui admissus est: vel parentibus, qui eius nomine dederunt. Atqui hi consentiunt, vt pro alimentis retineatur. Deinde *Vrbani IV. in Extrauag. Sanè in communibus, de Simon*. permittit, vt sic acceptum retineatur, modò non in priuatum vsum Abbatis vel Abbatissæ, sed in communem vsum conuentus conuertatur.

Quæst. 26. Cui debeat fieri restitutio pretij, & quando?

1. PRIMA CONCLUSIO. Si aliquid temporale acceptū sit pro conferendo beneficio, vel alia re spirituali, non secuta collatione, iure naturæ restituendum est ei, à quo acceptum est. Ita *Victor. in elect. de simon. pag. 2. num. 6. Caiet. v. simonia c. 3. Sotus lib. 9. quæst. 8. art. 1.* Ratio est manifesta, quia deest titulus, cur possit retineri, cum illud pro quo datū est, non præstetur, ac proinde debet reddi ei, à quo acceptum est, cum iura non iubeant alteri dari. *Conarr.* tamen ad regulam peccatum *pag. 2. §. 2. num. 2.* putat restituendum esse in pios vsus; sed argumenta solum probant non posse repeti in foro externo.

2. SECUNDA CONCLUSIO. Si vero beneficium sit traditum, ita ut utrimque sit simonia completa, sunt duæ sententiæ DD. Nam aliqui putant pretium acceptum in hoc casu ante sententiā Iudicis esse restituendum ei, qui dedit; post sententiam, cui Iudex addixerit. Ita *Sotus lib. 9. quæst. 8. art. 1. Bannes in 2. 2. quæst. 32. art. 7. & multo recentiores.* Ratio est, quia is qui pretium dedit, non amisit pretij dominium: non enim transtulit dominium eius in venditorem rei spiritualis, quia venditor in tali casu est incapax illius dominij iure positivo; neque alter intendit à se abdicare dominium alia ratione, quam transferendo in venditorem: ergo cum in hunc non sit translatum, verè mansit apud emptorem: ergo emptori restituendum est.

3. DICIS. Ecclesia illum priuauit dominio. Respondent Authores citati talem priuationem non fieri, nisi per legem pœnalem, quæ neminem ante sententiam ita re sua priuat, ut eius dominium amittat. Hæc sententia non est improbabilis. Cōtraria tamen (nempe etiam ante sententiam Iudicis pretium istud esse restituendum Ecclesiæ) videtur esse magis recepta, quam tenent *Sylu. v. simonia quæst. 30. Victoria & Caiet. supra.*

Canonistæ in c. de hoc, & c. *Audiuimus*, de simonia, & plerique omnes DD. qui fuerunt ante Sotum, & apertè colligitur ex c. de hoc, vbi Põtifex dicit Regem & Principes inducendos esse, vt restituant Ecclesiæ: loquitur autem ante sententiam, & in foro conscientiæ. Idem colligitur ex c. *audiuimus*. Et ratio est, quia cõtra mentem Ecclesiæ est vt restituat danti. Nam Ecclesia intendit vtrumque punire; nec obstat quod pœna non dicatur deberi ante sententiam: quia quod ille teneatur rem illam, quæ sua non est, dare Ecclesiæ, vel expendere in pios vsus, non est pœna, sed simplex præceptum: cum enim non possit eam retinere, graue non est ei, quod debeat illam tali modo expendere.

F I N I S.

I N D E X R E R V M
P R Æ C I P V A R V M Q V Æ
H O C T R A C T A T V
C O N T I N E N T V R .

Prior numerus paginam , posterior numerum margi-
 nalem designat. Vbi numerus marginalis solum
 apponitur, ad proximè denotatam paginam
 refertur.

A B D V C T I O .

A B D V C E N S
 aliquem à reli-
 gione ad quid
 teneatur. pag.

249. num. 2.3. & pag. 251.

252. num. 4.5

Ablatio.

*Ablatio mancipij inuito
 domino an sit furtum. pag.*

361.3

Acceptio personarum.

*Acceptio personarum quid
 sit. 333. 2*

In quibus locum habeat.

333.3

*In Deo non est personarum
 acceptio 4. ex genere suo est
 peccatum mortiferum. 5*

Accepta.

*Accepta ob turpem causã,
 an & quando necessario resti-
 tuenda & cui. 311. 4. 5. Acci-
 piens mercedem operis turpis
 patrati non necessario appro-
 bat opus. 312. 6*

*Accepta ob causam honestã,
 ad quam obligabaris ex iusti-
 tia, sunt restituenda. 313. 2*
*Item si ex charitate obligaba-
 ris, nisi sit opus sumptuosum
 & laboriosum. 314. 4. secus
 ob ea quæ cedunt in honorem
 solius Dei aut utilitatem pro-
 ximi. 5*

Acceptare.

Acceptare promissionem vel

P p iij

INDEX.

donationem qui possint. 123.

2. & 124.3

Acceptatio promissionis
vel donationis absenti facta
quomodo fieri debeat. 119.1.
& 120.2.3.4. An possit fieri
post mortem promittentis vel
dantis. 122.2.3

Accusatio. Accusator.

Accusatio quid. 396.1. Qua
eius solemnitates. 2

Accusationem an praece-
dere debeat secreta monitio.
397.1. An sepe 3. & 398.4

Accusator an desistere pos-
sit & quibus casibus ab ac-
cusatione incepta 398.1.2

In causa civili quando possit
actor à lite recedere. 399.3

In criminali quando possit,
quando non 4. In crimine
publico capitali quando
transigere sit licitum. 400.
6

Adiuratio.

Adiuratio quid 560.1.
dupliciter fit 2. Quinam ad-
iurare possint. 561.3

Adolescens.

Adolescentes acceptantes
inuiti beneficium an ad ho-
ras teneantur? 496.6

Adoratio.

Adoratio quid sit. 501.2.
variè sumitur, ibid. Adoratio

externa secundum se ad apho-
ra. 2.3

Adulator.

Adulator quando teneatur
ad restitutionem. 294.8

Adulter. Adulterium.

Adulteram filiam & adul-
terum occidere an liceat. pag.
342. num. 3

Adulter ad quid teneatur.

265.2.266.4.5

Adultera secuto partu ad
quid teneatur. p. 267. num. 1.
268.2.4.5

Aduocatus.

Aduocatus an teneatur pau-
peribus patrocinari gratis &
quando pag. 414.1.415.2. Si
tuetur causam iniquam, tene-
tur de damno quod parti ob-
uenit ratione illius patrocinij
pag. 414. num. 1.2

An & quando possit cau-
sam dubiã tueri. 412.1.413.2

Anticum videt causam ini-
quam possit cum altera parte
transigere. 414.3

Aestimatio.

Aestimatio lucri, quod oc-
cisus faciebat, quomodo fa-
cienda. 259.2.3

Anima.

Anima occisi ab occisore ni-
hil ex iniuria restituendum.
p. 260. num. 2

INDEX.

Apprehensio.

Apprehensio alia vera, alia ficta. 42. 1. *Vbi ficta habeat locum.*

Aucupium.

Aucupans contra iustam prohibitionem quomodo peccet. 93. 94. 95

Audire.

Audiens detractorem quomodo peccet. 417. 1. 2. 3. 4

Audita referens quando peccet. 418

BENEFICIUM.

Q*uid sit resignare beneficium in confidentiam.* 584. 1. 2. 3. *In beneficijs quotuplex est ius.* 588. 1

In beneficio an qui habet ius in re, possit redimere vexatione, & quam, & à quibus. 3. 4. & *à quibus non potest.* 2

In beneficijs an liceat vexatione redimere ab eo cuius est in possessionem mittere. 587. 5

An sit licitum beneficium conferre pro munere vel à manu vel à lingua, &c. 589. 2. 3

Beneficium conferre propter timorem quid sit. 589. 1

Beneficiary sunt domini proventuum quos accipiunt ex decimis etià quoad eam partem quæ est superflua. 59. 7. & 60. *Soluuntur argumenta*

Navarri.

65. 20

Bona.

Bona immobilia quæ dicantur? 176. 7

Bona quando censeantur incerta. 307. 1. 2

Bona incerta iure positivo sunt in pauperes distribuenda. 307. 3. *An etiam iure naturali.* 308. 4. *Si qui habet vere pauper est, potest ea retinere.* 309. 5. *Si non est vere pauper tenetur veris pauperibus restituere.* 310. 2

Inuentor incertorum bonorum post diligentem inquisitionem potest ea retinere. 310.

I

Bona filij familias quadruplicia. 52. 1

Bona fides.

Bona fide rem furtiuam emens potest furti reddere. 305. 2

CALLIDITAS.

C*alliditas causa quid?* 316. 3. *An inter causas damni secundarias sit aliquis ordo in restituendo.* 298. 3

Vni ex causis condonatione facta ad quid teneantur reliqua, ibid. 5

Causa damni negativa ad quid teneatur. 299

Causæ excusantes à resti-

INDEX.

- sutione.* 328.1 *quam sint omnes pensiones simul sumpta, ibid. 2.3*
- Census.**
- Census variè sumitur.* *Censum utrumque redimibilem an liceat emere.* 455.1.2
- 445.1 *Census quid, ibid. Variè diuiditur. 2. Reservatiuus quid. 2. quid consignatiuus. 446. Variè diuiditur. 3. definitiones singulorum membrorum, ibid.*
- Census noui emptio licita.* 447.2
- Census personalis emptio licita. 448. 2. qualis debeat esse persona super quam constituitur. 450. 4. Hypothecam in eâ exigere licitum est. 5*
- Census realis irredimibilis emptio licita.* 452.2
- Census realis perit pereunte re super quâ fundatur. 3. An possit in tali censu exigi hypotheca.* 453
- Census personalis irredimibilis an possit emi minori pretio quam sint pensiones sperata, ibid.*
- Censum perpetuum irredimibilem an emere liceat minori pretio quam sint pensiones sperata.* 452.2
- Census temporalis quid.* 454.1
- Censum temporalem an emere liceat minori pretio*
- Conditiones iure positio requisita in censibus.* 458.
- Cessio bonorum.**
- Cessio bonorum quatenus excuset à restitutione.* 329.4
- Cessiones beneficiorum reciproca an licita & coram quo faciendâ.* 582.5
- Christus.**
- Christus homo non fuit rex temporalis.* 682
- Christus ut sit passus iniuriam.* 205.5
- Clericus.**
- Clerici non religiosi quorum bonorum dominium habent, quorum non.* 57.1. 2. 3. 4. 5
- Clericus an & quando facultates tueri possit occidendo. 348. 5. an sic contrahat irregularitatem, ibid.*
- An omnes clerici obligentur ad horas canonicas.* 491.1. *An ab hac obligatione liberentur per excommunicationem.* 492.3
- Clerici minorum ordinum an vi ordinis obligentur ad horas canonicas, an ad quippiam aliud.* 493.4

INDEX.

- Commodatum. 274. 1. item quod
Commodatarius quibus ca-
sibus tenetur de euentu for-
tuito? 317. 5. 6 ex patefactione criminis ve-
ri. 2
Pro commodato reddendo
nil potest exigi. 313. 2 Ad compensationem dam-
norum tenentur haredes infamatoris defuncti. 275. 2
 Commutare.
Omnia vota ante emissa li-
cet commutare propria auto-
ritate in votum religionis.
 539. 6 Compensatio in restitucio-
ne fama quomodo faciendae?
279. 1. 2. 3
Vota commutare qui possint
& quo pacto. 537. 1 Conditio.
Conditio impossibilis du-
pliciter dicitur. 141. 4
Quomodo commutare debet
qui tantum habet potestatem
commutandi. 540. 7 Quandoque reddit contra-
ctum irritum. 5. quandoque
non. 159. 6
An votum factum in fa-
uorem alicuius pie causa pos-
sit commutari in fauorem al-
terius. 538. 3 Conditionalis donatio quã-
do Valida, quando non. 155.
1. 2. 3
An etiam si voto illi addi-
ta sit promissio determinans.
 539. 4 Condonatio.
Condonare fama restitu-
tionem qui possint. 277. 1. 2. 3.
4
Causa commutationis qua-
lis esse debeat. 540. 8. *Facta*
cõmutatione an possit vouens
redire ad prius votum. 9 An læsus si condonet læsori,
ad nil teneatur qui læsit.
263. 8
 Compensatio.
Compensare infamiam pe-
cunia non tenemur ex iusti-
tia. 271. 1. *si tamen infamator*
compellatur per iudicem, te-
netur. 272. 3 Consulens.
Consulens damnum ad quid
teneatur. 291. 292. 5. 6
 Contractus.
Contractus strictè quid.
 160. 1. *quid late, ibid* 2
Contractus varia diuisio,
ibid. 1
Contractus superficiarius
quid? 35. 2

INDEX.

Contractus libellarius seu libellus quid, *ibid.* 1

Contractus nominatus quid, quid innominatus. 161. 2. quid bonæ fidei, quid stricti iuris. 3. quid lucrativus, quid onerosus. 4. quid nudus, quid vestitus. 5

Contractus quando obliget, quando non. 162. 1. 2

Contractum quando iuramentum confirmet, quando non. 163. 4

Contractui dupliciter addi potest iuramentum. 164. 6

Contrahere qui possint, *ibid.*

Contractus qui in utilitatem dantis, qui in utilitatem solius accipientis fieri dicantur. 315. 2

Ratione contractus quando faciendæ restitutio, *ibid.*

In contractibus ex quotuplici capite damnum inferri potest. 316. 3

Ad damnum datum in re alterius quæ apud te sit ex contractu iure naturæ non teneris nisi ab dolo aut latam culpam. 317. 7. Iure humano an ad illud tenearis & quando. 318. 8

Si contractus cedat tantum in commodum eius cuius

res est, an tenearis de damno & quando. 9. Quid si contractus in utilitatem utriusque cedat. 319. 10

Cooperans.

Cooperans ad idem damnum individuum tenetur ad restitutionem in solidum. 295. 2

Si non cooperatur ad idem sed distinctum infert, tenetur tantum pro sua parte. 296. 3

Cooperantes ad idem damnum quo ordine teneantur in solidum restituere. 295. 1

Cooperari ad furtum quot modis quis possit. 290. 2.

Cooperari ad furtum iubendo quantum & quando restituere teneatur. 3. quando non. 4. 5. & 292. 1. 2

Ex cooperantibus ad usuras qui restituere teneantur. 441. 1. 442. 2

Corruptor.

Corruptor virginis ad quid teneatur. 263. 1. & 264

Creditor.

Creditoribus quo ordine satisfaciendum. 321. 1. 2. Cuius res in specie adhuc extat an ei primò ex ea satisfaciendum, *ibid.*

An prius petenti liceat

prius solvere. 326. 2. An
pauperes praferendi ditiori-
bus. 3

Creditoribus defuncti ho-
micida non tenetur. 261. 2

An si creditori restitutio
putetur nocitura, sit differen-
da. 330. 5

Crimen.

Crimen quot modis dicitur
publicum. 420. 1

Crimen alibi publicum, ubi
secretum est reuelare an
quale peccatum, ibid. 2. An
sit contra charitatem. 421. 5

Criminales causae à civili-
bus quid differant. 375. 1

Culpa.

Culpa alia iuridica, alia
theologica. 316. 3. Diuiditur
in latam, latiore, latissimam,
leuem, leuissimam, ibid. Sin-
gularum definitiones, ibid.
Lata requiritur ad necessa-
riam restitutionem. 5

Qualis requiratur in con-
tractibus ad restitutionem.
319. 10. 9

Cultus.

Cultus religionis quomodo
ab honore differat. 460. 3

Cultus sanctorum quotu-
pliciter fit. 468. 2

Cultus imaginum qualis.
470. 5

Cultus sanctorum an sit
actus religionis. 471. 8. 472.

Cultus Deo non debetur di-
uersae speciei ob diuersa bene-
ficia aut tributa. 473. 1. &
474. 1. non deberetur cultus
Deo si nihil ab eo accepisse-
mus, ibid. 3. 2

Cultus illegitimus quid.
562. Varia eius membra &
quid sint. 4. 5

D A M N U M.

Qui damnum infert rei
crescenti ad quid te-
neatur. 288. 2

Damnium emergens quid
est? 428. 1

Damnium ex infamia se-
quens restituendum. 273. 3

An ratione damni emer-
gentis liceat aliquid exigere
supra sortem, & quando, &
an de eo pacisci. 428. 2. 429.

3

Debitum.

Debita certa an prius sol-
uenda quam incerta. 320

Debitum quotupliciter di-
citur incertum, ibid. Quid
faciendum quando res incer-
ti domini adhuc extat in spe-
cie. 320. 2. Quid quando an
extat, ibid. An quando res
vendita extat, venditur pra-

INDEX.

- ferendus.* 321.4
Debita ex delicto an præferenda debitis ex certo contractu. 324.2
Debita certâ quo ordine soluenda. 225
An si tibi debeo, solvam creditori, liberer à solutione tibi facienda. 330.7
An debita rei interitus excuset à solutione. 331.7
Pro debito soluendo nil potest exigi. 317.2
Debitum fidelitatis quomodo differat à debito iustitiæ. 128.10
Debita ex contractu quoduplicia. 328.5
Decimæ.
Decimas soluere an Christiani teneantur & quo iure. 509.1. *An sint eleemosynæ.* 2. *An secundum quotam iure diuino debeantur.* 510.4
Decimarum solutio cuius virtutis actus. 511.6
Decimarum quotam an conuenienter ecclesia statuerit. 512.2
Decimarum soluendarum rationes, ibid.
Decimæ ex quibus rebus soluenda & quare. 513.2.3.
 4
An ecclesia habeat decima-
- rum dominium ante earum separationem.* 5
Decimæ quomodo soluenda. 514.1
Decimæ ex fructibus omnino integris deducenda. 2. *quibus soluenda.* 515.1. & 2
Decimas prædiales soluere qui teneantur. 516.1. *qui personales.* 2. *Clerici omnes imò & Episcopi decimas soluere debent Pontifici.* 3
Defectus.
Defectus veniales proximè narrare quale peccatum. 416.3. *quale naturales, ibid.*
Defensio.
Defendendo vitam propriam licet alterius mortem intendere. 344.2. & 345.5
Quâ id fiat auctoritate. 345.6
Defensio sui cum periculo innocentis an licita. 350.1
Defendendo facultates proprias an liceat furem occidere. 347.2
An id etiam liceat Clerico. 5
Defendere pudicitiam & honorem an liceat occidendo inuasorem. 348.1
Defendere alterum cum inuasoris occisione an liceat. 349.1. *An ad id tenearis*

INDEX.

in periculo vite, ibid.

Derelictum.

Derelicta quæ dicantur.

104.1.105.2

Detractio.

Detractio quid. 415.1. quomodo differt à contumelia, ibid. quot modis fit directè, quot indirectè, ibid. 3

Detractio quale peccatum. 416.1

Detractoris defuncti heredes non tenentur ad restitutionem fama. 275.1

Detractorem subditum non impediens prælatus ad quid teneatur. 277.2

Detrahentem externum de suo subdito non impediens prælatus ad quid teneatur, ibid.

Deuotio.

Deuotio quotupliciter sumitur. 475. 1. unde nascatur. 476.2.3

Dignitas.

Dignitas quotuplex in sanctis. 469.4

Dignitas moralis in sanctis quid, ibid.

Dispensatio.

Dispensare quid. 540.1
An sit in ecclesia potestas dispensandi. 2

Dispensare in votis qui

possint.

541.3

Episcopi in quibus votis possint dispensare. 4. quæ vota Pontifici reservata. 5

Quisquis habet potestatem dispensandi ordinariam vel delegatam, habet & commutandi, non contra. 539.6. An æqualis causa requiratur ad dispensationem & commutationem. 540.8

Prælati in quibus & quorum votis possint dispensare. 542.6. Confessarij ordinum mendicantium in quibus possint, in quibus non. 7

An Parochi possint dispensare. 8

Dispensatio sine causa an valida. 9. Quæ causa iusta ad dispensationem voti. 10

An Papa possit dispensare in voto solemni castitatis Religiosorum. 143.1.345.4

An Superior dispensare possit in obligatione Horarum Canonicarum. 498.3

Diuinatio.

Diuinatio quot modis fit. 563

Diuisio.

Diuisio prima rerum quomodo & quando facta. 85.1. 2. Fuit utilis, ibid. 1. Fuit licita. 2. Ut non sit facta iure

I N D E X.

- naturali.* § 7. 1. *nec diuino,* habere possunt religiosi pro-
sed gentium. 88.3. *fessi.* § 3. 1. non possunt tamen
Dolus. in particulari. 54.3
Dolus quid. 316.3 *Hec dominij incapacitas*
Dominium, domihus. non oritur ex voto, sed ordi-
Dominium quid? 16.1. *Minus late patet quam ius in*
re. 17.3. *Aliud iurisdictionis,* *natione ecclesie.* 54.4
aliud proprietatis. 17.1 *Quam grauiter peccent re-*
Dominij proprietatis aliud *ligiosi aliquid sibi retinentes.*
plenum, aliud non plenum. 5.6
2. Non plenum aliud dire- *Dominij incapaces non*
ctum, aliud utile. *sunt religiosi non professi.* 57.
Ad dominium alicuius 7
rei comparandum quando *Dominium plenum habent*
requiratur traditio. 18. 1. *episcopi circa fructus quos*
Princeps cuius est legem con- *percipiunt ex bonis immobi-*
dere non transfert dominium *libus.* 58.6
suarum rerum suo titulo.
 21.3
Dominij subiectum.
Dominij competentis ho-
mini fundamentum non est
gratia. 48. 4. *neque fides.*
 49.5
Dominij rerum tempora-
lium triplex titulus, ibid. 7.
Obiectiones ex scriptura sol-
uuntur. 8. & 50. 9. 10. 11.
Paruuli sunt verè domini
suorum bonorum etiam ante
usum rationis. 52. 1. *Item*
amentes. 3. *Itemque quando-*
que serui. 53.1
Dominium in communi

I N D E X.

rum spiritualium. 79. 3. *et non.* 80. 4
Homo iuste dominari potest alteri. 81. 2

Donatio.

Donatio quid. 105. 1. *Donationis à promissione differentia.* 109. 1

Donare qui possint. 132. 1. 2

Donatio inter coniuges iure communi inualida. 133. 1

Duobus modis confirmatur. 2. *quandoque statim valet.* 3

Donatio patris in filium nondum emancipatum inualida. 134. 1. *Duobus modis confirmatur.* 2. *quandoque statim valet.* 3

Donatio omnium bonorum iure communi inualida. 135. 1. *quandoque valet.* 2

Donatio ultra 500. solidos sine insinuatione, inualida. 136. 3. *quandoque valida.* 137. 4

Donatio inter vivos quid. *Mortis causa quid, ibid.* 1

Donatio inter vivos renocari potest tribus ex causis. ibid. 2. *Ratione ingratitudinis.* 137. 3. *exciipiuntur quidam*

casus. 138. 4. *ratione proli suscepta* 5. *si sit inofficiosa.* 139. 6

Donatio mortis causa renocatur ires ob causas. 140. 1

Donatio ante acceptationem ordinariè non obligat. 115. 1. *quandoque tamen obligat.* 116. 3. *quod obliget ante acceptationem probabile est provenire ex solo iure positivo.* 18. 1. *Probabilius tamen etià ex naturali vel gentium.* 2

Donatio interna facta Deo, obligat: facta homini, nõ 114. 1. *idque iure naturæ, ibid.* 2

Donare gratis quomodo melius quam ex obligatione, ibid.

Dubium, Dubitatio.

Dubitans an res sit sua, manente dubio potest retinere, tenetur tamen inquirere. pag. 306. 1

Dubitans an res sit aliena, potest eam accipere titulo donationis, permutationis, &c. cum animo restituendi si dominus inueniatur, ibid. 3. *si animo sibi retinendi accipiat, peccat, non tamen restituere tenetur statim.* 307. 4

INDEX.

Dubia de rebus non sunt in meliorem partem interpretanda. 218. 3. *de personis vero sunt.* 4

Quomodo & quando dubia de personis tenemur ex iustitia in meliorem partem interpretari. 219. 5. 6. & 220. 9. 10

Quando agitur de vitando damno vel adhibendo remedio, dubia de personis sunt in deteriorem partem interpretanda & quomodo. 221. 13

ELECTIO.

Electoribus ne indignum eligant an liceat pecuniam offerre. 588. 2

Pro electione particularis digni an liceat. 1

Pro electione idonea persone in genere an liceat. 3

An liceat pro electione idonei quando ille solus est. pag. 4

Excommunicatus.

Excommunicatus occultus non peccat usurpatione iudicij. 225. 1. *Neque notorius toleratus post Concil. Constat.* 226. 3. *nominatum vero denunciatus, & manifestus cle-*

rici percussor peccat, suntque eius acta irrita. 228. 7

Emphyteusis.

Emphyteusis quid. 33. 2

Emphyteuta quomodo ab usu usufructuario differat. 34. 3

Emptio, emptor.

Emptor rei aliena mala si de teneatur domino reddere. 306. 6. *contrarium tamen est probabile.* 7

Expensa.

Expensa funeris an restituenda ab occisore. 260

Cuius expensis & quo loca facienda restitutio. 326. 2. 4. 5

FALLACIA.

Fallacia quomodo fit. 316. 3

Fama, famosum.

Fama sua homo est dominus. 77. 3

Fama interdum cum periculo vite restituenda. 269. 1. *interdum non.* ibid.

Fama restitutionem multa excusant. 280

Fama quomodo restituenda si crimen falsum sparsisti. 273. 1. *quomodo si occultum manifestasti.* ibid. 2

Infama restituenda quomodo non sit mendacium. ibid. 4

I N D E X.

Famâ aliâ viâ recuperata non est restituenda. 174. 2

Feræ.

Fera vulnerata ordinariè est capientis, quandoque vulnerantis. 97. 2

Fera meo laqueo capta quando sit mea, quando eximentis & auferentis. 98. 2. 5

Feudum.

Feudum quid. 34. 1

Feudi ab Emphyteusi differentia. 2

Fides bona, mala.

Fides bona in præscriptione quid. 169. 1

Fides bona ad præscribendum requisita, ibid.

Dubitans quomodo habeat bonam fidem. 171. 2. quomodo non. 3

Fides mala nunquam præscribit. 172. 2. solvuntur objectiones contra. 173. 4

Fideicommissaria substitutio quid? 156. 8

Filius.

Filij an & quando peccent mortaliter accipiendo & expendendo bona patris. 365. 1. quando non. 366. 2

Filius naturalis quid 150. 1

Potest institui hæres. 153. 9. succedit matri si non habeat legitimos. 154. 10

Fiscus.

Fisco addicta bona quanto tempore præscribantur. 182. 2. 183. 4

Fraus.

Fraus in contractibus an differat à furto. 360. 3

Fructus.

Fructuum inæqualitas in permutatione beneficiorum quot modis compensari potest. 585. 4

Fructuum alij rei, alij industria. 285. 2

Furtum.

Furtum quid & quomodo à rapina differat. 359. 1

Furtum quocuplex. 360. 1 quale peccatum. 361. 1. Unde fit veniale, ibid. 2

In furto quantitas notabilis materia quomodo respectu diversorum sit diversa. 361. 3. 4. &c.

Furari rem parvam cuius ablatio magnum adferat incommodum quale peccatum. 362. 5

Furta minuta multiplicata an faciant unum mortale. 363. 2. An in singulis sit novum peccatum mortale. 364. 4

Quid si per ea non intendit ditescere, sed tantum ex occasione committi, ibid. 5

Q q ij

INDEX.

*An ultimum complens
quantitatē notabilem sit pec-
catum mortale. 6. An idem
dicendum de esculentis &
poculentis. 365.8*

*Furtū quot modis fieri pos-
sit. 289.1. & quot modis pos-
sit quis ad illud cooperari
290.2*

*Furti consentiens quando ad
restitutionem teneatur. 294.7*

*Quando recursus præbens,
ibid.9*

Quando participas. 295.11

*Fur tenetur restituere fru-
ctus rei naturales. 285.2. etiā
quādoq; industria, ibid. Quod
si fructus consumpsit nec inde
factus est locupletior non te-
netur restituere. 286.5*

*Res furtiva si apud furem
pereat, apud dominum non
peritura fur tenetur ad resti-
tutionem. 282.1. si vero si fuis-
set peritura, idque siue casu si-
ue furis culpa perierit. 283.5.
si tamen rem vendidit tene-
tur restituere id quo factus est
locupletior. 285.6*

*Qui rem furtivam accepit
gratis non potest furi restituere
nisi sit moraliter certus ip-
sum restitutum. 304.1*

*Fur an fideliter possideat
rem furtivam, ibid.*

HÆRES.

Hæres quis dicatur.
152.9

*Hæres institui quis possit.
150*

Holocaustum.

Holocaustum quid. 507.3

Homicidium, homicida.

*Homicidium cui virtuti
opponitur. 335*

*Homicida vel mutilator ad
quid teneatur. 254.1. si mo-
riatur, an hæredes teneantur.*

*2. Quando homicida susti-
nuit poenam talionis, hæredes
in rigore tenentur ad resar-
cienda damna. 258.2. proba-
bile tamen est non teneri in
conscientia, nisi petantur,
ibid.3*

*Homicida vitam servi com-
pensare debet pecuniā. 259.2.
vitam liberi in conscientia,
non. 3*

Honor.

*Honor restitui debet. 281.1.
Honor variis modis restitui-
tur. 3*

Horæ canonicæ.

*Horæ canonicæ an vitales &
retinenda in ecclesia. 491.1*

*Quot hominum genera ad
horas canonicas obligentur.
393.1*

An per excommunicatio-

INDEX.

rem liberentur. 492.3

Ad horas canonicas an omnes beneficiarij teneantur. 464.1.

1. quando ea obligatio inicit. 2

Qui ab hac obligatione excusentur. 495.3. An & quando excusetur beneficiarius primo & secundo anno. 4

An excusentur qui habentes altaria aut capellas cum non sint sacerdotes, expendunt maiorem partem proventuum in substitutum qui sacra faciat. 496.5

An excusentur qui possident beneficium litigiosum aut habent fructus sequestratos. 497.7. An qui idcirco non recipiunt fructus quia non resident cum possint. 8

Horas legendi obligatio quanta sit. 498.1

An quolibet omisio horarum sit peccatum mortale. 2

Horae quomodo recitandae, & quot ad hoc conditiones requisitae. 298.1 2

Horas interrumpere quantum peccatum. 3

Horarum ordinem immutare an liceat. 500.6

Ad horas deuote recitandas quae requirantur. 499.4

Horae quo tempore legendae,

ibid. Matutinum & laudes licet pridie ad vesperam legere. 3

Horas paruas non licet pridie legere, licet tamen mane omnes usque ad vespereas exclusiue ob honestam causam. 500.4.

Ante Matutinum & Laudes celebrare non est peccatum mortale. 5. Officiu pro officio legere etiam data opera non est peccatum mortale. 7

Hostia.

Hostia pacifica quid. 507.3

IDOLOLATRIA.

Idolatriae nomen quotupliciter sumitur. 563

Idolatria proprie dicta quid, ibid.

Ignorantia.

Ignorantia clara iuris an sufficiat ad prescriptionem. 171.2. & in quo foro. 3

Ignorantia clara iuris vere dubij & valde dubij sufficit. 4.

Item ignorantia facti. 172.5

Illegitimus.

Illegitimi duplices. 150.1

Illegitimi an possint institui haeredes, ibid.

Impediens.

Impediens aliquem a consequendo beneficio vel officio, vti vel fraude, tenetur ad restitutionem. 287.2

INDEX.

Impediens precibus vel blâditijs non tenetur, ibid. 3

Impuberes.

Impuberum vota an possint à Patre irritari. 535. 12

An vota Impuberum facta ante pubertatem possint post pubertatem irritari à patre. 13

An vota impuberum quæ conferantur in tempus pubertatis. 14

Infamia.

Infamare an & quando sit peccatum mortale. An contra charitatem, an iustitiam. 418. 2. 3

An uno loco infamè liceat alio infamare. 420. 2. An sit contra charitatem. 421. 5

Infamem uno crimine an & quando liceat de alijs infamare, ibid.

An liceat iniuriam sibi factam amico deferre. 422

Infamator, non tenetur restituere famam aliunde recuperatam, 272. 2

Qui bona fide putans aliquod crimen esse publicum infamavit proximum tenetur ad restitutionem statim atque cognovit. 276. 1. non tamen cum gravi suo incommodo, ibid. 2

Neque tenetur ad damna,

quæ alter est inde passus. 3

Iniuria, iniustitia.

Iniuria in quo consistat. pag. 201. 1

Iniustitia quid. 202. 1. 2

Iniustitia habitualis in quo consistat, ibid. 3

Iniustus quis, ibid. 2. 3. 4

Quomodo intelligenda hæc regula; scienti & consentienti non fit iniuria. 203. 1. & 205. 4. Martyres & Christus ut sint passi iniuriam, ibid. 5

Innocens.

Innocentem occidere an quandoque liceat. 350. 1. An Respublica cogere possit innocentem ut Tyrannum occisurum adeat. 351. 5

Inquisitio.

Inquisitio quotuplex & definitio singulorum membrorum. 381. 1

Modus procedendi per inquisitionem quam latè se extendit, ibid. 4

An quando via generalis inquisitionis procedit, debeat precedere infamia personæ delicti. 382. 2

Inquisitione generali interrogati subditi an detegere possint criminosos. 4. Anteneantur. 3

Inquisitionem mixtam an

precedere debeat infamia. 383.2

In inquisitione mixta subditi iuramento requisiti an teneantur authorem detegere. 384.4

Inquisitionem particularom non semper precedere debet infamia. 385.3.4.5

Quando requiruntur quantae esse debet, ibid.

Inuasor.

Inuasorem praueeniendo occidere an liceat. 344.2

An permitttere liceat se ab inuasore occidi. 346.9

An se contra inuasorem tueri liceat cum periculo innocētis quo se protegit. 346.8

Inuasorem prouocantem occidens ad nihil tenetur. 255.1

Inuadentem vero sine prouocatione, si debitam moderationem se defendendo excedat occidens tenetur integrè damnū compensare 2. si non excedat, ad nil tenetur. 257.4

Inuenta.

Inuenta in pauperes eroganda. 310.2

Inuentor post diligentem inquisitionem potest inuenta retinere, ibid. 1

Irrisio.

Irrisionis quis finis & eius

differentia à contumelia. 422

Iudex, iudicium.

Iudicium variè accipitur. 206

Iudicium internum est actus intellectus. 207.2. elicitur à virtute prudentia, non iustitia. 3. Dici tamen potest actus iustitia. 4

Iudicium externum seu sententia iudicis est magis actus iustitia. 207.6

Iudicium externum est actus iustitia legalis & particularis. 209

Iudicare licet Christianis. 210.1

Ad iustum iudicium quae requisita, ibid. 3

Iudicium temerarium quid. 211.1. Quomodo differt à dubitatione & suspitione. 2

Iudicium temerarium iudicis est peccatum mortale contra iustitiam, ibid. 3

Iudicium temerarium in animo residēs quando sit peccatum mortale. 213.5. quando non. 212.4

Iudicium temerarium an obliget ad restitutionē. 216.11

Iudicandum semper secundū leges ius naturale continētes. 222.1. secundum leges continentes ius posituum ordina-

riè. 2. Licet tamen ab eis recedere iudicando contra Verba legis. 3

Iudicans non sibi subditum peccat usurpatione iudicij. 223. 2. 224. 4. est que peccatum genere suo mortale. 225. 5

Iudex ob crimen ipso iure privatus titulo ante sententiã iudicis non peccat usurpatione iudicij. 230. 6

Iudex habens titulũ coloratũ nõ peccat, usurpatione iudicij, ibid. 1. ut tamen eius acta valeant, duæ conditiones requisiti. 231. 2. Idem dic quando iurisdictione est occultè alicui ablata. 233. 4. Hæcque locum habent tam in foro contentioso quam sacramentali. 234. 5

Quando probabilis doctoris opinio dat iudici iurisdictionem valent eius acta. 235. 6

Item quando populus dubitat an sit iudicio privatus. 7

Iudex an condemnare possit quem scit innocentem, probatũ nocentẽ. 370. 1. quid igitur ei tunc faciendum, ibid. probabile est posse. 2. verius non posse. 3. An idem dicendum de causis civilibus. 375. 2

Iudex an quẽ possit ex privata sciẽtia condemnare. 376. 1. 2

An saltẽ id possit supremus

Iudex. 2. 377. 3. An saltẽ possit ex concessu Reip. 378. 5

Iudex an possit aliquem non citatum nec auditum condemnare, ibid. 1. An id possit princeps. 379. 2. 3

Iudicium seculariũ praxis, qui ex denũciatione officialis publici ad hoc deputati, vel alterius privati aut ad querelam partis offensæ procedunt ad capiẽdas informationes & indicia, quibus habitis formant libellum inquisitionis, an damnanda. 387. 9

Iudici seculari quibus modis via ad inquisitionem aperitur. 389. 1

Iudex ex quibus iudiciis potest reum subijcere torturæ. 391. 6. 7

Indicia hęc quid vocentur. 1. quot eorum gradus. 390. 2

Iudex non potest reum legitime convictum per testes torquere ad extorquendam confessionem criminis. 390. 5

Iudex condemnans reum præter ordinem iuris an & quando restituere teneatur. 395. 12.

Iudices inferiores à tyranno constituti ut non peccent usurpatione iudicij. 230. 6

INDEX.

Iuramentum.

- Iuramentum quid.* 547.1
An iuramentum per falsos Deos sit Verè iuramentum. 2
Iurare per falsos Deos an & quando sit peccatum mortale, ibid.
An infidelis iurans per falsum Deum sit periurus si falsum iuret, ibid.
An iuramentum per creaturas sit verum iuramentum, ibid. An si attestemur Sanctos. 548. *Ad essentiam iuramenti quæ requirantur.* 3
An qui ex ira iurant Verè iurent: ibid. An qui dicunt per fidem meam, & similia. ibid.
Iuramenti varia diuisiones 549. *singulorum membrorum definitio* 550.4.5
Creatura quot modis spectari potest in ordiæ ad iuramentum & quomodo spectari debet ut per eam sit Verum iuramentum. 551.3
An liceat iurare. 550.1
Quæ & quot iuramenti conditiones. 551.4
An iuramentum promissorium libere factum semper obliget. 552.2
Iuramentum de re mala an valeat. 2. *An de indifferenti.* 3
Iuramentum de re bona sequitur conditionem promissionis cui additur. 4
Iuramentum promissorium metu graui extortum an obliget. 553. *Qui latroni promisit ad vitam redimendam cum iuramento tenetur soluere, ibid.*
Iurans se rediturum ad iniquum carcerem, tenetur. 554.
Iuramentum dolo extortum an & quando obliget. 2
Iurans fictè an teneatur iuramento. 555. 2. 3. 4. *Quot modis iurari potest fictè.* 1
Iurans alio sensu, quam alter intelligat an teneatur. 556 2. & *an peccet.* 3
Iniuste iurare coactus, oratione ambigua vel restrictione utens non peccat. 557.4
Iusiurandum deferre ei, quem scis perieraturum, an liceat. 558 1.2
Iuramenti obligatio qui tollatur. 559.2
Iuramentum ut possit potestate humana irritari. 3
Iuramentum quando sit validum, quando non. 163.3
Iustitia, ius, iustum.
Iuris nomen æquiuocum est & varie accipitur. 1.2

INDEX.

Ius ut idem est quod iustum,
tripliciter accipitur. num. 2.

Iuris definitio. p. 3. 1

Ius pro potestate sumptum
quid sit p. 4. num. 2. non est
quid reale nec rationis, sed
morale. pag. 4. num. 3. quo-
modo nihilominus ab eo pra-
cedant effectus reales. pag. 5.
num. 4

*Ius aliter dividitur à Iu-
ristis, aliter à Theologis.* pag.
6. num. 2. 3

Quid ius naturale, ibid.
num. 2. 3. *quid gentium,*
quid civile, quid positivum,
ibid.

Iustum aliud simpliciter,
aliud secundum quid. pag.
7. 1

*Iustum simpliciter non re-
peritur inter patrem & filium*
*ut tales, & quomodo hoc in-
telligatur.* pag. 7. 2. & 8. 3. si
non spectentur ut tales, po-
test esse. pag. 9. 5

Ius in re quid, quid ius ad re.
p. 11. 1. & quæ ad horum ac-
quisitionem requiratur, *ibid.*
2. & 12. 3. & quæ eorum
differentia. 4

*Quale ius habeat, qui fur-
to amisit suum equum vel*
possessionem sui prædij. pag.
12. 5

Quid per rem intelligatur,
in ius in re, & ad rem. p. 13.

6

Ad acquirendum ius in re
circa res incorporales, quando
præter titulum necessaria sit
traditio p. 14. 7

*Ius seu facultas utendi po-
test esse separata à domino,*
*etiam in rebus usu consum-
pibilibus.* 32. 2

Iure gentium quæ nullius
sunt, sunt primo occupantis.
p. 89 5

*Ius patronatus quanto tem-
pore præscribatur.* 179

Iustitia quid? 189. 1

Iustitia est virtus, & in
voluntate. 190. 3

*Iustitia propriè est ad alte-
rum.* 191. 1. *impropriè non.* 2.

Iustitia versatur primario
circa actiones 192. 2. *secun-
dario circa passionem.* 3

Iustitia constituit medium
rei. 194. 4

*Iustitia differt ab alijs vir-
tutibus, & in quo, ibid.* 1. 2

*Iustitia præstat temperan-
tia.* 195. 2

Item fortitudini. 196. 5
minus præstat religione &
misericordiâ. 197. 7

Datur iustitia generalis,
seu legalis, ibid. 2. *varia civi-*

INDEX.

Montes Pietatis.

Montes Pietatis an ab usu-
ra excusentur. 444.2

Montes Pietatis quid. 443

1

Mutilatio.

Mutilare se an liceat pro-
fane corporis. p. 357. 1. An
teneatur quis ferre mutilatio-
nem ob vitæ conseruationem,
ibid. 2.3

Mutilare se ob salutem ani-
mæ an liceat. 358. 1. an ob
comminationem mortis. 359.

2

Mutilator ad quid teneat-
ur. p. 254 1. Si moriatur, an
heredes teneantur. 2

NECESSITAS.

Ex necessitate quotuplici-
ter aliquid fit. 528

Novitius.

Novitij an obligentur ad
horas canonicas. 497

OBLATIO.

Oblationis nomine quid
significatur. 509

Ad oblationes an quis te-
neatur. 2

Observatio.

Observatio vana quid. 563. 1

Observatio sanitatû quid. 2

Observatio euentuum quid.

564.3

Occisio, occidere.

Occidere plantas & ani-
malia an liceat. 335.2. An in
hoc possit esse crudelitas. 4

Occidere hominem an liceat
336. 2. 3. An peccatores &
quando. 337. 1. qua auctori-
tate. 3. An omnes. 4

Occidere tyrannum an &
quomodo homini privato li-
ceat. 3. 339. 340.4

Occidere tyrannum ratione
solû malæ administrationis,
quamdiu manet princeps, pri-
uato homini non licet. 5

Occisione furis in defen-
sionem facultatum an contra-
hatur irregularitas. 348. 5

Occidere nitentem honorato
viro a lapam impingere an li-
ceat. 349.2

Occidere se an liceat. 352.2

Occisio sui Reo mandari non
potest 353. 5. Licet quando-
que aliquid facere vel omit-
tere, unde scitur certò mor-
tem secuturam. 354.6

Oratio.

Oratio quid 477. 1. Qui &
quot actus in oratione. 2

Oratio est actus religionis.
478.3

INDEX.

Oratio an necessaria ad salutem. 479. 2. Præceptum de oratione quando obligat 480.

5
Oratio an utilis & efficax, ibid. 1

Orationi soli ex bonis operibus conuenit vis impetrandi. 481 3. In oratione quæ petenda. 1. discrimen petendorum in oratione. 2

Orare quis potest. 482. An diuina personæ. 2. An Christus 3. An sancti in celo. 483.

4. An damnati in inferno. 5.

An anima in purgatorio. 6

An omnes in hac vita. 7

Peccatores male orantes an nunquam exaudiantur. 8

Orandi qui sint 484 1. An sancti 485. 5. 6. quo peculiari modo Deus orandus. 2. Quo Christus. 3

Orationes nostras sancti quomodo cognoscunt. 486 8

Pro quibus orandum 488 1

An pro reprobis. 2

An ab oratione generali liceat aliquem nominatim excludere. 3

An orandum pro inimicis, quomodo & quando. 489 5.

6. An pro existentibus in purgatorio. 490. 7

Quomodo orandum. 1. 2.

PACTVM.

Pactum quid sit. p. 109. num. 3

Papa.

Papa quatenus Christi vicarius non habet vllum dominium temporale directè, sed bene indirectè. 69. 4. Habet tamen de facto dominium temporale, idque iustè, licitè, & utiliter 73. 3. Soluuntur argumenta hæreticorum. 4

Non repugnat iuri diuino papam esse simul principem temporalem & spirituales. 72. 2

Papa an possit dispensare in voto solemn. 543. 1. 545. 4

Pactio.

Pasci in pascuo reip. contra iustam prohibitionem quando & quale peccatum. 104. 2. 3. 4

Pensio.

Pensio an possit vendi aut redimi pecunia & quando, 590. 1. An si fundetur in titulo merè spirituali. 2. 4

Pensio est quid spirituale. 591. 6

Permutatio.

An liceat permutare beneficia, compensata fructuum

INDEX.

- inæqualitate.* 586.3
- An permutatio facta sine auctoritate superioris sit simonia.* 1
- An in permutatione beneficij dignioris pro indigniori, inæqualitas dignitatis compensari possit pecunia.* 2
- Periurium.*
- Periurium quid, & quotupliciter sumitur.* 565.1
- Perturij pœnæ quæ.* 2
- Piscatio.*
- Quomodo peccet qui contra iustam prohibitionem piscatur, & ad quam restitutionem teneatur.* 93. & 94
- Pœna.*
- Quas pœnas inducit simonia realis circa religionis ingressum.* 593
- Quas pœnas inducit simonia confidentiæ.* 594.1
- Quas pœnas incurrit confessores ordines per simoniam realem.* 592. 1. quas, qui sic ordines suscipit. 2. quas beneficium conferens per simoniam realem. 593. 1. quas, sic beneficium acquirens. 2
- An incurrantur hæc pœna, contractu nondum ex alterutra parte completo.* 594.1
- Pœna conventionalis in mutuo an locum habeat.* 435.3
- Quæ conditiones ad hoc requiruntur.* 4
- Pœna conventionalis quid.*
1. *an in conscientia debeatur post moram, ante Iudicis sententiam.* 436. 3. pars eam exigens supplet vicem Iudicis, ibid.
- Pœnæ usurariorum quæ.* 442
- Possessio, possessor.*
- Possessio unde dicta & quot modis dicatur.* 38.2
- Possessio sumpta pro acquisitione possessionis quid.* 3. sumpta pro ipsa possessione quid. 39.4
- Possessio quomodo sit ius insistendi, & ut potius sit ipsa insistentiæ.* 5
- Possessionis variæ divisiones p. 40.1*
- Possessio civilis quid, quid naturalis.* 2
- Possidere potest quis per se ipsum rem civiliter tantum, per alterum naturaliter.* 41.4
- Possideantne rem cuius habent usufructum usufructuarius, emphyteuta, &c.* 42.5
- Possessio iurium & servitutium quot modis apprehendatur.* 45.5
- Possessio rerum mobilium*

INDEX.

quot modis amittatur. 1. quot
immobilium. 46.2

Possessionis privilegia. 1.
Pollicitatio.

Pollicitatio quid. 109. 2

Precarium.

Precarium quid. 318. 8

Præscriptio.

Præscriptionis nomen unde,
& varia eius acceptio. pag.
165. num. 1. & 166

Præscriptio quia. pag. 166.
num. 2

Ad præscribendum neces-
saria est possessio. 167.7

Quæ bona præscribi non
possint defectu possessionis.
268.4

Præscriptio non datur con-
tra pusillum. 476.4

Præscribere quando possit,
qui rem accipit à possessore
mala fidei. 185. 1. 2

Quanto tempore præscri-
bantur debita, hypotheca, le-
gata, fideicommissa. pag. 181.
num. 1. 2. 3. 4.

Quanto tempore beneficium
ecclesiasticum. p. 180. num.
6.7

Quæ res præscribi possint.
pag. 180. 1. 2

Præscriptio quando dicatur
non procedere, ibid.

Quando dormire. 187. 2

Quando interrumpi. 3. & quæ
possit interrumpi, quæ non. 4

Præscriptio transfert domi-
nium, nec tenetur præscriptor
restituere. 188. 2. nec solum
utile sed & directum domi-
nium transfert.

Ad præscriptionem requi-
raturne titulus, & quis. 168.
1. 2

Primitiæ.

Primitiarum nomine quid
significetur? 509. 1

Princeps.

Princeps quinque bonorum
genera possidere potest. 182. 1

Principis bona quæ præscri-
bi possint, quæ non. 183. 5. &
184. 9. 11. & 185. 13

Immunitatem ab obedi-
entia principis præscribere non
possunt subditi. 183. 7

Principes ut possint prohi-
bere venationem in locis pu-
blici iuris, & quibus de cau-
sis. 90. 2. 3. 4. Ad quæ tamen
tendantur. 91. 5. 6. 7. 8

Promissio.

Promissio quid 105. 2

Promissio prodiga quando
obliget, quando non. pag. 108.
num. 6

Promissionis à donatione
differentia. 109. 1

Promissio ob surpem cau-

INDEX.

- fam, quando obliget, quando non.* 110. 1 & 3. 6
- Promissiones quadam irritæ, quadam non.* 112. 1. 2. & 113. 3
- Promissio interna facta Deo obligat, facta homini, non.* 114. 1. idque iure naturæ. 2
- Promissio ante acceptationem ordinariè nõ obligat.* 115. 1. *quandoque tamen obligat.* 116. 3
- Quod promissio ante acceptationem non obliget probabile est prouenire ex solo iure positiuo* 117. 1. *probabilius tamen etiam ex naturali, vel gentium.* 118. 2
- Promissio obligat ex virtute veritatis, sed non tantum pag.* 125. 4
- Probabile est promissionem obligare ex virtute iustitiæ.* 126. 6. *sed probabilius præcipuam eius obligationem esse ex fidelitate.* 128. 9
- Promissio acceptata quandoque obligat sub mortali, quandoque non.* 129. 11. 12
- Promissioni ante acceptationem potest onus imponi.* 1. *post non.* 2
- Promissio acceptata quibus casibus desinat obligare. pag.* 131. num. 1. 2
- Ad valorem promissionis quæ & quot requirantur, ibid.*
- Propositum.*
- Propositum an aliquando habeat vim voti.* 518. 2
- Proprietas.*
- Proprietas quid.* 22. 2
- Religio, Religiosus.*
- Religio unde dicatur & quid.* 459. 1
- In Religionis officio quot actus concurrunt.* 460. 4
- Religionis obiectum quod & quotuplex.* 462. 1. *Formale quod.* 463. *quæ est honestas illa, quæ est formale obiectum religionis.* 464. 5
- Religionis differentia essentialis unde petitur.* 6
- Religio an differat ab aliis virtutibus.* 465. 2
- Religio non distinguitur à virtute pietatis, obseruantia, gratitudinis in Deum. pag.* 467. num. 7
- Religio an differat ab obseruantia qua coluntur Sancti.* 468. 3
- Religionì opposita vitia quotuplicia.* 562. 1
- Religiosi singuli habent usum vestium, librorum, &c. à domino separatim.* 31. 2

Religiosi

INDEX.

Religiosi beneficiarij habēt
ius liberè administrandi bona
suorum beneficiorum. 56. 8

Religiosi superiores ut pos-
sint alicui subdito regulari
concedere bona. 9. Ut non.

10

Restitutio.

Restitutio quid. 241. 1. Ut
differt à solutione. 242. 3

Item à satisfactiōe. 4

Restitutio externa necessa-
ria est ad salutem, si facultas
suppetit, secus, si non 243. 2.
propositum tamen restituendi
est necessarium. 3

Restitutionis præceptum est
affirmatiuum. 4

Restitutionis obligatio pro-
prie oritur ex duplici capite.
244. 1. Late sumptæ, ex tri-
plici. 245. 2

Quid restituere teneatur
priuans alterum aliquo sensu
vel usurationis per iniuriam,
pag 246. num. 2

Quid restituere teneatur
qui alterum induxit in pec-
catum. 1. 2. & 248. 4. 5

Qui in tempestate eiecit res
alienas, si suas habeat, tene-
tur ad restitutionem. 288. 1.
quantum. 289. 2. si non ha-
beat, non tenetur. 3

Restituere tenetur possessor
rei alienæ statim atque non ite
esse alienam. 301. 1. Si con-
sumpsit vel alienauit, tenetur
ad id, quo ditatus est. 302. 2.
Item tenetur ad fructus ex-
tantes, modo nō sint mera in-
dustria. 303. 1. si non extant,
tenetur ad id, quo ditatus est,
sive naturales fuerint, sive
mixti; non tenetur tamen ad
eos quos ratione negligentie
non recepit. 304. 5

Restitutio quo loco & cu-
ius expensis faciendæ. p. 327.
num. 2. 5

Restitutione quæ inopia
excuset. 328

An restituere debeas tran-
sacta necessitate, ibid.

An & qualis remissio cre-
ditoris excuset & quando.
329. 3. quando non, ibid.

An & quando à restitutio-
ne excuset iuris & iudicis
authoritas. 331. 8

An & quando ingressus
in religionem. 9

Reus.

Reus à Iudice non iuridice
interrogatus an teneatur fa-
teri veritatem. 460. 1. Iuri-
dice interrogare quid sit. 2

Rr

INDEX.

Reus dubitans an iuridicè interrogetur, non tenetur fateri veritatem. 3. *An si iuridice interrogetur* 402. 2. *Si neget, an peccet mortaliter.* 3

Reus condemnatus secundum allegata & probata an teneatur obtemperare. 404. 1

Iniquè sic condemnatus an possit se per vim defendere. 2.

An fugere ex carcere & quando. 405. 1. 3. *An carceres & vincula effringere.* 2

Condemnatus ad pœnam carceris temporariam non potest. 406

Reo ad fugam, carceris effractionem, &c. an liceat auxilium ferre. 407. 1. 2. *An etiam pro eo carcerem rumpe- re, &c.* 3

SACRIFICIUM, SACERDOS.

S*acrificij & adorationis convenièntia & discrimen.* 502

Sacrificium propriè dictum quid. 505. 8. *Non omne opus bonum est sacrificium propriè dictum.* 502. 2

Sacrificium quotupliciter sumitur. 503. 3. *Non omne opus ad honorem Dei factum*

est sacrificium. 4. *Nec omnis oblatio Deo facta.* 504. 6

Ad sacrificium quot & quæ requiruntur. 7

Singuli Patres familias erant sacerdotes respectu agni paschalis. 506. 9

Sacrificium quotuplex, ib. Sacrificium pro peccato quid. 507. 3

Sacrificium Latreuticum quid, quid Eucharisticum, quid impetratorium, quid propitiatorium, 4

An liceat iam sacrificare agnum vel vitulum. 508

Gentiles unde habent sacerdotes. 5

Sacrilegium.

Sacrilegium quid. 565. 1. *quotuplex.* 566. 2. *Multa ad id reducuntur, ibid.*

Servus, servitus.

Servitus quid. 36. 2. *quid personalis, quid realis.* 3

Servitus personalis triplex. 4

Servitus iterum alia continua, alia quasi continua, alia discōtinua & quid sint.

37. 5

I N D E X.

- Servitutes pensionales constituntur iisdem modis, quibus ususfructus usus, &c.* 1
Servitutes reales constituntur variis modis, finiuntur potissimum quatuor. 2
Quibus modis possit unus homo fieri alterius servus. 81.2
Servitus merè personalis nullo tempore praescribi potest 177. 1. *Mixta potest, & quanto tempore.* 2
Realis quanto tempore. 178. 4. 2
Differentia inter servitutes rusticas & Urbanas. 7

Simonia.

Simonia quid. 567. 1. *quotuplex.* 568. 2
Simonia realis quid, quid mentalis, quid conventionalis, ibid.
An omnis conditio rerum spiritualium pro temporalibus sit simonia iuris divini. 569. 3. 4. *Spirituale hic quotupliciter sumitur.* 1
In quibusdam spiritualibus est aliquid temporale, in quibusdam nihil. 2
An sit simonia iuris divini res spirituales permutare in-
- ter se.* 571. 2
An sit aliqua simonia iuris humani p. 572. num. 2
In quibus casibus habet locum. 573. 3
An liceat dare pretium pro sacramentis in gravi, vel extremâ necessitate. 575. 4
Quâ intentione. 5. 6
An sit simonia dare pretium pro functionibus spiritualibus laboriosis. 576. 2. 3
An dare aliquid pro sustentatione ministri, num. 4 *An si nimis exigatur pro sustentatione, pag.* 577. num. 6
An absque simonia possit aliquid exigi pro labore sacris functionibus intrinseco, num. 7

An sit simonia si praelati aliquid exigant pro dispensatione. 578. 1. 2
An si Pontifex & quomodo. 3
An sit simonia, exigere aliquid pro litteris ordinis suscepti, vel dimissoriis, vel sigillo. 579. 1. *An episcoporum officiales, saltem Notarius, hoc possint, ibid. Si accipiant, an & qualis sit simonia.* 2
An pro ingressu in religionem dare vel accipere, sit simonia, num. 1.

I N D E X.

An, aliquid exigere pro sustentatione egredientis, sit simonia. 580. 2. *quid si monasterium sit inops.* 3

An sit Simonia resignare beneficium in fauorem tertij cum clausula: non aliter nec alias. 581.3

An saltem non sit iuris humani. 4

Hæ resignationes in cuius manu sunt faciendæ. 582.5

An sit simonia resignare beneficium seruata pensione, & quid hoc sit, ibid.

An sit simonia resignare beneficium litigiosum cum repetitione expensarum in eo factarum. 583.4

An sit simonia resignare beneficium in confidentiam. 584.1.2.3

An sit simonia redimere vexationem in beneficiis. 586.2.3

An sit simonia conferre beneficium propter timorem quando nullum intercedit pactum. 589.2. *quid si interueniat pactum.* 590.3

Quid si eo pacto non censearis obligari in posterum. num.4

An & quænam simonia inducat pœnas iuris ipso facto,

quænam non. pag. 591. num. 1. *An etiam mentalis in ordine, beneficiis & religionis ingressu.* 592. num. 2

Simonia cõventionalis nulla inducit ipso facto pœnas iuris positiui, exceptâ eâ quæ est confidentiæ. 594. 1. *Si tamẽ pactio in totum, vel in partem cõpleatur, inducit.* 595.2

Simoniacè acceptum an restituendum & quo iure. pag. 596.2.4

An simoniacè ad monasterium admissus teneatur ante sententiam illud dimittere, ibid.

Simoniaci pretij restitutio cui & quando faciendæ. pag. 597. num. 1. *Cui, quando simonia est utrimque completa.* 2. *Probabile est tunc ipsi ecclesiæ restituendum, etiam ante sententiam Iudicis.* 3

Spurius.

Spurij qui. 150.1

Spurius non potest institui hæres, nec quidquam accipere à patre, siue ex testamento, siue aliter. 151.2

Spurius natus ex coitu damnato & per leges punibili non potest etiam succedere matri.

INDEX.

pag. 152. num. 5

Debentur tamen ipsi alimenta, si aliunde non possit se sustentare. 153.6

Stipulatio.

stipulatio quid. pag. 109. num. 4

Subditus.

Subiici alteri potest quod is quinque modis. 224.3

Substitutio.

Substitui heredi potest quis sex modis. 154.1

Substitutio vulgaris quid. 2

Substitutio pupillaris quid. 3

Duo ad eius valorem requisita. 155. 4. Fieri potest tripliciter. num. 6

Substitutio exemplaris quid. 156.7

Substitutio reciproca quid. num. 11

Substitutio cōpendiosa quid. 157. num. 12

Superstitio.

Superstitio quotuplex. 562. 8

Superstitio quid importat.

561.2

Superstitio cultus incongrui quid. 562.4

Superstitio ratione rei culta quando est. 5. & quotuplex, ibid.

Suspicio.

Dupliciter suspicari potest quis de proximo. 214.2

Suspicio dupliciter potest esse voluntaria. 3

Suspiciari malum de proximo quandoque est peccatum mortale. 5. Quandoque solum veniale. 4. & 217.12

Suspicio temeraria potest dici peccatum ex genere suo mortale. 215. 6. Item certo sensu ex genere suo veniale. num. 7. Idem dic de dubitatione. p. 216. num. 9

Suspicio & dubitatio an obligens ad restitutionem. II

Sufurratio.

Sufurratio cui virtuti opponitur. 422

Sufurratio quid, eiusque cum detractioe convenientia & discrimen, ibid.

TENTATIO.

Tentatio Dei quid & quotuplex. 564

Testamentum.

Testamentum unde dictum.

143.1

Testamentum quid. 2. eius à codicillo differentia. 3

Solemnitates in testamento requisitæ. 145.1

Testamentum ad piam causam, ut sit validum in foro externo, sufficiunt duo testes.

2. ut sit validum in foro conscientie, ne quidem duo requiruntur. 3

Testamentum ad causam profanam sine solemnitatibus factum, in foro conscientie validum. 146.2. Soluuntur objectiones contra. 148.4.5

Testari qui possint, qui non. 149

Testamentum iuratum quando reuocari possit, quando non. 159.5.6.7

Testis.

Testes quot requiruntur in causis criminalibus. 408.2

Testes duo ad causam criminalem an iure diuino requirantur. 3. quibus in causis duo testes non sufficiunt, & quo iure. 4

Testes hi quales esse debent, ut plene probent. 409.1

Qui à testimonio reiciuntur in causis criminalibus.

num. 2

Non solum per testes crimen constare potest iudici. 408.1

Consanguinei & affines rei quandoque testari possunt pro eius innocentia defendenda. p. 409 num. 2

Testari an quis semper teneatur ad præceptum Iudicis. 410.1

Testis an & quando teneatur ad restitutionem, si nolit testari, vel veritatem occultet. 411.1.2. An, quando falsum testatur. 412.1.2

Thesaurus.

Thesaurus quid. 101.1

Thesaurus quando sit inuentoris, quando domini fundi, quandoque vtriusque. 2. 4. & 102.5.6. si publicus, cuius. 7. cuius, si in loco sacro. 103.8 cuius, si per magiam inuentus. 9

Quaestio LXXXVI. De oblationibus & primitiis. 509
 Quaestio LXXXVII. De decimis. *ibid.*

- Quaest. 1. *An christiani teneantur soluere decimas & quo iure?* 509
 2. *An ecclesia conuenienter constituerit hanc quotam.* 511
 3. *Ex quibus rebus soluenda sint decimae?* 512
 4. *Quomodo soluenda sint decimae?* 514
 5. *Quibus soluenda sint decimae?* 515
 6. *Quibus teneantur soluere decimas?* 516

Quaestio LXXXVIII. De voto.

- Quaest. 1. *Quid sit votum?* 517
 2. *An propositum aliquando habeat vim voti.* 518
 3. *Quotuplex sit votum.* 519
 4. *Quanam sit materia voti?* 521
 5. *An bonum sit vouere ad colendum Deum?* 525
 6. *An melius sit facere aliquid ex voto quam sine voto.* 527
 7. *An votum unius possit obligare alterum?* 528
 8. *Quot modis possit quis solui aut liberari à voto.* 530
 9. *Quorum vota possint irritari & à quibus?* 531
 10. *Quinam possint commutare vota & quo pacto?* 537
 11. *Quinam possint in votis dispensare?* 540
 12. *An Papa possit dispensare in voto solemni?* 543

Quaestio LXXXIX. De iuramento.

- Quaest. 1. *Quid sit iuramentum?* 547
 2. *Quotuplex sit iuramentum?* 549
 3. *An liceat iurare siue per Deum siue per creaturas?* 550
 4. *An iuramentum promissorium libere factum semper obliget?* 552
 5. *An iuramentum promissorium metu gr. sui extortum obliget?* 553

Index capitulum.

6. An iuramentum dolo vel errore extortum obliget? 554
 7. An qui ficto animo aliquid promittit cum iuramento obligetur. 555
 8. An si alio sensu quam alter intelligat, iures, obligeris? 556
 9. An liceat deferre iuramentum ei, quem putas peieraturum? 558
 10. Quibus modis tollatur obligatio iuramenti? 559

- Quaestio LXXXX. De adiuratione? 560
 Quaestio LXXXXI. De Dei laudibus? 561
 Quaestio LXXXXII. De superstitione. *ibid.*
 Quaestio LXXXXIII. De illegitimo Dei cultu. 562
 Quaestio LXXXXIV. De idololatria. 563
 Quaestio LXXXXV. De diuinatione? *ibid.*
 Quaestio LXXXXVI. De vana obseruatione. *ibid.*
 Quaestio LXXXXVII. De tentatione Dei. 564
 Quaestio LXXXXVIII. De periurio. 565
 Quaestio LXXXXIX. De sacrilegio. *ibid.*
 Quaestio C. De simonia.

- Quaest. i. Quid & quotuplex sit simonia. 567
 2. An omnis venditio rerum spiritualium pro temporalibus sit simonia iure diuino prohibita? 568
 3. An permutatio rerum spiritualium inter se sit simonia iuris diuini? 571
 4. An sit aliqua simonia iuris humani? 572

Particulares modi simoniae.

5. An in graui vel extrema necessitate liceat dare pretium pro sacramentis? 574
 6. An liceat dare pretium pro functionibus spiritualibus, quibus labor aliquis coniunctus est. 576
 7. An prelati possint aliquid exigere pro dispensatione v. g. Votorum, iuramentorum, &c. 578

& quæstionum.

8. *An episcopi vel eorum officiales possint aliquid exigere pro litteris ordinis suscepti, vel dimissorijs, vel sigillo?* 579
9. *An pro ingressu religionis aliquid dare vel accipere sit simonia?* *ibid.*
10. *An sit simonia resignare beneficium in favorem tertij cum clausula: non aliter, nec aliàs?* 580
11. *An liceat resignare beneficium reservata pensione.* 582
12. *An liceat resignare beneficium in confidentiam?* 584
13. *An liceat permutare beneficia compensatâ fructuum inæqualitate?* *ibid.*
14. *An liceat redimere vexationem in beneficijs.* 586
15. *An liceat offerre pecuniam electoribus ne eligant indignum?* 588
16. *An liceat conferre beneficium pro munere vel à manu, vel à lingua, vel ab obsequio?* *ibid.*
17. *An sit simonia conferre beneficium propter timorem.* 589
18. *An pensio possit vendi aut redimi pecunia.* 590

De pœnis simoniacorum?

19. *An omnis simonia inducat pœnas iuris?* 591
20. *Quas pœnas inducat simonia realis in ordinibus.* 592
21. *Quas pœnas inducat simonia realis in beneficijs?* 593
22. *Quas pœnas inducat simonia realis circa religionis ingressum?* *ibid.*
23. *Quas pœnas inducat simonia confidentia?* 594
24. *An simonia conventionalis inducat pœnas iuris, ibid.*
25. *An omne id quod simoniacè acceptum est debeat restitui?* 595.
26. *Cui debeat fieri restitutio pretij & quando?* 596

FINIS.

APPROBATIO.

HVnc tractatum R. P. MARTINI BECANI Societatis IESV Theologi, DE IVRE ET IVSTITIA inoffensis in omnibus fide catholica ac bonis moribus vtiliter reimprimi posse censui. Duaci 26. Octob. 1633.

MATHIAS NAVEVS *S. Theol. Doctor. Canonicus secliniensis ad S. Petrum Duaci Parchus & lib. censor Episcopalis.*

P A R I S I I S,
Iuxta Exemplum excussum Duaci.
1633.

INDEX.

Titulus.

Titulus iuris ac dominij quid. 21. 2. *Aliquando est verus, aliquando est presumptus.* 3

Tortura.

Tortura quis finis. 390. 3
Tortura quando adhibenda. 4

Ad torturam sufficit infamia de presenti delicto in eo, qui esset male fama de similibus criminibus antefactis. 392. 8

Ad torturam, præter semiplenam probationem, quæ indicia sufficiant. 7. 9. 393. 10
11. 12

An ad capturam & Torturam sufficiens sit indicium quod occisi vulnus sanguinem mittat ad presentiam huius, non aliorum. 394. 17

An Reus sæpius torqueri possit. 395. 18

Tyrannus.

Tyrannus quotuplex. 235. 1. 339. 2

Tyrannus peccat usurpa-

tione iudicij ius dicendo. 2. sententiæ tamen eius sunt valida, tenenturque ciues ipsæ obtemperare, donec irritentur. 237. 5

VENATIO.

IN Venatione qua animalia liceat capere, qua non. 84. 1. 2. & 3

Ut possit quis venari in prædio, vel saltu alieno. 92

Venatio prohibetur quatuor modis. 93. 1

Quomodo peccet, qui contra iustam prohibitionem venatur, & ad quam restitutionem teneatur. 2. 95. 3. 4. 6. & 96. 7

Veritas.

Veritatis virtus obligat ad duo. 226. 5

Votum.

Votum quid. 117. 1. *Quotuplex.* 519. 1

Votum commune quid, quid singulare, ibid.

Votum conditionale quid, quid absolutum. 2. quid pœnale & quotuplex, ibid. quid

INDEX.

- non pœnale, *ibid.*
- Votum simplex quid, quid
solemne. 520.3
- Votum expressum quid,
quid tacitum. 4
- Votum reale quid, per-
sonale, mixtum. 5
- Voti materia quæ, & quæ
ad eam requisita. 521.1
- Votum operis boni ad ma-
lum finem an sit validum.
2
- Vouere opus malum qua-
le peccatum. 3
- Vouere opus indifferens
pro eo tempore quo voues, an
sit validum. 522.4
- Votum matrimonij inuen-
di an sit validum. 523.5
- Quid si votum illud fa-
cias, quia continere non po-
tes, *ibid.*
- Votum de non amplius
vouendo an sit validum. 6
- An sub votum cadant
opera præcepta. 524.7
- In materia voti nomine
boni melioris an opus consilij
tantum intelligatur. 525.8
- Voti obligatio operi præce-
pto superueniens an sit super-
flua, *ibid.*
- Vouere ad colendum Deum
an sit bonum. 526. 2. An
& votum illud implere. 3
- Votum adimplere & vo-
uere an sint eiusdem virtutis,
ibid.
- Ex voto aliquid facere an
melius sit, quam sine voto.
527.1
- Votum unius an possit
obligare alterum, & quando.
528.2
- Voto personali implendo,
si occurrat impedimentum,
an & quando vouens debeat
per alium votum implere.
3
- Votum reale nisi ante mor-
tem persolutum sit, obligat
hæredem. 4
- An hæres peccet contra vo-
tum, si non exequatur. 529
- 5
- Votum mixtum an obliget
hæredem. 530.6
- An hæres teneatur sum-
ptus peregrinationis vota
erogare in pauperes. 2
- A voto quot modis potest
quis liberari. 530.1
- Quorum vota possint irri-
tari & à quibus. 2
- Votum alterius sine causa
irritans an peccet. 531.3
- An omnia vota religioso-
rum possint à superiore irri-
tari. 532.5.7. an etiã postquã
ipse superior in votum

I N D E X.

consensit. 533.9
An vota seruatorum & Mancipiorum possint à Domino irritari. 536.15
An vota uxoris à marito. 16.
An omnia vota laicorum à Pontifice. 17
Voti solemnitas in quo consistat. 544.2. *An ab ecclesia sit introducta.* 545.3

Vfucapio.

Vfucapio quid? 166.4
eius à prescriptione differentia, ibid.
Ad vfucapionem rerum mobilium quantum temporis requiratur. 175.3
Quantum ad immobilium. 176.3.5

Vfura.

Vfura quid est quando pro contractu usurario sumitur. 423.1. *quid quando pro lucro usurario, ibid.*
Vfura quotuplex, ibid.
Vfura mentalis quid, quid exterior implicita, quid exterior explicita. 424.2
Vfura quo iure prohibita. 425.2.3.4
An ratione periculi sortis,

aut expensarum quæ in ea recuperanda metuntur, aliquid exigere, sit vfura. 432.2

Quæ requiruntur ut hoc licite fiat. 3

An sit vfura, aliquid petere ratione carentiæ pecuniæ, vel obligationis non repetendi ante certum tempus. 434.2

Vfurarum dominium an & quando in vfurarium transferatur. 437.2

Ab usurarijs quænam titulo oneroso, vel gratuito accipere liceat. 438.1.2

Vfurarius, si res alienas loco vfura acceptas vendat, acquirat dominium pretij. 437.4

Si vfurarius per donationem tibi factam, vel aliam alienationem impotens fiat ad restituendum, an teneatur restituere. 439

Res lucrifacta pecunia vfuraria an & quando in vfurarij dominium transferantur. 437.3

Si vfurarius, vel alius debitor non est soluendo, nihil potes ab eo accipere per ultimam voluntatem. 440.4

Vfurarij heredes an te-

INDEX.

- neantur in solidum.* 441.1
- 2
Vfurarij legatarij & donatarij non tenentur restituere et si heredes omnes à solutione deficiant. 3
- Vsusfructus, vsus.*
- Vsusfructus quid.* 23.4
Alius causalis, alius formalis. 22.3
Vsusfructuarius ad qua teneatur. 23.4
Vsusfructus alius proprius, alius improprius, eorum differentia, ac in quibus rebus constituantur. 25.5
Vsusfructus legalis quid. 2
Conventionalis quomodo constituatur. 26.3
Quomodo inter se differant. 27.5
- Pater quando habeat vsumfructum in bonis filij aduentitij, quando non.* 25.2
Vsusfructus à quo vendi possit. 26.4
Vsusfructuarius, si non possit satisfacere, quid faciendum. 27.6
Vsusfructus formalis finitur sex modis. 1
Vsusfructuarius bona quando confiscantur, finiatur ne vsusfructus, & ad quem perveniat. 28.2
Quando vsusfructuarius facit in religione professionem, finiatur, & ad quem pertineat, ibid.
Vsus quid. 30.1
Quid possit, qui habet vsum alicuius rei. 2
Vsus & vsusfructus quomodo ab habitatione differant. 3
- Vxor.*
- Vxor an & quando peccet mortaliter expendendo bona mariti, quando non.* pag. 367. num. 1. 2.

FINIS.

